

België-Belgique
P.B.
ANTWERPEN X
8/5124

rAnt Groen

Galloways en Koniks in Hobokense Polder

Libellen en Lieveheersbeestjes op Fort 7

Nieuwe planten in Hobokense Polder

Graslandontwikkeling en voormalige volkstuintjes

AFZENDER en VU:
Luk Smets
J. F. Kennedylaan 22
2630 Aartselaar

Afgiftekantoor Antwerpen X

Afdelingsbestuur

Voorzitter Hugo Waeterschoot	Coördinator werkingsprogramma An Caers	Conservators Fort 7 Peggy Beers Johan Baetens Johan De Ridder	Kernvertegenwoordigers Hobokense Polder Danny Jonckheere Wim Mertens
Secretaris Guido Hendrickx	Coördinator educatieve werkgroep Ria Thys	Coördinator cursussen Catherine Vandercruyssen	Gidsencoördinator Hilde Vangrunderbeek
Penningmeester, leden-administratie Luk Smets			

Kernbestuur Hobokense Polder

Voorzitter Danny Jonckheere	Penningmeester Ronald Van den Bossche	Geleide wandelingen Annie Vandeweyer	Natuurstudie Bert Mertens
Secretaris Wim Mertens	Conservator Hobokense Polder Bert Mertens	Afdelingscoördinator communicatie Daniella Van Peel	

Redactie rAntGroen

Hoofredacteur + Lay-out + Fort 7 Johan Baetens	Activiteitenagenda An Caers	Verslagen André De Mul	Correctieadvies Ria Thys/ Peggy Beers
Bestuursberichten Luk Smets	Educatieve artikels + Kinderkatern Ria Thys	Hobokense Polder Danny Jonckheere	Cursussen Catherine Vandercruyssen

Contactadressen

Website: www.natuurpunt.be/zuidrandantwerpen

Website Hobokense Polder: www.jama.be/whop

An Caers Frans Kusterlaan 13 2650 Edegem Tel. 03 458 34 80 an.caers@yucom.be	Catherine Vandercruyssen Kon. Astridlaan 106 2550 Kontich Tel. 03 288 81 07 cvdx@pandora.be	Hilde Vangrunderbeek Kauwlei 36 2550 Kontich Tel. 03 457 97 51 rudyvansevenant@skynet.be	Peggy Beers & Johan De Ridder Eglantierlaan 98 2610 Wilrijk GSM 0485 52 81 25/ 0485 91 13 86 beerske@yahoo.com / johan.deridder@vlm.be
André De Mul Lucas Henninckstraat 41 2610 Wilrijk Tel. 03 828.70.32 andre.demul@belgacom.net	Daniella Van Peel Frans Stienletlaan 36 2610 Wilrijk Tel. 03 827 85 16 daniella.van.peel@skynet.be	Hugo Waeterschoot Groenstraat 59 2540 Hove Tel. 03 455 22 12 hugo_waeterschoot@hotmail.com	Ria Thys J.F.Kennedylaan 22 2630 Aartselaar Tel. 03 289 73 66 ria.thys@pi.be
Annie Vandeweyer - Van Zwielen Zomerdijklaan 4 2660 Hoboken Tel. 03 828 37 60 walter.vandeweyer@pandora.be	Danny Jonckheere Cdt. Van Laethemstraat 45 2660 Hoboken Tel. 03 828 64 03 jonckheeredanny@vt4.net	Johan Baetens Th. Roucourtstraat 7 2600 Berchem Tel. 03 281 78 59 johan.baetens@yucom.be	Ronald Van den Bossche M. Geysmansstraat 19 2610 Wilrijk Tel. 03 825 13 47 ronald.vandenbossche@pandora.be
Bert Mertens Te Boelaerlei 35/3 2140 Borgerhout Tel. 03 366 13 60 bert.mertens@village.uu.net	Guido Hendrickx Kontichstraat 83 2650 Edegem Tel. 03 457 09 97 guido_hendrickx@hotmail.com	Luk Smets J.F.Kennedylaan 22 2630 Aartselaar Tel. 03 289 73 66 luk.smets@pandora.be	Wim Mertens Vinkenstraat 15 2018 Antwerpen Tel. 03 216 93 62 wim.a.mertens@skynet.be

Algemeen

Lidmaatschap Natuurpunt: 17,5 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift rAntGroen.

Abonnementen: leden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Indien men voor beide tijdschriften opteert, betaalt men 32 €, lidgeld inbegrepen.

Abonnement op rAntGroen: voor leden van andere afdelingen door storting van 5 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder lid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid.

Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico. Roken in ons clublokaal De IJsvogel is niet toegestaan.

Inschrijving voor de autobustochten: gepensioneerden betalen het tweede bedrag, het derde bedrag is voor jeugdleden en personen tot 21 jaar.

Wie laattijdig toch nog mee wil, gelieve enkel de penningmeester op te bellen. Hij alleen kan u zeggen of er nog plaats is in de autobus.

De eerst ingeschrevenen hebben voorrang indien de deelnemingsprijs betaald werd. Wie na storting niet mee kan, gelieve zo vlug mogelijk de penningmeester te verwittigen, zodat mensen die eventueel op de wachtlijst staan, kunnen verwittigd worden.

Indien er onvoldoende inschrijvingen zijn, gaat de tocht door met eigen wagens of met minibusjes.

Annulatie: enkel wie om een ernstige reden niet kan deelnemen en uiterlijk 2 dagen vooraf verwittigt, heeft recht op terugbetaling.

Annulatie bij weekends en reizen: bij afzegging zonder geldige reden dient er steeds 10% van de totale prijs te worden betaald. Bij afzegging zonder geldige reden binnen de maand voor de reis of het weekend dient er minimum 25% van de totale prijs te worden betaald of de reeds gemaakte kosten indien deze hoger liggen dan 25%. Het bestuur oordeelt of de reden geldig is.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening: PCR. **000-0178083-88** van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar. Op uw betalingen steeds uw naam en telefoonnummer vermelden a.u.b.
Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Kardinaal Mercierplein 1, 280 Mechelen met vermelding "Reservatenfonds 3722, Zuidrand Antwerpen"

Editoriaal

We zijn jarig en worden precies één jaar oud !!!

Inderdaad, juist een jaartje geleden zijn we officieel van start gegaan met onze nieuwe afdeling. Zoals het eerste jaar van een kind, verloopt natuurlijk alles nog steeds niet optimaal, is het zoeken naar oplossingen of het verkennen van nieuwe terreinen. Denken we maar aan de problematiek van "de opstapplaats". Toch moet ik als voorzitter heuglijk vaststellen dat we als boreling, een meer dan behoorlijk parcours hebben afgelegd dit jaar :

- de activiteiten en cursussen draaien op volle toeren;
- de werking op en rond onze reservaten is bijna nooit zo uitgebreid en actief geweest;
- de educatieve werkgroep heeft prachtwerk geleverd dit werkjaar;
- nieuwe werkgroepen zagen het licht dit jaar, denken we maar aan de communicatie werkgroep rond Daniëlla, die actief het communicatiebeleid en ledenwerving is gaan beheren; of de eerste pasjes van de beleidswerkgroep die onlangs nog een mooi advies leverde rond het VEN-besluit (zie verder in dit nummer).
- het totaal vernieuwde tijdschrift. Vorig jaar nog kondigde ik aan dat we stap voor stap willen timmeren aan een nieuw tijdschrift. De redactieploeg is er volgens mij in geslaagd om dit in één reuzensprong voor elkaar te krijgen.

Nu mag je vast en zeker niet denken dat het nu tijd wordt om op de lauweren te rusten en op routine te gaan draaien, om zo de goede service aan de leden te verzekeren. Het is mijn mening dat er toch nog een aantal belangrijke domeinen zijn die onze aandacht verdienen in 2003, in het bijzonder :

- de uitbouw van een lokale natuurstudiekern om de natuurwaarden op onze reservaten en in onze afdeling te monitoren en eventueel beheersacties te plannen
- het verder uitbouwen van de beleidswerkgroep om een meer duidelijke stempel te kunnen zetten op het gemeentelijk natuurbeleid in onze afdeling
- ***en tot slot, de samenwerking met lokale Natuur- en Milieukernen, waarbij ik in het bijzonder denk aan de VMFA-kernen in onze regio.***

Op de Algemene Ledenvergadering van 22 februari willen wij u deze voorstellen van aandachtspunten voorleggen ter advies. Graag wil ik jullie dan ook oproepen om in grote getale deze avond bij te wonen, die we trouwens afsluiten met een aangename receptie.

Tot slot wil ik een stevig glas drinken op het nieuwe jaar, op onze eerste verjaardag en vooral op de mateloze inzet van de bestuursleden, de coördinatoren van de werkgroepen, de gidsen en begeleiders van onze tochten en cursussen en de voltallige redactieploeg. Zonder jullie was het nooit gelukt. Jullie zijn de draagkracht en het cement van de afdeling. Ik hoop dat we ook in 2003 verder samen kunnen bouwen aan dit project.

Op een fantastisch 2003, gezondheid

Agenda

1ste kwartaal 2003

Iedereen is welkom op alle wandelingen.

Honden zijn niet toegestaan op onze activiteiten.

De gids/leiding treedt op als educatieve begeleider van Natuur- en Milieueducatie Natuurpunt.

- = Kostendelend vervoer (5 eurocent/km) wordt op de afspraakplaats georganiseerd.
- = Kindvriendelijke tocht.
- >10j. = Kindvriendelijke tocht voor kinderen ouder dan 10 jaar.

Zo. 5 jan. 2003

Vogelobservatietocht: van Kreekrak tot Tholen

Gids: Luc Van Schoor

Leiding: Rudy Vansevenant

03/353 09 77

03/457 97 51

8.30u Dichtbij en toch dat gevoel van weidsheid, van waterrijke gebieden, groot en klein, met of zonder getij, met de bonte schare vogels, zowel binnen- als buitendijks, ... in één woord: een echt stukje Zeeland. Dat is ons doel op deze traditionele nieuwjaarsocht. Vorig jaar nog als "Gorilla's in de mist", nu hopelijk met een bredere kijk op de ganzen te land en in de lucht, de sneeuwgorzen langs de Oesterdam, allerlei eenden, steltlopers en zoveel meer. We maken tijd voor een deugddoende wandeling, een natje en een droogje, een praatje in de warme dis. Kom er mee van genieten!

Praktisch: We vertrekken om 8.30u met eigen wagens (kostendelend vervoer mogelijk) aan de Bist te Wilrijk. Aansluiten is mogelijk om 8.50u aan de oprit Leugenberg langs de A12 richting Bergen-Op-Zoom en om 13.30u op de plaats van onze middagpauze (nog nader te bepalen), telkens mits de leiding te verwittigen. Het einde is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. Wandelaafstand: 5 km.

Meebrengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, laarzen bij regenweer en stevig schoeisel.

Zo. 5 jan. 2003

Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar Goeree/
Overflakkee dd. 19 jan. 2003

Za. 11 jan. 2003

Natuurbeheer Hobokense Polder

 > 10 jaar

Leiding: Danny Jonckheere

Wim Mertens

03/828 64 03

03/216 93 62

10.00u Maaien van kleine graslandjes, verwijderen van wilgenstruweel langs de plassen, onderhoud van het wandelpad, ... allemaal werkjes die dit voorjaar gedaan moeten worden. Een inspanning die niet alleen het natuurreservaat verfraait, maar die je als deelnemer ook heel wat vreugde verschaft. Niet alle werkzaamheden situeren zich langs het wandelpad, zodat je het natuurbeheer van de Hobokense Polder ook kan ervaren van op normaal niet toegankelijke rustige hoekjes.

Bijeenkomst: om 10.00u aan het station "Hoboken Polder". De laatkomers vinden ter plaatse een plan met meer details over de plaats van de werken. Bij normale weersomstandigheden wordt er gewerkt tot 16.30u.

Meebrengen: werkkledij, laarzen en een lunchpakket voor degenen die ook 's namiddags blijven.

Alle deelnemers zijn gratis verzekerd.

Zwoegen en zweeten in de Hobokense Polder
(Foto: Luk Smets)

Zo. 12 jan. 2003

**Bospolder, Grote Kreek, Kuifeend en Brabantse Wal
Vogelobservatietocht**

Gidsen: Ludo Benoy (VM)
Tuur Wuyts (NM)
Leiding: Tuur Wuyts

 03/449 99 11

- 8.15u De Bospolder is een terrein waar aan natuurbouw werd gedaan en waar de natuur tot ontplooiing kan komen. De Grote Kreek behoort de N.M.B.S. toe en Natuurpunt beheert het. Deze twee gebieden zijn nieuw voor ons. Daarna rijden we naar De Kuifeend, waar altijd veel watervogels geconcentreerd zitten. Eventueel nog even naar de plas aan de Hooge Maay. 's Middags eten we in café-restaurant William te Hoogerheide. Nadien rijden we naar de Kraayenberg met zijn uitkijktoren en vogelkijkhut. We wandelen door de polder en het bos.
Praktisch: Vertrek om 8.30u op de Bist te Wilrijk tegenover het districtshuis. Het einde van de tocht is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. Wandelaafstand: 8 km.
Meebrengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, fotoestel en laarzen.

Zo. 19 jan. 2003

**Winter(bus)tocht naar Goeree-Overflakkee
Vogelobservatietocht**

Gids: Rudy Vansevenant
Leiding: Walter Van Spaendonk

 03/457 97 51
 03/480 54 24

- 7.00u Putje winter in Zuid-Holland ... Het aantal mogelijke stopplaatsen is ruim en de finale keuze wordt afhankelijk van de voorbereiding: Den Bommel, Stad aan 't Haringvliet, de Slikken van Flakkee, Stellendam, Havenhoofd, de polders van Goedereede, ... en, zonder fout, de onvermijdelijke Brouwersdam als afsluiter.
De 'habitués' weten wat hen te wachten staat: ganzen en zwanen, meestal grote aantallen, maar ook steltlopers, eenden en roofvogels als Slechtvalk, Ruigpootbuiszard, Kiekendieven en, wanneer het echt eens meezit, een Zeearend en/of een Velduil. Wilt u weten wat het dit jaar wordt?
Snel inschrijven - en dit voor 5 januari - door storting van 12,5 - 11 - 9 € op onze PCR (zie blz. 2) met vermelding van "Goeree", naam en opstapplaats.
Vertrek met de autobus: Hoboken Kioskplaats 7.00u, Wilrijk Bist 7.15u en Mortsel Oude God 7.30u. Terug in omgekeerde volgorde vanaf 19.00 uur.
Mee te brengen: warme kledij, stevig schoeisel of laarzen bij regenweer of sneeuwval, verrekijker, telescoop, fotoestel, lunchpakket en enkele euro's voor een warme kop soep of een drankje.

Ruigpootbuiszard (*Buteo lagopus*)

Za. 25 jan. 2003

**Ledenavond in Zaal Steytelinck te Wilrijk
Thema: "Natuurpunters op stap"**

Leiding: Ria Thys
Hilde Vangrunderbeek
Moniek Van den Bergh

 03/289 73 66
 03/457 97 51
 03/457 54 49

- 20.00u De eerste winteravond van 2003 - tevens nieuwjaarsmaand - wordt weerom een feestelijke avond. We schoeien deze ledenavond op de oude leest, d.w.z. we trachten u een jaaroverzicht te geven van de activiteiten van 2002 met foto's en dia's, genomen door enthousiaste leden tijdens dagtochten, beheerswerken, weekends en cursussen. We zijn er van overtuigd dat velen van onze leden prachtige beelden bezitten over landschappen, fauna en flora, ontroerende en vaak ook grappige situaties. Wenst u deze ledenavond mee op te smukken met uw fotografisch materiaal? Schitterend!
Gelieve dit **zo snel mogelijk** aan de leiding te bezorgen.
Als toemaatje geven Luc, Luk en Ria u een voorproevertje op de geplande vierdaagse naar Overijssel in het Hemelvaartweekend 2003. Noteer hiervoor nu reeds in uw agenda: 29 mei t.e.m. 1 juni.
We besluiten deze fotoreis door 2002 met een **sfervolle nieuwjaarsreceptie**: een feestelijk drankje, overheerlijke hapjes en vooral een gezellige babbelen met onze vrienden-Natuurpunters.
Praktisch: Zaal Steytelinck, St-Bavostraat te Wilrijk, aanvang: 20.00u - Einde: hangt af van de gezelligheid.
Deelname in de kosten: 2,5 €.

Zo. 26 jan. 2003 Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar Schouwen-Duiveland dd. 9 feb. 2003
Laatste dag om in te schrijven voor een bezoek aan de Zoo-Antwerpen, achter de schermen dd. 23 feb. 2003

Za. 1 feb. 2003 **Natuurbeheer in het Cleydaelhof: Aartselaar**
Leiding: Johan Herreman ☎ 03/887 27 98

14.00u In Aartselaar tegenover het kasteel Cleydael ligt een rietveld langs de Grote Struisbeek. Dit verlandt langzaam aan en wordt gekoloniseerd door wilgen. Om dit natuurlijk proces te keren en het rietveld te behouden, zijn dringend ingrepen nodig.

Onze afdeling verleent opnieuw steun aan het initiatief van VMFA-Aartselaar. Ook vorig jaar waren een aantal van onze afdelingsleden aanwezig bij de beheerswerken. We doen nogmaals een speciale oproep aan onze Aartselaarse leden om in eigen gemeente de handen uit de mouwen te steken voor een groenere gemeente. Uiteraard zijn ook onze leden uit andere gemeenten van harte welkom. Vele handen maken het werk licht. We nodigen je uit om **van 14.00u tot 17.00u** in een gezellig sfeertje beheerswerken uit te voeren: **kappen van wilgen en maaien van riet**. Wij zorgen voor beheersmateriaal, warme soep en dranken en lichten je toe waarom we

deze ingrepen uitvoeren. Breng laarzen en werkhandschoenen mee, en zo je dit bezit, veiligheidsbril, helm, hakbijl en boomzaag.

Samenkomst: In de Cleydaellaan, waar de Struisbeek onder de baan doorloopt, d.i. ca. 100m voorbij de ingang van kasteel Cleydael, als je uit de richting Boomsesteenweg komt.

Zo. 2 feb. 2003 **Mosseninitiatie**
Gids: François Van Uffelen ☎ 03/383 33 63
Leiding: Catherine Vandercruyssen ☎ 03/288 81 07

8.30u Mossen zijn zo klein en toch zo mooi! Wie heeft zich nooit gebukt om een plukje mos van dichterbij te bekijken. Vandaag gaan we dat doen onder deskundige begeleiding. En als het regent, is er een binnenprogramma voorzien! Als je dus iets meer wil weten over deze leuke sporenplantjes of als je je kennis wil vervolmaken, mag je deze voormiddag zeker niet missen.

Afspraak: We vertrekken om 8.30u aan de Bist in Wilrijk (kostendelend vervoer mogelijk). Het einde is voorzien omstreeks 12.00u ter plaatse.

Mee te brengen: loep, mossengids en stevig schoeisel. Aantal te wandelen km: 1 km.

Gerimpeld Boogsterrenmos
(*Plagiomnium undulatum*)

Za. 8 feb. 2003 **Gezellig samenzijn KHOP**
Leiding: Danny Jonckheere ☎ 03/828 64 03

19.45u Tussen de vele activiteiten door hebben we toch nog een gaatje gevonden om het gezellig samenzijn te laten doorgaan. Zoals steeds is dit een plezante gebeurtenis binnen de KHOP-activiteiten. In 2003 zal het niet anders zijn. We beginnen met een losse babbel, het uitwisselen van reisinformatie en het terugzien van oude bekenden, ... Bij dit alles hoort natuurlijk een drankje en een hapje, je aangeboden door de huiskoks en hun personeel. Je krijgt ook een overzichtje van het voorbije jaar en onze plannen voor volgend jaar. Na onze glazen te hebben bijgevuld is het tijd voor ontspanning. We hopen je opnieuw met een diareportage (vleermuizen) en een bijhorende professionele uitleg te kunnen boeien.

Afspraak: Traditiegetrouw vindt dit plaats in het bovenzaaltje van de Moretus in de Berkenrodelei. We komen samen om 19.45u. Het einde is voorzien omstreeks 23.00u.

Za. 8 feb. 2003

Cursus Mossen

Leiding: Catherine Vandercruyssen

03/288 81 07

Informatie hierover vindt u verder in deze rAntGroen

Zo. 9 feb. 2003

Wintervogeltocht naar Schouwen-Duiveland

Gids: Luc Van Schoor

03/353 09 77

Leiding: Walter Van Spaendonk

03/480 54 24

7.30u Dit stukje Zeeland biedt de natuurliefhebber zoveel boeiende vogelplekken en landschappen dat telkens weer opnieuw kan gekozen worden voor een variante reisroute. Luc en Walter zoeken voor jou de beste plekjes op. Het wordt, mits een vleugje zon (?), weer volop genieten van waterrijke kreken, inlagen, slikken, polders en Noordzeekust. Onnodig te vertellen dat zulke afwisseling steeds garant staat voor een grote schare watervogels in alle soorten (tot 80 of meer) en maten. Wedden dat ook enkele roof- en zangvogels de lijst vervolledigen?

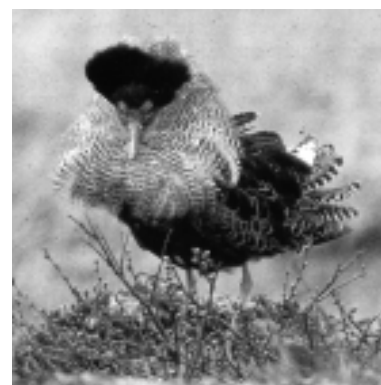
Je bent dus gewaarschuwd ... dit is een tocht voor de echte liefhebber van al wat vliegt, loopt en zijn kostje zoekt op soortspecifieke wijze.

We starten met de befaamde Prunjepolder en eindigen ... neen, we verklappen nog niet alles! Maar de kans dat we ergens op de grens van Noordzee en Grevelingen ons soepje verorberen, is vrij reëel.

Ben je ook benieuwd, schrijf je dan tijdig in door storting, voor 26 januari 2003, van 12,5 - 11 - 9,5 euro op onze PCR (zie blz. 2) met vermelding van "Schouwen", naam en opstapplaats.

Praktisch: We vertrekken per bus om 7.30u aan de Kioskplaats in Hoboken, om 7.45u aan de Bist te Wilrijk en om 8.00u aan het station Oude God te Mortsel. We komen terug in omgekeerde volgorde vanaf 19.00u. Aantal te wandelen km: 5 km.

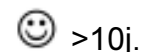
Mee te brengen: picknick, drank, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, laarzen bij regenweer en stevig schoei-

Kemphaan (*Philomachus pugnax*)

Zo. 9 feb. 2003

Natuurbeheer Hobokense Polder

>10j.

Leiding: Danny Jonckheere

03/828 64 03

Wim Mertens

03/216 93 62

Voor nadere informatie: zie 11 januari

Za. 15 feb. 2003

Dia-avond met Bernard Castelein

Een gemeenschappelijke avond met Land van Reyen

Leiding: Hilde Vangrunderbeek

03/457 97 51

20.00u Inviteer gerust vrienden en familie, want deze avond hebben we niemand minder dan Bernard Castelein te gast! Bernard behoort tot de beste natuurfotografen van ons land en van Europa. Als ex-voorzitter van de Bond Verantwoorde Natuurfotografie is hij bij velen van onze leden gekend hetzij van vorige diavoorstellingen, hetzij van het Internationaal Natuurfotografie Festival waar hij dit jaar tussen andere befaamde internationale natuurfotografen op de affiche prijkte!

In overleg met Bernard hebben wij voor volgend veelbelovend programma gekozen:

In deel 1: Natuur dicht bij huis (gebieden ten noorden van Antwerpen: Kalmthoutse Heide, Groot en Klein Schietveld, Peerdsbos, ...). We krijgen beelden van landschappen, insecten, planten, vogels en zoogdieren, vorm en structuur in de natuur.

In deel 2: het Keoladeo Ghana N.P. (India), beter gekend onder de naam Bharatpur. Dit vogelreservaat kent Bernard door en door vermits hij het in de afgelopen 6 jaar samen met Mia 13 keer bezocht.

Samenkomst: Deze avond gaat door in de Hoeve Dieseghem -Wouter Volckaertstraat 44 te Mortsel, een prachtige locatie om tenvolle van de schitterende beelden en boeiende commentaar te kunnen genieten!

Aanvang om 20.00u en einde van de diareeks voorzien omstreeks 22.00u. Nadien is er kans om na te genieten bij een glaasje fruitwijn van de afdeling Land van Reyen. Deelname in de kosten: 3 euro per persoon.

Zo. 16 feb. 2003

Braakballen pluizen

Gids: Diederik Willems

Leiding: Ria Thys

03/645 36 63

03/289 73 66

7j. < ☺ < 14j.

NIEUW!!!!

Een kinderactiviteit voor 7 tot 14-jarigen!!!

14.00u We starten met iets totaal nieuw! Vanaf 2003 organiseren we éénmaal per drie maanden een activiteit, speciaal voor de kinderen en kleinkinderen van onze leden.

Deze keer gaan we braakballen pluizen in ons lokaal De IJsvogel. Dit lijkt iets vies, maar dat is het helemaal niet. De uilen eten hun prooien met huid en haar op. De deeltjes die niet verteerd worden, braken ze weer uit in de vorm van een balletje. Het is echt heel boeiend te onderzoeken wat de uil allemaal gegeten heeft. Je kan er beentjes in vinden en soms zelfs hele schedeltjes van bijv. muizen. Diederik Willems van JNM, een kinder- en jongeren natuurgroepering, zal ons de kneepjes van het braakballen ontleden, aanleren.

Praktisch: Afspraak om 14.00u in Fort 7, Legerstraat 40 Wilrijk (naast crematorium). Einde voorzien om 17.00u.

Meebrengen: een pincetje, een vergrootglas en één euro (drinkje en versnaperingetje inbegrepen).

Zo. 16 feb. 2003

Winterse wandeling in Fort 7

Gids: Tuur Wuyts

Leiding: Ria Thys

03/449 99 11

03/289 73 66

14.00u Speciaal voor de ouders van de kinderen die naarstig braakballen pluizen in ons infolokaal, maar zeker ook voor alle geïnteresseerde leden!

Half februari! Fort 7 toont zich in zijn winterse pracht. Goed ingeduffeld genieten van de variëteit aan biotopen die ons prachtig natuurgebied te tonen heeft. Ruigten, bosgedeelten en waterpartijen vormen een schitterend natuurlijk entourage voor de verlaten historische gebouwen. Tijdens deze wandeling kan je ook meer vernemen over de inspanningen die onze beheersploeg zich getroost om de faunistische en floristische rijkdom van het gebied te verhogen.

Praktisch: Afspraak om 14.00u in Fort 7, Legerstraat 40 Wilrijk (naast crematorium). Einde rond 17.00u. Aantal te wandelen km: 3 km.

Meebrengen: verrekijker, warme kledij en schoeisel (laarzen bij vochtig weer). Na de wandeling kan je in lokaal De IJsvogel de ontdekkingen van de kinderen bewonderen en je opwarmen bij de kachel en een warme drank.

Winterbeeld Fort 7 (Foto: Luk Smets)

Za. 22 feb. 2003

Algemene Lokale Vergadering

Leiding: Hugo Waeterschoot

03/455 22 12

19.30u Voor meer info: zie verder in deze rAntGroen

Zo. 23 feb. 2003

ZOO-Antwerpen, achter de schermen

Gids: ZOO-gids

Leiding: Luc Van Schoor

03/353 09 77

☺ > 12j.

13.50u De zoo biedt meer dan alleen maar dieren kijken. Een ervaren gids leidt ons doorheen de dienstgangen, de centrale keuken, de filterzaal, de aquariums, de keuken van het nachtdierenverblijf, de binnenverblijven van de tijgers, de autopsiezaal, ...

We kozen 3 thema's uit die extra belicht worden:

- Natuurbehoud en dierentuinen
- Dieren kweken of niet kweken (o.a. Congolese pauw)?
- Vervelen dieren zich?

De rondleiding duurt ongeveer 2.15u. Nadien kan je nog vrij in de zoo rondlopen.

Het aantal deelnemers voor dit zeer aantrekkelijk en boeiend bezoek is beperkt tot 30. Wie mee wil, stort voor 26 januari 2003, € 13,5 of € 9 (voor 60+) op onze PCR (zie blz. 2).

Praktisch: We komen samen om 13.50u aan de ingang van de Zoo, Astridplein te Antwerpen. Het einde is voorzien omstreeks 17.30u.

Mee te brengen: gewone wandelschoenen volstaan.

Za. 1 maart 2003 **Leven door een vergrootglas: insectachtigen van dichtbij**
 Leiding: Johan Baetens 03/281 78 59

Informatie hierover vindt u verder in deze rAntGroen

Zo. 2 maart 2003 **Vogelexcursie naar de Oostkust**
 Gids: Luc Van Schoor 03/353 09 77
Leiding: Tuur Wuyts 03/449 99 11

8.00u Na de wintertochten in Zeeland, gaan we eens heerlijk uitwaaien aan onze eigen Vlaamse Kust. We bewonderen de nog aanwezige wintergasten en verwelkomen de eerste trekvogels. Het beginpunt, de Baai van Heist, bestaat uit een stuk begroeid strand, slik en jonge duintjes. In de voorhaven van Zeebrugge wandelen we langs braakliggend terrein en slikken, uitkijkend naar allerlei meeuwen, Middelste Zaagbekken, steltlopers, ... Het havengebied is ongetwijfeld één van de belangrijkste vogelplekken in België met elk jaar, vooral tijdens de trek, een aantal zeldzame soorten. Na de middagpauze in het gezellige volkscafé "De Overzet" te Dudzele, wandelen we naar het vlakbijgelegen "Hooge Noon". Dit opgespoten gebied, bestaande uit een grote grasvlakte met ondiepe plassen, is een uitstekende plaats om eenden en steltlopers te zien. Tot slot van deze veelbelovende dag bezoeken we een stukje Uitkerkse Polder. Zijn aantrekkingskracht voor vogels dankt dit natuurgebied aan het netwerk van zilte graslanden, afwateringsgrachten en veedrinkpoelen. Smient en Grutto horen hier thuis. **Praktisch:** We vertrekken met eigen wagens om 8.00u op de Bist te Wilrijk (kostendelend vervoer mogelijk). Het einde is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. Wandelaafstand: 4 km. Mee te brengen: picknick, drank, laarzen, water- en winddichte kledij, verrekijker, telescoop en vogelgids.

Za. 8 maart 2003 **Beheerswerken Fort 7**
 > 10j. Leiding: Peggy Beers 0485/52 81 25

9.00u Deze zaterdag werken we voor het laatst. Daarna worden de gedane werken bekeken en besproken tijdens een korte wandeling. Rond de middag wacht er ons iets hartigs. **Praktisch:** We komen bijeen om 9.00u aan Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk (naast crematorium). Het einde is voorzien omstreeks 12.00u. Meebrengen: stevig schoeisel, laarzen bij regenweer en werkhandschoenen.

Za. 8 maart 2003 **Natuurbeheer Hoboken Polder**
 >10j. Leiding: Danny Jonckheere 03/828 64 03
Wim Mertens 03/216 93 62

Voor nadere informatie: zie 11 januari

Za. 8 maart 2003 **Infoavond Zwaluwenproject**
 Gids: Koen Leysen 03/289 73 66
Leiding: Luk en Ria Smets-Thys

20.00u De zwaluwen doen het niet zo goed in Vlaanderen. Zowel de drie zwaluwsoorten: Boerenzwaluw, Huiszwaluw en Oeverzwaluw als de Gierzwaluw (die geen zwaluw is), krijgen het alsmear moeilijker. In deze rAntGroen kan je meer info bekomen over het totale Zwaluwenproject dat we in onze afdeling willen opstarten en **dat we enkel met jouw hulp kunnen realiseren!** Tijdens de infoavond van 8 maart zal Koen Leysen, gewaardeerd lesgever bij NME-Turnhout, ons aan de hand van videobeelden en dia's meer vertellen over de drie zwaluwsoorten en de Gierzwaluw. De levenswijze, de geliefde biotopen, de broedzorg en het trekgedrag komen aan bod. Koen zal ons ook cijfermateriaal tonen over het voorkomen in Vlaanderen. Belangrijke aandacht gaat eveneens naar de beschermingsmogelijkheden die er bestaan en die in Vlaanderen door Natuurpunt of andere verenigingen/gemeenten genomen worden. Tijdens deze avond kan je ook meer vernemen over het inventarisatie- en beschermingsproject dat we de volgende maanden in de verschillende afdelingsgemeenten willen organiseren. **Praktisch:** Aanvang 20.00u in Lokaal De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat 40 Wilrijk. Einde voorzien rond 22.30u. Toegang gratis.

Za. 13 maart

Cursus Macro-Micro - Planten in hun landschap

Leiding: Catherine Vandercruyssen

03/288 81 07

Informatie hierover vindt u verder in deze rAntGroen

Za. 15 maart 2003

Uilentocht in Vremde-Ranst

> 16j.

Gids: Luc Van Schoor

Leiding: Jos Stessens

03/353 09 77

03/455 51 19

18.00u Vermits de meeste uilen vooral in de schemering en 's nachts actief zijn, gaan we ditmaal wat later van start. Vogels, en zeker uilen, laten zich niet op voorhand bestellen. De trefkans is vaak weergebonden. Het kan dus eventueel tegenvallen. Maar Luc en Jos nemen bewust dit risico, méér zelfs, ze mikken op 3 soorten op 3 verschillende plaatsen.

Eerst bezoeken we de Molenbeekvallei, deels natuureservaat van Natuurpunt, op zoek naar de Steenuil. De afwisseling van weiden, knotwilgen, ruigten en bospercelen vormt een ideaal biotoop voor onze kleinste uil.

Het kerkje van Millegem is de laatste jaren een vaste broedplaats van een paartje (zeldzame) Kerkuilen. Eventjes kijken of er al beweging is!

Tot slot van deze avondspeurtocht duiken we het bos van Zevenbergen in, waar de Bosuil een vaste stek heeft. En nu maar duimen voor een droog en rustig weertje.

Praktisch: We vertrekken met eigen wagens om 18.00u op de Bist te Wilrijk.

Het einde is voorzien omstreeks 23.30u. Aantal te wandelen km: 4 km.

Meebrengen: kijker, stevig schoeisel en laarzen bij regenweer.

Steenuil (*Athene noctua*)

Zo. 16 maart 2003

Kalenderwandeling Hobokense Polder

Leiding: Annie Vandeweyer-Van Zwieten

03/828 37 60

9.30u Je hebt er lang naar uitgekeken: de lente is weerom in het land. Daarom hervatten ook de wandelingen in de Hobokense Polder. Je kan op de tochten van maart en april kennis maken met de eerste voorjaarsbloeiërs. Ook de watervogels worden heel actief en slaan aan het broeden. Eveneens een 'must' om naar uit te kijken is een ontmoeting met onze paardjes en koeien, die reeds sinds vorig jaar in de Hobokense Polder staan te grazen. Zij zullen ons in de toekomst verder helpen met het beheren van een stukje van ons reservaat.

Bijeenkomst: station Hoboken Polder om 9.30u.

Meebrengen: laarzen (!!!), verrekijker, vogel- en/of plantengids.

De wandeling is gratis voor iedereen.

Zo. 23 maart 2003

Landschapswandeling Noordelijk Eiland en Walenhoek

Gids: Erik De Keersmaecker (voormiddag)

Leiding: Luk Smets

03/289 73 66

9.00u Het **Noordelijk Eiland** te Wintam (Bornem) ligt tussen het Zeekanaal Brussel-Schelde, de Zeeschelde en de Rupel. De afdeling Natuur en de NV Zeekanaal en Watergebonden Grondbeheer Vlaanderen sloten in april 1999 een samenwerkingsovereenkomst voor het beheer van dit gebied (50 ha). De inrichting is georiënteerd naar een open landschap met plassen, rivierduintjes, ruigte en spontaan evoluerend wilgenstruweel. In 1998 waren er een tiental paartjes broedende Visdiefjes en een broedkolonie van Kluten met meer dan 25 paren (de op één na grootste van Vlaanderen). Opvallend is ook de Kleine Plevier die hier aanwezig is met een tiental broedparen. Bergeenden, Krakeenden, Pijlstaarten en Wilde Eenden overwinteren hier met meerdere honderden exemplaren. Vaste gasten zijn onder meer ook Knobbelswaan, Aalscholver, Kievit en Scholekster. Bij de recente waarnemingen vermelden we Kleine Zilverreiger, Lepelaar, Brilduiker, Nonnetje en zelfs een eenzame Stepekievit.

's Middags genieten we van onze picknick in de **Paardenstal** (Boomsestraat 221, Niel), het clublokaal van Natuurpunt Rupelstreek. Frisse en warme dranken zijn verkrijgbaar.

De **Walenhoek** is een door de natuur op de mens teruggewonnen terrein. Het is immers een oude kleiput die tot in de jaren '70 gebruikt werd voor ontginning en het drogen en bakken van bakstenen. Het terrein ligt 4 m onder het omliggende straatniveau. In het noordoosten bevinden zich een twintigtal vijvers van uiteenlopende diepte. In het zuidwesten is het terrein vlak. Het terrein kent verschillende beheerders: Afdeling Bos en Groen, Afdeling Natuur en Natuurpunt. Een greep uit de recente waarnemingen: Oeverwaluw, Tuinfluiter, Fuut, Nachtegaal, Kuifeend en Tafeleend

Praktisch: Vertrek kostendelend met eigen wagens om 9.00u op de Bist te Wilrijk. Terug rond 17.00 u. Wie 's middags in de Paardenstal wenst aan te sluiten, dient daar ten laatste om 13.30u aanwezig te zijn.
Meebrengen: picknick, wat geld voor drank, laarzen, verrekijker en fotoestel.

Za. 29 maart 2003 Zeewieren: een eerste kennismaking

Gids en leiding: Hugo Waeterschoot

03/455 22 12

20.00u Zeewieren zijn inderdaad geen makkelijke groep van planten. Toch is het mogelijk om de belangrijkste soorten relatief eenvoudig te herkennen en op naam te brengen. Vanavond trachten we aan de hand van een diareeksje een korte schets te geven van het voorkomen, het ecologisch belang en de belangrijkste macroscopische zeewier-soorten. Via wat herbariummateriaal proberen we achteraf deze kenmerken ook aan de praktijk te toetsen. Voor deze avond is helemaal geen achtergrondkennis van deze bijzondere plantengroep vereist, aangezien we ons voornamelijk richten op de ecologische aspecten en de vlot herkenbare kenmerken.

Praktisch: Afspraak om 20.00u aan lokaal De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat te Wilrijk. Het einde is voorzien omstreeks 22.30u.

Meebrengen : € 1 voor fotokopieën, een loep, eventueel herbariummateriaal en een naslagwerkje over de kust.

Zo. 30 maart 2003 Monumentenwandeling - Fort 7

Gids: Philippe Van Hove

03/825 02 43

Leiding: Peggy Beers

0485/52 81 25

13.30u Voor de verandering eens een wandeling, waarbij Fort 7 als monument bekeken wordt. Zeggen de woorden reduit, caponière, hoofdfront en terreplein je niets? Na deze wandeling weet je het allemaal!

Opgepast, zeer enthousiaste gids!

Praktisch: Afspraak om 13.30u aan Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk. Het einde is voorzien omstreeks 17.00u. Aantal te wandelen km: 5 km.

Meebrengen: stevig schoeisel, warme kledij en zaklamp.

Zo. 13 apr. 2003 Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar de Vlaamse Ardennen dd. 27 apr. 2003

Zo. 13 apr. 2003 Voorjaarsflora in het bos van Zevenbergen Ranst

Gids: Rudy Vansevenant

03/457 97 51

Leiding: Hilde Vangrunderbeek

8.30u Half april is een ideaal moment om op zoek te gaan naar de voorjaarsflora. Hiervoor moeten wij gelukkig niet ver rijden, in het bos van Zevenbergen Ranst vinden we volop Sleutelbloem, Speenkruid, Bosanemoon, Muskuskruid...

Op dit moment van het jaar kunnen we ook reeds genieten van heel wat vogelgeluiden, want ook de vogels zijn blij dat de lange winter voorbij is.

Praktisch: Vertrek met eigen wagens (kostendelend) op de Bist te Wilrijk om 8.30u. Einde voorzien omstreeks 12.00u ter plaatse. Aantal te wandelen km: 2 km.

Mee te brengen: verrekijker en stevige wandelschoenen.

Zo. 20 apr. 2003 Kalenderwandeling Hobokense Polder

Leiding: Annie Vandeweyer-Van Zwieten

03/828 37 60

14.00u Voor meer info: zie 16 maart

Ma. 21 apr. 2003 Kalkense Meersen en Berlarebroek

Gids: Luc Van Schoor

03/353 09 77

Leiding: Luk Smets

03/289 73 66

9.00u In de Scheldevallei tussen de dorpskernen van Kalken, Overmere, Uitbergen, Schellebelle en Wetteren ligt een uitgestrekt meersengebied met zeer rijke natuur. Met ongeveer 1000 ha aaneengesloten laaggelegen weiland, doorploegd met sloten en poelen in een oeroude meander van de Schelde vormen de **Kalkense Meersen** een bij-

zondere broed- en overwinteringsplaats voor tal van weidevogels. Als broedvogels vermelden we o.a. Grutto (één van de weinig plekken in Vlaanderen waar de soort broedt), Rietgors en Gekraagde Roodstaart. Natuurpunt Scheldevallei, die hier 95 ha in beheer heeft, stelt alles in het werk om de zeldzame Kwartelkoning terug in het gebied te krijgen.

Het **Berlarebroek** is gelegen in een lagere lange, smalle zone, de rest van een oude lusvormige meander van de Schelde die ongeveer 10.000 jaar geleden is afgesneden. Nadien vormde zich veen en turf; het zijn de resten van waterplanten en bomen die in de oude Scheldearm groeiden. Op het einde van de 17de eeuw begon men hier turf te steken en zo werd de vroegere rivierbedding grotendeels hergraven.

Berlarebroek was toen een grote waterplas. In 1862 is er een pomp geplaatst op de wijk Schuitje. Bosbouw werd hier dominerend, maar toch bleven nog vijvers en moerassen over. In 1979 is 122 ha aangekocht door het toenmalige Bestuur van Waters en Bossen. Momenteel wordt dit domeinbos beheerd door de Afdeling Bos en Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Onder de broedvogels vermelden we o.a. IJsvogel, Buizerd en Wielewaal. Het bos staat ook bekend om z'n voorjaarsflora.

Praktisch: Vertrek kostendelend met eigen wagens om 9.00u op de Bist te Wilrijk.

Terug rond 18.00 u. Wie 's middags wil aansluiten, belt even naar de leiding.

Meebrengen: picknick, wat geld voor drank, laarzen, verrekijker, telescoop en fototoestel.

Zo. 27 apr. 2003

Vlaamse Ardennendag

Gids: Eric Cooman (voormiddag)

Guido Tack (namiddag)

Leiding: Luk Smets

 03/289 73 66

7.15u Voor de 26e keer organiseren Natuurpunt Schelde-Leie en de Stichting Omer Wattez de Vlaamse Ardennendag. Reeds vele jaren neemt onze afdeling hieraan deel. Dit jaar kozen we uit het aanbod volgend programma:

* In de voormiddag begeleidt Eric Cooman ons door het Bassegebos en Tiegembos te **Anzegem**. We proeven van de uitgestrekte velden Wilde Hyacinten en van een mooie landschappelijke wandeling tussen beide bossen, met aandacht voor flora en beheer.

* 's Middags genieten we van onze mee gebrachte pick-nick in de feestzaal van het College in de Hoogstraat in Oudenaarde, waar alle groepen bijeen komen voor het middagmaal. Steun het natuurbehoud door te proeven van enkele drankjes en de onvolprezen mattentaart. Op vraag van de inrichters: vermijd wegwerpmateriaal tijdens uw lunch.

* 's Namiddags begeleidt conservator Guido Tack ons naar het **Bos 't Ename**. Dit bos is een van de modelbosreservaten van Natuurpunt. Een prachtige beschrijving van dit eeuwenoude loofbos vind je in Natuurblad nr. 3. Guido is ook medeauteur van het boek Bossen in Vlaanderen, waarin de historische ecologie van het Bos 't Ename diepgaand bestudeerd wordt. Dit jaar ontving het Bos 't Ename de Monumentenprijs, met een de eerste maal dat in Vlaanderen een natuurmonument op deze wijze gelauwerd werd.

Wie mee wil, stort voor 13 april 2003, 12,5 - 11 - 9,5 euro op onze PCR (zie blz. 2) met vermelding van "Vlaamse Ardennen", naam en opstapplaats.

Praktisch: Vertrek om 7.15u aan het gemeentehuis te Mortsel, 7.30u op de Bist te Wilrijk en 7.45u op de Kioskplaats te Hoboken. Terug in omgekeerde volgorde tussen 18.15u en 18.45u.

Meebrengen: picknick, wat geld voor middagversnapering, laarzen, verrekijker, loep, veldgids en fototoestel.

Op tocht met Natuurpunt Zuidrand Antwerpen !

Vergeet je niet !

Je hebt het wel gemerkt. We trachten in ons afdelingstijdschrift de verslagen (en ook de andere artikels) zoveel mogelijk op te smukken met foto's van onze leden. Daarom: ga je mee op uitstap ? Neem eens een fototoestel mee. Heb je een mooi en duidelijk resultaat ? Bezorg die foto aan hoofdredacteur Johan Baetens. Wel vermelden waar en wanneer je je foto genomen hebt.

Bestuursberichten

Website

www.natuurpunt.be/zuidrandantwerpen

Onze vertegenwoordiging bij de Wilrijkse Cultuurraad

We zijn een natuurvereniging. Dat staat buiten kijf. Maar aan onze werking zitten ook culturele aspecten. Dia-avonden, voordrachten en uitstappen moeten zeker als culturele activiteit gecatalogeerd worden, waarbij de persoonlijke ontplooiing van onze leden voorop staat. Onze vere-

niging is daarom lid geworden van de Culturele Raad van Wilrijk. Onze vertegenwoordigers zijn Wilrijkenaars Eric Loots (03/830 64 48) als effectief afgevaardigde en Pottier Heidi (03/825 49 58) als plaatsvervanger.

Beheerwerkgroep Fort 7

Op zaterdag 12 oktober 2002 werd er tijdens een vergadering van de beheersploeg van Fort 7 uitleg gegeven over enkele algemene principes van het beheer (afvoeren maaisel, maaien van ruigtes) en werd de werkplanning voor de komende winter besproken. Natuurwachter Frank Buysse was ook van de partij om een overzicht te geven van de voorbije werken op Fort 7 en de te verwachten wer-

ken van de Afdeling Natuur voor het komende jaar. De beheersploeg is er ingevlogen vanaf 19 oktober met 15 mannen en vrouwen! We werken steeds op zaterdag van 9u tot 12u en dit tot begin maart 2003. Momenteel staan we ruim voor op het beheerschema, maar hulp is nog steeds welkom! Voor meer info, contacteer Peggy Beers: 0485/52 81 25 of beerske@yahoo.com.

Te koop !

Met de Natuurpuntkalender 2003 aan je muur vergeet je geen wandeling in de natuur !

De Natuurpuntkalender 2003 is verkrijgbaar. Het formaat is 33 x 23 cm met ringsysteem (open dus 33 x 46 cm). Bovenaan heb je per maand een prachtige natuurfoto van Michel Decler, onderaan een handig maandrooster, bruikbaar voor je activiteitenplanning, verjaardagen, ... Meer afbeeldingen van de kalender vind je op onze website. Prijs: 7,5 €. Bestellen door storting op onze postchequerekening met vermelding "Natuurkalender".

WENSKAARTEN: ook voor Kerst en Nieuwjaar !

Ter gelegenheid van het Opendeurweekend in Fort 7 in november 2001 werd door onze afdeling een set wenskaarten ontworpen. De foto's zijn genomen in ons natuurreservaat Fort 7 door mensen van onze Fortploeg. Een set bestaat uit 4 dubbelkaarten met omslag en is bruikbaar voor elke gelegenheid. Prijs: 2,5 €. Bestellen door storting op onze postchequerekening met vermelding "Wenskaarten" en aantal sets.

Voor beide aanbiedingen kan je contact opnemen met Luk en Ria Smets-Thys, luk.smets@pandora.be, tel. 03/289 73 66

Cursussen

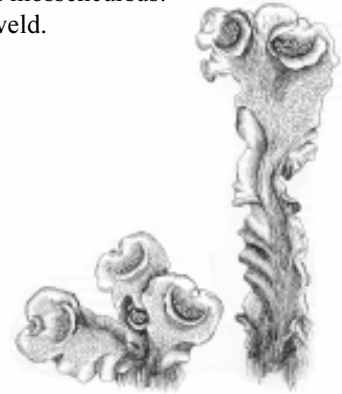
Mossencursus 2003

Haal uw loepjes boven want op algemene aanvraag organiseren we dit jaar opnieuw een mossencursus. We beginnen met een theorieles die gevolgd zal worden door vier praktijklessen in het veld. De cursus is bedoeld voor beginners, maar gevorderden zijn even welkom.

Programma

De lessen gaan steeds door van 9 tot 12 uur, afspraak aan het domein.

08.02: Theorie lokaal De IJsvogel, Fort 7	Raymond Wijn
15.02: Fort 5, Edegem	Lydia Peeters
22.02: Fort van Walem	Carl Van den Broeck
15.03: Mossen in residentieel gebied (Lier)	Walter Van Spaendonck
22.03: Schildehof	François Van Uffelen

De juiste afspraakplaatsen zullen aan de deelnemers worden medegedeeld tijdens de theorieles.

Inschrijving voor Natuurpuntleden door storting van 18 euro op PR 000-0178083-88 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F. Kennedylaan 22 te 2630 Aartselaar met als mededeling "Mossencursus" + uw naam en telefoonnummer. Niet-leden betalen 35,50 euro en worden dan automatisch lid. Informatie bij Catherine Vandercruyssen, tel 03/288 81 07, e-mail cvdx@pandora.be

Cursus "Macro-Micro, Planten in hun landschap"

Vanaf de vroege lente staan wij in bewondering voor de talrijke bloemen en planten in bosranden, graslanden, wegbermen, langs dijken, e.a.

Verleden jaar, tijdens een heel geslaagde reeks tochtjes, heeft Freddy Moorthamer met ons zijn enthousiasme gedeeld en ons de flora's leren gebruiken. Zie verslag in rAntGroen nr. 4. Dit jaar gaan we verder en willen we wat van de planten in hun landschap opsteken, wat is hun ecologie, welke plantjes leven samen...

Iedereen is welkom om aan deze cursus deel te nemen. Het zal een schitterende inleiding (of vervolmaking) zijn in de plantenwereld.

We vertrekken vanuit de thuisbasis en gaan naar de vier windrichtingen, zodanig dat we kennis kunnen maken met de Flora-gemeenschappen van Vlaanderen, met name de Maritieme zone, de Kempen, Oost-Vlaanderen en Brabant.

De theorielessen gaan door in ons lokaal De IJsvogel in Fort 7 op donderdag 13 en 20 maart 2003 van 20 tot 23 uur.

Praktijklessen: de eerste tocht is één volle dag, de andere zijn halve dagen.

zaterdag 12 april :	Villers-la Ville + Hallerbos (ganse dag, afspraak 8.00 uur) Voorjaarsvegetatie in gemengd loofbos en Leemstreek
zaterdag 26 april :	Daknamse meersen (voormiddag, afspraak 8.30 uur) Rivierenlandschap Schelde-Durme
zaterdag 10 mei :	Meerdaalwoud (Oud-Heverlee) (voormiddag, afspraak 8.00 uur) Vegetatie van een gemengd loofbos
zaterdag 24 mei :	Verdronken land van Saefthinge (1/2 dag, afspraak hangt af van het getij) Schorrenvegetatie
zaterdag 14 juni	Heide Kalmthout of Turnhouts vennengebied (voormiddag : uur zal later gemeld worden) Heide en vennenvegetatie in voedselarme zandgronden

Wij zullen telkens in "kostendelend carpooling" naar de gebieden trekken. Hiervoor hebben wij een centrale opstapplaats gekozen, namelijk Crowne Plaza hotel, aan het Esso station, Legrellelaan (verlengde Beukenlaan), Antwerpen, dicht bij de ring.

Inschrijving voor Natuurpuntleden door storting van 20 euro op PR 000-0178083-88 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F. Kennedylaan 22 te 2630 Aartselaar met als mededeling "Macro-Micro Planten" + uw naam en telefoonnummer. Niet-leden betalen 37,50 euro en worden dan automatisch lid. Informatie bij Catherine Vandercruyssen, tel 03/288 81 07, e-mail cvdx@pandora.be.

Leven door een vergrootglas: insectachtigen van dichtbij

Miljoenen en miljoenen jaren voor de oorsprong van de mens bevolkten de insectachtigen reeds het land. Vijftig miljoen jaar lang waren ze zelfs de enige bewoners van het luchtruim. Als waterbewoners bestaan ze al meer dan 300 miljoen jaar. Het is dan ook een zeer soortenrijke groep (ruim 3/4 van de op de aarde levende dieren behoren tot de ongewervelden), waarin velen leven van de afbraak van plantaardig of dierlijk materiaal, terwijl anderen eerder leven van allerhande uitwerpselen of actief op jacht gaan naar andere ongewervelden. Ze vormen eigenlijk in belangrijke mate de basis van ieder ecosysteem. Dit aspect is echter lange tijd verwaarloosd in natuurbeheer en -studie. Hierin is recent echter verandering gekomen, zoals bijvoorbeeld blijkt uit het handboek 'Praktisch Natuurbeheer: Vlinders en Libellen' van het KNNV. Mede omdat het zo'n soortenrijke groep is, worden ze ook steeds vaker gebruikt in studieprojecten als zogenaamde bio-indicatoren. Hiermee kunnen de 'gezondheid' van een ecosysteem of de ontwikkelingen hierin worden nagegaan.

Voor velen is een insect echter iets vervelends dat bijt of steekt en enerverend rondom je hoofd zoemt. Deze bestaan uiteraard ook, maar het merendeel van deze beestjes zijn echter goedaardig en als je ze met een ander oog leert bekijken zijn ze best wel wonderbaarlijk mooi. Dat is dan ook het doel van deze 4-daagse kennismaking.

De eerste 2 avonden wordt er een theoretische uiteenzetting gegeven. Aan de hand van een uitgewerkte, geïllustreerde tekst worden verschillende insectenfamilies nader besproken.

De twee daaropvolgende avonden wordt dan aan de hand van stereomicroscopen een bont allegaartje van ongewervelden van dichtbij bekeken en gesorteerd. Deze werden verzameld in het kader van een project van natuurpuntstudie. Het project loopt over meerdere jaren en heeft tot doel het effect van enkele toekomstige beheersmaatregelen, zoals het heruitgraven van een drooggevalven in de Dombergheide, aan de hand van bio-indicatoren te evalueren. Hiervoor moeten een aantal groepen insectachtigen uitgesorteerd worden zodat deze door specialisten op naam gebracht kunnen worden. Tijdens deze avonden is het dan ook de bedoeling dat we, in groepjes van 2, met behulp van een praktische handleiding deze groepen in aparte buisjes steken. Op deze wijze kan je kennismaken met een verscheidenheid aan soorten en wordt tegelijkertijd nuttig werk geleverd.

De theorie-avonden gaan door op **zaterdag 1 maart en vrijdag 7 maart**, de praktijkavonden op **15 en 22 maart** in ons lokaal De IJsvogel in Fort 7, telkens van 20 tot 23u. Aangezien we maar een beperkt aantal stereomicroscopen ter onzer beschikking hebben, wordt het aantal inschrijvingen beperkt tot 12. **Snel inschrijven is dus de boodschap !!!**

Inschrijving voor Natuurpuntleden door storting van 8 euro op PR 000-0178083-88 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F. Kennedylaan 22 te 2630 Aartselaar met als mededeling "Insectachtigen" + uw naam en telefoonnummer. Niet-leden betalen 25,50 euro en worden dan automatisch lid. Informatie bij Catherine Vandercruyssen, tel 03/288 81 07, e-mail cvdx@pandora.be.

Cursus Natuur-in-Zicht in onze regio

VMPA-Aartselaar organiseert in het voorjaar de cursus Natuur-in-Zicht: een kort lopende basiscursus, voor wie zich nog echt een "groentje" waant en toch meer wil vernemen over de natuur in onze regio.

Er zijn 5 binnenlessen gepland op woensdagavond telkens van 19.30 u tot 22.45 u en 5 excursies op zaterdagvoormiddag telkens van 9 u tot 12 u.

De cursus start op woensdag 23 april 2003 op het Gemeentelijk Sportcentrum, Kleistraat Aartselaar.

Data:

Woensdag 23 april: Les Planten

Woensdag 30 april: Les Dieren

Zaterdag 10 mei: Excursie Cleydaelhof Aartselaar

Woensdag 14 mei: Les Landschappen

Zaterdag 17 mei: Excursie Fort 7, Wilrijk

Zaterdag 24 mei: Excursie Hobokense Polder

Woensdag 4 juni: Les Kleine Landschapselementen

Zaterdag 14 juni: Excursie Blaasveldbroek

Woensdag 18 juni: Les Alles hangt samen

Zaterdag 21 juni: Excursie Walenhoek Niel

Deelnameprijs: 48 €

Info en inschrijven bij Johan Herreman, tel. 03/887 27 98

Fort 7 - nieuws

Contactpersoon geleide natuurwandelingen: Fort 7
Tuur Wuyts, Osylei 54 2640 Mortsel Tel. 03/449 99 11

Libelleninventarisatie 2002

Johan De Ridder en Peggy Beers

Inleiding

In het kader van monitoring van natuureservaten, werden op Fort 7 libellen geïnventariseerd. De inventarisatie had plaats in de periode van 22 juni tot 14 september 2002. Ze bestond uit waarnemingen langs vaste lijntransecten en losse waarnemingen. De lijntransecten zijn gesitueerd op de betonweg, de grazige zone achter de loskade, het wandelpad op het St. Jansplein, de moerassige zone op de Oude Tankweg en de Oude Tankweg zelf. In totaal werden 11 soorten waargenomen, waarvan alle de status 'niet bedreigd' op de Rode Lijst hebben. In onderstaande tabel worden de waargenomen soorten weergegeven.

Latijnse naam	Nederlandse naam	Status Rode Lijst
<i>Aeshna cyanea</i>	Blauwe Glazenmaker	Niet bedreigd
<i>Coenagrion puella</i>	Azuurwaterjuffer	Niet bedreigd
<i>Enallagma cyathigerum</i>	Watersnuffel	Niet bedreigd
<i>Ischnura elegans</i>	Lantaarntje	Niet bedreigd
<i>Lestes viridis</i>	Houtpantserjuffer	Niet bedreigd
<i>Orthetrum cancellatum</i>	Gewone Oeverlibel	Niet bedreigd
<i>Platycnemis pennipes</i>	Breedscheenjuffer	Niet bedreigd
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	Vuurjuffer	Niet bedreigd
<i>Sympetrum flaveolum</i>	Geelvlekheidelibel	Niet bedreigd
<i>Sympetrum striolatum</i>	Bruinrode Heidelibel	Niet bedreigd
<i>Sympetrum vulgare</i>	Steenrode Heidelibel	Niet bedreigd

tus. Komt voor aan allerlei wateren en kan goed tegen watervervuiling. Deze soort komt algemeen voor, maar neemt wel af in aantal.

Bij de Watersnuffel (*E. cyathigerum*) is de lichte schouderstreep meestal breder dan de onderliggende donkere schouderaadstreep. Door dit kenmerk is deze soort goed herkenbaar in het veld. Mannetjes hebben een

blauwe kleur, de wijfjes zijn groenig van kleur. De Watersnuffel vliegt rond vanaf begin mei tot einde augustus, vooral in de buurt van stilstaand water. In Vlaanderen is deze soort algemeen met stabiele populaties. De Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*) komt in twee vormen voor: een donkere en een lichte

vorm. Voor de herkenning moet je vooral kijken naar de tekeningen op de segmenten van het achterlijf. Deze soort komt vooral in grote aantallen voor in juni, maar wordt ook aangetroffen vanaf april tot september. De Azuurwaterjuffer komt ook voor rond tuinvijvers en is een vrij algemene soort.

Door de overwegend rode tinten en de afwezigheid van achterhoofdvlakken, kan de Vuurjuffer (*Pyrrhosoma nymphula*) enkel met de Koraaljuffer verward worden. De Vuurjuffer heeft echter zwarte poten en een donker pterostigma, de Koraaljuffer heeft oranje poten en een lichtbruin pterostigma.

De Vuurjuffer is één van de vroegst rondvliegende libellen, die als larve overwintert. De soort vliegt rond vanaf mei en kan aangetroffen worden tot september. Het is een algemene soort voor Vlaanderen.

De Gewone Oeverlibel is van de andere oeverlibellen te onderscheiden door het grotere formaat, het zwarte pterostigma en de zwarte achterlijfaanhangsels. De vliegperiode van deze libel is van juni tot half augustus.

De Geelvlekheidelibel (*Sympetrum flaveolum*) is doorgaans herkenbaar door de grote oranje basisvlek in de achtervleugel en de iets kleinere vlek in de voorvleugel.

De Geelvlekheidelibel vliegt vooral rond in de maanden juli en augustus rond moerassige zones. Het is een zwerende soort die ver buiten zijn ideale biotoop kan waarge-

Bespreking van de soorten

De Houtpantserjuffer (*Lestes viridis*) is een grote pantserjuffer met een metaalglanzend groen lichaam. Het pterostigma (opvallend gekleurde cel op vleugels, dat waarschijnlijk dient voor de fijnafstelling tijdens de vlucht) is licht, crèmewit, grijs tot bruingeel. Het donkere metaalglanzende gedeelte van het borststuk aan de onderzijde heeft een uitstulping, wat de andere pantserjuffers niet hebben. Goed veldkenmerk dus! Deze soort vliegt vanaf midden juli tot oktober, vooral in de buurt van stilstaand of zwak stromend water met bomen langs de oever. Ze leggen hun eitjes in de schors van bomen. Overwintering gebeurt in het eistadium.

De Breedscheenjuffer (*Platycnemis pennipes*) is te herkennen aan de verbrede schenen en de dubbele schouderaadstreep. Het pterostigma is roodbruin. Deze soort vliegt vooral in juni en juli in de buurt van zuurstofrijke plassen en traag stromende rivieren. In Vlaanderen is deze soort vrij algemeen.

Het Lantaarntje (*Ischnura elegans*) is van de andere waterjuffers te onderscheiden doordat de rugzijde van het achterlijf volledig zwart is. Deze soort vliegt rond van mei tot september, met pieken rond einde mei en begin augustus-

nomen worden.

Door overeenkomstige geelgestreepte, zwarte poten en de kleuring van het achterlijf kunnen de Bruinrode Heidelibel (*Sympetrum striolatum*) en de Steenrode Heidelibel (*Sympetrum vulgare*) met elkaar verward worden. Het onderscheid zit hem in de zwarte streep op het voorhoofd, die niet langs het oog afloopt bij de Bruinrode Heidelibel en dit wel doet bij de Steenrode Heidelibel. Beide heidelibellen zijn zwerfende soorten die buiten hun gewone biotoop kunnen aangetroffen worden. De grootste aantallen vliegen van juli tot september.

De Blauwe Glazenmaker (*Aeshna cyanea*) is de enige glazenmaker waarbij de vlekken op de bovenzijde van het laatste achterlijfsegment met elkaar verbonden zijn en zo een soort lantaarntje vormen.

Tijdens de determinatie wordt de libel bij de vleugels vastgehouden om alle kenmerken duidelijk te kunnen bezien (Foto: Luk Smets)

Algemene bespreking

Drie soorten waterjuffers werden in tandem (parend) teruggevonden in het reservaat: Watersnuffel, Lantaarntje en Breedscheenjuffer. Fort 7 is een waterrijk gebied, maar

de grachten zijn op zich niet geschikt voor libellenlarven. De grachten zijn immers diep, met steile oevers, zonder watervegetatie en met koud water. Hoe komt het dat toch een betrekkelijk hoog aantal soorten werden teruggevonden? Hiervoor moet naar de omgeving van Fort 7 gekeken worden. Het Schoonselhof heeft vele grachten en een aantal grotere plassen. Vermoedelijk vinden de libellen hier een goed voortplantingshabitat. Ook de vele tuinvijvertjes in de omgeving van het fort zijn een geschikt biotoop. Een aantal van de soorten zoals Lantaarntje, Breedscheenjuffer, Vuurjuffer en Blauwe Glazenmaker behoren dan ook tot de top 10-soorten, teruggevonden bij tuinvijvertjes en in stedelijk milieu. De aanwezigheid van 3 soorten heidelibellen kan verklaard worden door hun gedrag. De drie soorten vertonen zwerfgedrag waardoor waarnemingen ver buiten geschikt biotoop mogelijk zijn. Het betreft dan ook waarnemingen van enkele exemplaren op Fort 7.

Libellen onderzoek

De waarnemingen werden doorgegeven aan de libellenwerkgroep Gomphus in het kader van het verspreidingsonderzoek van libellen in België. Met de inventarisatie wordt het instandhouden en actualiseren van de databank van libellengegevens in België beoogd. De gegevens resulteren bijv. in het publiceren van verspreidingskaarten en rode lijsten.

Waarnemingen van libellen op Fort 7 (liefst met datum, tijdstip, locatie en weersomstandigheden) mogen altijd aan Johan De Ridder, Eglantierlaan 98, 2610 Wilrijk, johan.deridder@vlm.be worden doorgegeven.

Literatuurlijst:

Bos F., Wasscher M., 1997. Veldgids libellen. KNNV. 256 p.
Groenendijk D., Wolterbeek T., 2001 Praktisch natuurbeheer: vlinders en libellen. KNNV. 219p.
Libellentabel voor België. 1991. JNM. 48p.

Lieveheersbeestjes op Fort 7

Zondag 15 september deden we samen met Tim Adriaens een inventarisatieronde van de lieveheersbeestjes op Fort 7. Dit is het lijstje van de gevonden soorten lieveheersbeestjes:

<i>Adalia 10-punctata</i>	10-stippelig lieveheersbeestje
<i>Adalia 2-punctata</i>	2-stippelig lieveheersbeestje
<i>Calvia 10-guttata</i>	10-vleklieveheersbeestje
<i>Coccinella 7-punctata</i>	7-stippelig lieveheersbeestje
<i>Exochomus 4-pustulatus</i>	4-vleklieveheersbeestje
<i>Halysia 16-guttata</i>	Meeldauwlieveheersbeestje
<i>Harmonia axyridis</i>	Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje
<i>Hippodamia variegata</i>	Ruigtelieveheersbeestje
<i>Oenopia conglobata</i>	Vloevleklieveheersbeestje
<i>Propylea 14-punctata</i>	14-stippelig lieveheersbeestje
<i>Psyllobora 22-punctata</i>	22-stippelig lieveheersbeestje

10-stippelig lieveheersbeestje
(*Adalia decempunctata*)

2 soorten Scymninae (dwergkapoentjes)

Hobokense Polder-nieuws

Contactpersoon geleide natuurwandelingen: Hobokense Polder
Annie Vandeweyer - Van Zwieten, Zomerdijklaan 4 2600 Hoboken Tel. 03/828 37 60

Alweer nieuwe plantensoorten in de Hobokense Polder ontdekt

Wim Mertens

Ook in 2002 werden weer enkele (7) nieuwe plantensoorten aangetroffen in de Hobokense Polder: Waterpunge (*Samolus valerandi*), Scherpe Zegge (*Carex acuta*) Gevleugeld Hertshooi (*Hypericum perforatum*), Gewone Veldsla (*Valerianella locusta*), Zilverhaver (*Aira caryophylla*), Bosveldkers (*Cardamine flexuosa*) en (inlandse) Vogelkers (*Prunus padus*). Daarnaast werden nog twee soorten teruggevonden die reeds lang niet meer waren waargenomen, nl. Veldrus (*Juncus acutiflorus*) en Zeegroene Zegge (*Carex flaca*). De meeste van deze soorten zijn in elk geval reeds langer aanwezig. De Vogelkers was een bloeiende struik naast het wandelpad en van Scherpe Zegge, Zeegroene Zegge, Gewone Veldsla, Veldrus en Bosveldkers stonden meerdere tientallen exemplaren te pronken!

Dit lijstje nieuwelingen wijst nog maar eens op de grote verscheidenheid aan standplaatsen die de Hobokense Polder rijk is. Sommige soorten zijn pioniers van kale bodems (Waterpunge, Gewone Veldsla), andere zijn typische graslandplanten (Gevleugeld Hertshooi, Zilverhaver, Veldrus, Zeegroene Zegge), moerasplanten (Scherpe Zegge) of bosplanten (Bosveldkers, Vogelkers). Zowel Waterpunge als Gewone Veldsla verkiezen kalkrijke bodems, maar de eerste groeit op natte, voedselarme bodems, terwijl de tweede liefst groeit op vochtige, tot droge, matig voedselrijke bodems. Zilverhaver komt daarentegen voor in open graslanden op droge voedselarme, kalkarme en zure bodem. Gevleugeld Hertshooi en Veldrus zijn typische soorten van natte, matig voedselrijke hooilanden, zogenaamde dotterbloemgraslanden. Zeegroene Zegge is dan weer kenmerkend voor kalkgraslanden (vochtige tot natte, voedselarme en kalkrijke bodem). Scherpe Zegge is een dominante soort van bepaalde verlandingsvegetaties (moerassen) in voedselrijk water, maar komt ook frequent voor in vochtige, tot natte, matig voedselrijke hooilanden. Beide nieuwe bossoorten groeien liefst in natte, tot vochtige, voedselrijke bossen, meer bepaald elzenbroekbossen

Gevleugeld Hertshooi

en elzen-vogelkersbossen.

Geen enkele van deze soorten kan als echt algemeen beschouwd worden in Vlaanderen. Gewone Veldsla, Waterpunge, Zeegroene Zegge en Zilverhaver zijn zelfs behoorlijk zeldzaam. Opmerkelijk is verder dat slechts de twee bossoorten en Veldrus opdoken in niet beheerde delen van de Hobokense Polder. Waterpunge verscheen op de oever van een recent gegraven poel en alle andere soorten in vegetaties onder maaibeheer. Dit kan ons er alleen maar toe aanzetten om het natuurbeheer met volle moed verder te zetten.

Bronnen:

- * Biesbrouck B., Es, K., VAn Landuyt, W., Vanhecke, L., Hermy, M., Van den Bremt, P. 2001. Een ecologisch register voor hogere planten als instrument voor het natuurbehoud in Vlaanderen. VLINA00/01
- * Schaminée, J.H.J., Weeda, E.J., Westhof V., 1995. De vegetatie van Nederland. Deel 2. Plantengemeenschappen van wateren, moerassen en natte heiden. Opulus Press, Uppsala-Leiden.
- * Schaminée, J.H.J., Stortelder, A.H.F., Weeda, E.J., 1996. De vegetatie van Nederland. Deel 3. Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden. Opulus Press, Uppsala-Leiden.
- * Schaminée, J.H.J., Weeda, E.J., Westhof V., 1998. De vegetatie van Nederland. Deel 4. Plantengemeenschappen van de kust en van binnenlandse pioniermilieus. Opulus Press, Uppsala-Leiden.
- * Stortelder, A.H.F., Schaminée, J.H.J., Hommel, P.W.F.M., 1999. De vegetatie van Nederland. Deel 5. Plantengemeenschappen van ruigten, struwelen en bossen. Opulus Press, Uppsala-Leiden.
- * Stevers, R.A.M., Runhaar, J., Groen, C.L.G. 1987. Het CML-ecotopensysteem. Uitwerking voor Noord-, West- en Zuidwest-Nederland., CML mededelingen 34, Leiden.
- * Stieperaere, H., Fransen, K. 1982. Standaardlijst van de Belgische vaatplanten, met aanduiding van hun zeldzaamheid en socio-ecologische groep. Dumortiera 22, 1-41.

Graslandontwikkeling op voormalige volkstuintjes: een onverhoopt snel succes

Wim Mertens

Nadat de gehele Hobokense Polder op het gewestplan bestemd werd als natuurgebied, besloot de Stad Antwerpen in 1995 dat volkstuintjes hierin geen plaats hadden. Tegen het einde van dat jaar zijn alle volkstuintjes tussen de Schroeiaan en de Scheldelei (6.7 ha) ontruimd. In 1999 ondergingen de volkstuintjes aan de Grote Leigracht ter hoogte van de oude spoorweg (0.8 ha) hetzelfde lot.

De voormalige volkstuintjes aan de Schroeiaan vallen buiten het erkend natuurreservaat, zijn eigendom van de gewestelijke huisvestingsmaatschappij Beter Wonen en worden beheerd door de Stad Antwerpen in overleg met Natuurpunt Kern Hobokense Polder. Het grootste deel kwam onder een hooibeheer met als doel de ontwikkeling van glanshavergraslanden op de drogere en dotterbloemgraslanden op de nattere plaatsen. Langsheen de greppels werd een cyclisch beheer voorzien om ruigten en struwelen te ontwikkelen. Van 1997 tot en met 2000 werden de hooilanden 1 maal per jaar gemaaid in augustus. In 2001 en 2002 werd er twee maal gemaaid, rond 15 juli en 15 september. Een beknopte beschrijving van de vegetatie in de zomer van 1996 is terug te vinden in de De Klapekster, jaargang 18, nr 4. Naast enkele soorten die verwezen naar het groentetuinverleden (o.a. Radijs, Schorseneer, Tomaat, ...), werd de vegetatie toen gedomineerd door akker- en ruigtekruiden zoals Knopige Duizendknoop (*Polygonum lapathifolium*), Ridderzuring (*Rumex obtusifolius*), Grote Brandnetel (*Urtica dioica*), Akkerdistel (*Cirsium arvense*), Speerdistel (*C. vulgare*), Gewone, Gekroesde en Akkermelkdistel (*Sonchus oleraceus*, *S. asper*, *S. arvensis*) en Haagwinde (*Calystegia sepium*). Echte graslandplanten kwamen slechts sporadisch voor: Vogelwikke (*Vicia cracca*), Witte Klaver (*Trifolium repens*), Rode Klaver (*T. pratense*), Veldzuring (*Rumex acetosa*), Glanshaver (*Arrhenatherum elatius*), Engels Raaigras (*Lolium perenne*), Geknikte Vossenstaart (*Alopecurus geniculatus*), Gewoon Struisgras (*Agrostis capillaris*), Fioringras (*A. stolonifera*) en Gewone Kropaar (*Dactylis glomerata*). Na vijf jaar maaibeheer zijn er grondige wijzigingen opgetreden in de vegetatiesamenstelling. De tuin-, akker- en ruigtekruiden zijn op enkele uitzonderingen na verdwenen. De vegetatie wordt nu gedomineerd door grassen zoals Gestreepte Witbol (*Holcus lanatus*), Grote Vossenstaart (*A. pratensis*) en Fioringras. Zeer bemoedigend is het verschijnen en uitbreiden van enkele kernsoorten van de beoogde matig voedselrijke graslanden: Gestreepte Witbol, Scherpe Boterbloem (*Ranunculus acris*), Veldzuring, Gewone Hoornbloem (*Cerastium fontanum*), Rode Klaver, Vogelwikke, Knoopkruid (*Centaurea jacea*), Veldlathyrus

Echte Koekoeksbloem

(*Lathyrus pratensis*), Reukgras (*Anthoxanthum odoratum*) en Smalle Weegbree (*Plantago lanceolata*). Lokaal verschenen tevens planten die kenmerkend zijn voor de nattere dottergraslanden zoals Echte Koekoeksbloem (*Lychnis flos-cuculi*), Moerasrolklaver (*Lotus uliginosus*), Gewone Engelwortel (*Angelica sylvestris*), Valse Voszegge (*Carex cuprina*), Biezenknoppen (*Juncus conglomeratus*), Kale Jonker (*Cirsium palustre*) en Moesdistel (*C. oleracea*). Op drogere plaatsen vestigden zich typische glanshavergraslandplanten: Groot Streepzaad (*Crepis biennis*), Morgenster (*Tragopogon pratensis*), Grote Vossenstaart, Gewone Berenklauw (*Heracleum sphondylium*), Peen (*Daucus carota*), Fluitenkruid (*Anthriscus sylvestris*), Kropaar en Timoteegras (*Phleum pratense*). Als klap op de vuurpijl werden in 2002 3 grote exemplaren van de Bosorchis (*Dactylorhiza fuchsii*) aangetroffen! Niettegenstaande de vegetatie nog gedomineerd wordt door een beperkt aantal plantensoorten en de structuur van de graslanden nogal uniform is, zijn reeds tal van doelsoorten verschenen. Vele hiervan zijn zeldzaam of ontbreken in de rest van de Hobokense Polder.

De voormalige volkstuintjes aan de Grote Leigracht vallen binnen het erkend natuurreservaat en worden beheerd door Natuurpunt Kern Hobokense Polder. We willen er dotterbloemgraslanden ontwikkelen. Daartoe werden ze in 2001 en 2002 eenmaal gemaaid in augustus. Momenteel wordt de vegetatie gedomineerd door storingsindicatoren als Pitrus (*Juncus effusus*) en Greppelrus (*J. bufonius*). Toch zijn ook hier reeds een aantal doelsoorten opgedoken: Echte Koekoeksbloem, Gevleugeld Hertshooi (*Hypericum quadrangulum*), Gewone Engelwortel, Moerasrolklaver, Hazenzegge (*Carex ovalis*) en Veldlathyrus. Bovendien verscheen op de oever van de hier aangelegde poel ook de zeldzame Waterpunge (*Samolus valerandi*).

Uit dit alles blijkt dat de vegetatie op de voormalige volkstuintjes in de Hobokense Polder zich snel ontwikkelt in de richting van de beoogde soortenrijke hooilanden. Het gevoerde beheer loont dus zeker de moeite.

Bronnen:

- * Schaminée, J.H.J., Stortelder, A.H.F., Weeda, E.J., 1996. De vegetatie van Nederland. Deel 3. Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden. Opulus Press, Uppsala-Leiden.
- * Mertens, W., 1996. Planteninventarisatie 21 augustus 1996. De Klapekster, 18, 4.

Het wel en wee van de Galloways en Koniks in de Hobokense Polder

Ingrid Goovaerts

Optimistisch als we zijn schreven we in de vorige rAntGroen dat, sinds begin mei 2002, de omheiningdraad van het begrazingsterrein onaangeroerd bleef. De Galloways en Koniks leken aanvaard als natuurlijke beheerders van de Nieuwe Graspolder. Ze hadden ook hun eerste test doorstaan; ze kwamen de zomer door zonder dat er water moest aangevoerd worden. In een aantal plaatsen bleef dit voldoende beschikbaar voor hen.

Ondertussen hadden we ook duidelijkheid gekregen rond de wratten bij één van de Galloway-runderen. Deze worden veroorzaakt door een virus, maar zijn ongevaarlijk. Het dier kan er wel leuk van ondervinden en bij het schuren kunnen de wratten gaan bloeden. Hierbij kan dan besmettingsgevaar optreden voor de andere runderen. Volgens de verantwoordelijke van de Natuurpunt-boerderij zou het niet besmettelijk zijn voor mensen en huisdieren. Mogelijk verdwijnen de wratten vanzelf. Er bestaat ook een intensieve behandeling, maar hiervoor dient het dier naar de boerderij terug te keren. Gezien het vangen niet evident bleek en om nodeloos opjagen te vermijden, wordt eerst de kraal verbeterd. Het is op dit moment niet duidelijk wanneer dit zal plaatsvinden.

Begin september werd de schrikdraad hersteld en op 6/9/2002 stond er opnieuw stroom, via zonne-energie, op de draad. Dit was duidelijk niet naar de zin van 'de draadknipper'. Vier dagen later stelden we meerdere vernietigingen van de draad vast. De schrikdraad kwam er vooral omwille van de paarden. In paniek storen deze dieren zich niet aan een gewone prikkeldraad. Enkel een schrikdraad verhindert dan dat ze zich kwetsen. Gezien de Konikpaarden in de Hobokense Polder het echter reeds lange tijd zonder schrikdraad stellen, wordt de noodzaak van een herstelling op dit moment in vraag gesteld. Verder overleg met de verantwoordelijken van Natuurpunt zal de beslissing beïnvloeden.

Toch blijkt niet enkel de schrikdraad tot vandalisme te leiden. In oktober werden we opnieuw verrast op een vernietiging van de prikkeldraad; op 26/10/2002 telden we op een drietal plaatsen een doorgesneden draad. En nauwelijks twee dagen later herhaalde het scenario zich op maar liefst 27 plaatsen! De sociale werkplaats van Natuurpunt herstelde de schade.

Een tweede georganiseerde draadcontrole komt er voorlopig niet. We beschikken gelukkig over een schare gemotiveerde vrijwilligers en sympathisanten die met plezier een wandeling langs de draad maken en een oogje in het zeil houden. Ook lijkt het erop dat de dieren hun, inmiddels vertrouwde, omgeving niet zo snel zullen verlaten.

Naast dit vandalisme gaat onze bezorgdheid ook uit naar het contact tussen mens en dier. Terwijl de runderen ongestoord doorgrazen en vaak verder van het wandelpad verwijderd staan, lijken de paarden eerder de open ruimtes op te zoeken. Dit trekt duidelijk de wandelaar aan. Regelmatig nemen we waar dat er op de dieren wordt toegestapt, dat ze worden geaaid, dat hen allerlei voedsel wordt aangeboden. Alhoewel ze inderdaad soms vrij tam lijken, blijven we waarschuwen dat hun gedrag niet voorspelbaar is. Ook het voeren is uit den boze; de dieren moeten hun zelfstandigheid bewaren zodat ze het jaar rond in de Nieuwe Graspolder kunnen grazen. In de nabije toekomst zullen dan ook op een aantal plaatsen aan de omheining bordjes bevestigd worden waar gewezen wordt op het eigen risico en gevraagd wordt enkele gedragsregels in acht te nemen.

Tenslotte wordt het afwachten of de dieren deze winter voldoende voedsel zullen vinden. Tot nu toe blijkt er geen gebrek te zijn, maar de lente is nog ver weg. Wanneer er een tekort wordt vastgesteld zullen één of meerdere dieren, tijdelijk, terugkeren naar de boerderij. Er wordt niet voor gekozen om hen ter plaatse bij te voeren.

Watervogeltellingen 2002 - 2003

Ook dit jaar doet de kern Hobokense Polder mee met de internationaal georganiseerde watervogeltellingen; deze worden georganiseerd over gans Europa. Hieronder de vooropgestelde data:

14-15 december 2002
18-19 januari 2003
15-16 februari 2003
15-16 maart 2003

Ben je geïnteresseerd om ons te vergezellen op onze teltochten langs ondermeer de Schelde en de plassen van de Hobokense Polder, geef dan even een seintje op tel.

03/366 13 60 (Bert Mertens)

De getelde soorten omvatten duikers, futen, reigers, aalscholvers, zwanen, ganzen, eenden, meerkoeten en steltlopers. Heb je geen of weinig kennis terzake, geen probleem, minstens even welkom. Of ga je liever zelf, ook geen probleem maar laat het dan niet na je waarnemingen door te sturen.

Statutaire vergadering VZW Whop en lokale algemene vergadering KHOP

Al onze sympathisanten en effectieve leden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn op de jaarlijkse statutaire vergaderingen van de vzw werkgroep Hobokense Polder en Kern Hobokense Polder.

Deze gaan door op woensdag 19 februari om 19.30u in zaal 'Moretus', Berkenrodelei 32-36 te Hoboken.

Agenda 2002:

- * Werkings- en financiële verslagen van 2002
- * Begroting en planning voor 2003
- * Statutaire benoemingen
- * Varia
- * Rondvraag

Paddenoverzet

Eind februari of begin maart is het weer zover: onze padden, kikkers en salamanders trekken van hun overwinteringplaatsen naar het water om te gaan paren. Ook in Polderstad overwinteren er verschillende honderden van deze dieren. Bij hun trek naar de voortplantingsplassen in de Hobokense Polder lopen ze echter veel kans doodgereden te worden. Wilt u ons helpen om deze diertjes

over te zetten, geef dan een seintje aan Jeannine Nielandt (03/887 85 65) of Terry Mariën (03/828 53 28). Zij vertelt u wanneer deze amfibieën op stap gaan. Vorig jaar werden er ongeveer 124 dieren overgezet en slechts 44 werden overreden teruggevonden.

Danny

Zie, een zwaluw !

Onder deze noemer lanceerde Natuurvereniging De Wielewaal in 1995 een telling van de Vlaamse zwaluwen. De vermoedelijke achteruitgang van het zwaluwenbestand lag aan de basis van deze telling die ook in 1996 werd uitgevoerd.

Intussen staan we 7 jaar verder en moeten we vaststellen dat de situatie er niet rooskleuriger op geworden is. De drie zwaluwsoorten Boerenzwaluw, Huiszwaluw en Oeverzwaluw krijgen het alsmaar moeilijker om met succes in onze contreien te broeden. De meest

voor de hand liggende bedreigingen zijn de drastische daling van het voedselaanbod en van de nestmogelijkheden. De jacht op deze vogels in of op weg naar de overwinteringsgebieden eist eveneens zijn tol.

Ook de Gierzwaluw, alhoewel zijn naam het zou laten vermoeden toch geen familie van de drie zwaluwsoorten, krijgt het alsmaar moeilijker om zich te handhaven.

Natuurpunt Zuidrand Antwerpen wil in 2003 extra kansen geven aan die zwierige en energieke vliegers.

We willen u dit voorjaar op verschillende wijzen informeren over het belang van de zwaluwen, de bedreigingen en de beschermingsmogelijkheden, waaraan ook u en uw omgeving kunnen meehelpen.

* Zaterdag 8 maart 2003 bent u van harte welkom in Lokaal De IJsvogel in Fort 7, waar Koen Leysen aan de hand van videobeelden en dia's meer info zal verschaffen

over zwaluwen. Praktische details hieromtrent in de agenda.

* Vanaf januari 2003 kan u in onze afdeling kunstnesten bestellen om de nestgelegenheid van Boeren- en Huiszwaluw te bevorderen. Deze nestkasten zijn in hout- of kunstvezelbeton en variëren tussen de 9 en de 13,50 € (ledenprijs). Graag reeds in januari bestellen, zodat we op de infoavond van 8 maart of in de loop van maart kunnen leveren. Toonexemplaar aanwezig in de afdeling.

* In het vroege voorjaar willen we in onze afdelingsgemeenten de bevolking stimuleren om vooral het huiszwaluwenbestand te verhogen. Kent u woningen waar in het verleden de Huiszwaluw gebroed heeft of meent u mensen uit uw omgeving te kunnen warm maken om de zwaluwen een handje te helpen, aarzel niet en neem contact met ons op. Liefst nog voor 8 maart. Wij bezorgen een informatiefolder om deze mensen "over de brug te helpen". Het allerbeste zou zijn dat in de buurt of straatdelen waar de Huiszwaluw tot voor kort - of ook nu nog - voorkwam, deze informatiefolder zou bezorgd worden. **Daarvoor hebben we uw steun heel hard nodig, beste Natuurpunter.**

* Binnen dit hele zwaluwenproject hopen we bovendien in de verschillende afdelingsgemeenten mensen te kunnen motiveren die in de periode einde april - begin juli bereid zijn om in hun gemeente een zwaluwnestentelling te helpen uitvoeren. Weet u nu al dat u zich hiervoor kan engageren, meldt het ons. Meer info hierover op 8 maart en in de volgende rAntGroen.

Contactpersonen voor het zwaluwenproject in onze afdeling:

Luk en Ria Smets-Thys, tel. 03/289 73 66 (hier ook zwaluwkunstnesten telefonisch bestellen!!!)

Onze zwaluwen rekenen op uw hulp !

Ecologische tips

Met deze nieuwe rubriek willen we onze leden de mogelijkheid geven hun ecologische voetafdruk (d.w.z. de impact van een persoon op het milieu) te verkleinen. Reeds geruime tijd worden industrie en landbouw aangeklaagd voor hun nadelige invloed op het milieu en vaak niet onterecht. Dit protest heeft geleid tot maatregelen en langzaam maar zeker zien we dan ook vooruitgang op dit vlak, zoals blijkt uit het langzame herstel van ons aller Schelde. Steeds vaker echter blijkt dat de leefwijze van ieder van ons een even grote milieuramp kan veroorzaken. Een van de grote moeilijkheden hierbij is dat niemand graag zijn aandeel in deze problematiek onder ogen durft te zien. Dit is dan ook een van de grootste uitdagingen van deze eeuw: een bewustwording van de eigen gewoontes en de impact ervan op het milieu. Daarom zou ik een warme oproep willen doen aan ieder van jullie om tips die onze voetafdruk kunnen verkleinen, aan mij door te spelen.

Er bestaan verschillende soorten ecologische tips:

Zo zijn er tips, waarvoor een al dan niet grote investering nodig is, zoals het plaatsen van een hoogrendementsverwarmingsketel, of een warmwatersysteem op zonnepanelen of met behulp van een zonnecollector, het inschakelen van regenwater voor het doorspoelen van wc's of het doen van de was, plaatsen van waterbesparende douchekoppen of doorspoelknoppen van wc's. Veel van deze maatregelen zijn niet kosteloos, maar het geld haal je er in de loop van de tijd dubbel en dik terug uit.

In tegenstelling tot de vorige groep van tips zijn er ook tips die geen financiële inspanning vergen. Het gaat hierbij over onze dagdagelijkse gewoontes. De moeilijkheid hierbij is dat deze, zoals iedereen weet, niet zo gemakkelijk te veranderen zijn. Alhoewel ... proberen kan in elk geval geen kwaad.

Enkele voorbeelden:

Elektriciteit

Laatst las ik in het boekje energie van oktober 2002 over sluimerverbruik van elektrische apparatuur. Hiermee wordt het verbruik bedoeld van televisies, video's, stereoketens en computers die de hele dag op stand-by staan. Het bleek dat hierdoor tot 10% meer energie wordt verbruikt, hetgeen zich vertaalt in een elektriciteitsrekening van formaat. Er werd aangeraden eens een keer door de

verschillende kamers te wandelen en hierop te letten. En dus wandelde ik door de kamer en zag de printer, scanner en muis van mijn computer licht geven. Sindsdien staat daar een stekker met een schakelaar tussen. Telkens ik de computer afzet, moet ik dan maar 1 extra knop uitzetten, die van het stopcontact. Daarna begroette ik mijn stereo en videorecorder - ook zij waren nodeloos energie aan het verslinden en dat nog wel op mijn kosten. Sindsdien zet ik beide steeds af als ik ze zie aanstaan. Dat is nog lang niet altijd, maar alle beetjes helpen, hé.

Water

Het water dat in de Antwerpse agglomeratie gebruikt wordt, is eigenlijk afkomstig van de Maas. Het wordt door de Antwerpse Waterwerken onttrokken aan het Albertkanaal, dat gevoed wordt door de Maas. Deze rivier wordt sinds enkele decennia niet meer gebruikt voor scheepvaart en wordt dus hoe langer hoe meer terug aan de natuur geschonken. Hoe meer water er dus door ons verbruikt wordt, hoe minder er overblijft voor de natuur in en rond de Maas. Net zoals hierboven werd aangegeven voor elektriciteit, kunnen we voor het verbruik van water eens nagaan waar we kunnen besparen.

Wanneer gebruiken we water ?

Bij het tandenpoetsen bijvoorbeeld. Vroeger liet ik de kraan openstaan terwijl ik de strijd aanbond met tandplak en verderfelijke etensrestjes. Tot het moment dat ik mij realiseerde dat deze liters best wel voor andere doeleinden konden gebruikt worden. Sindsdien staat er een beker. Voor het slapengaan zet ik steeds een kan met water naast het bed, voor als ik 's nachts wakker word met het gevoel of een ijverige timmerman met schuurpapier de achterkant van mijn keel heeft bewerkt. Elke avond neem ik vers water. Tot voor kort mieterde ik het water door de gootsteen. Nu krijgen de planten mijn afgedankt water. Ook kookwater van rijst of aardappelen kan op dezelfde manier gerecupereerd worden (wel eerst laten afkoelen, tenzij je die plant graag als garnituur wenst te gebruiken bij het avondmaal).

Heb jij een goed idee ? Alle soorten tips zijn welkom bij johan.baetens@yucom.be

Voordelen van uw lidkaart

Een lidgeld van 17,5 € blijft democratisch, maar is toch niet niets. Maar weet u dat u gemakkelijk uw lidgeld kan recupereren ? Vertoon van uw lidkaart geeft u immers recht op korting in verschillende winkels:

- * Natuurpunt winkel, Graatakker 11, Turnhout: natuurboeken en optiek 10 % ledenkorting
- * Natuurpunt winkel, Koningin Elisabethlaan 57, Gent: natuurboeken en optiek 10 % ledenkorting
- * AS-Adventure, Boomsesteenweg 666, Wilrijk: buitensport- en kampeerbenodigdheden: 10 % korting
- * De Kampeerder, Leopoldstraat 21, Antwerpen: buitensport- en kampeerbenodigdheden: 5 % korting
- * K2, Frankrijklei 109, Antwerpen: buitensport- en kampeerbenodigdheden: 5 % korting

* De Berghut, Plezantstraat 11, Hamme: alpinisme, speleo, trekking, kamperen: kortingscheque 10 % te verrekenen in volgende aankoop.

* Optiek Van Grootven, Kapellestraat 20, Aartselaar: verrekijkers, telescopen: 10 % korting (5 % op dure merken Swarovski, Zeiss, Leica)

Waarschijnlijk zijn meer handelszaken bereid tot het geven van kortingen. Leg uw lidkaart voor en vraag het hen. Laat het ons weten. Het zal ook andere leden interesseren. In 2002 namen Luk en Ria een jaartje de moeite om alle verkregen kortingen op te tellen. Kijk maar even op onze website, daar vind je de aankopen en de kortingen. Zo kwamen ze tot een totaal van 54,25 €. Zo bekeken is het Natuurpunt-lidgeld zelfs een prima belegging.

natuurpunt Zuidrand Antwerpen

Aan alle leden van de Afdeling Natuurpunt Zuidrand Antwerpen
Oproep voor :
Lokale Algemene Ledenvergadering van 22 februari 2003

Ook dit jaar organiseert onze afdeling een **LOKALE ALGEMENE LEDENVERGADERING** waarbij we de werking en ervaringen van het afgelopen jaar kort evalueren; maar belangrijker een voorstel van prioriteiten en programma voor 2003 aan u voorleggen. **Deze vergadering gaat door op zaterdagavond 22 februari 2003** in ons lokaal De IJsvogel, gelegen op het domein Fort 7 aan de Legerstraat te Wilrijk (= zijstraat Jules Moretuslei ter hoogte van het crematorium). De avond **start om 19h30** en eindigt vermoedelijk rond 22h30.

We voorzien hierbij het volgende programma :

- **Kort overzicht van de belangrijkste feiten uit het afgelopen werkjaar**, per werkingsdomein (natuurbeheer, -educatie, -beleid, -studie, activiteiten en communicatie)
- **Financiën**: bondig overzicht van het afgelopen jaar en voorstel van begroting voor 2003
- Voorstel van **prioriteiten en werking voor 2003**, per werkingsdomein
- Verkiezing van het **nieuwe bestuur**
- **Mandatering van de afgevaardigden** voor de Algemene Vergadering van de vereniging

Na dit formele gedeelte willen we u graag uitnodigen voor **een receptie**, u aangeboden door de afdeling, zodat éénieder bij een borrel en een knabbel even verder kan discussiëren en kennismaken.

Uw bemerkingen en suggesties bij elk van deze agendapunten zijn meer dan welkom. Daarom zullen we voldoende tijd en ruimte voorzien voor vraagstelling en debat. Kan u niet komen of wenst u een vraag of verzoek voorafgaandelijk te formuleren, dat kan dit door eenvoudig een mail te sturen naar hugo_waeterschoot@hotmail.com met referentie naar “vraag voor Lokale Algemene Ledenvergadering”

Aangezien de afdeling veel belang hecht aan basisdemocratie, stellen we uw aanwezigheid bijzonder op prijs.

OPROEP

Vorig jaar hebben we een nieuw bestuur verkozen, maar niet alle plaatsen zijn ingevuld. Bovendien werden een aantal werkgroepen opgericht die aardig werk leverden dit jaar (Communicatie, Educatie, Beheer, Activiteitenplanning en Beleid). Op de achterzijde treft u een tabel aan van de huidige bestuursleden en andere mensen die zich actief inzetten door een of andere werkgroep te leiden.

Maar zoals steeds, zijn er natuurlijk nog wat handen tekort ! Heeft u gewoon interesse voor één van de werkgroepen, of voelt u zich geroepen om een handje toe te steken aan de werking van de afdeling, geef dan uw naam door ofwel telefonisch aan één van de huidige bestuursleden ofwel per mail aan hugo_waeterschoot@hotmail.com

In dit kader zijn we nog in het bijzonder op zoek naar een “redactiesecretaris” voor het tijdschrift en “medewerkers voor de natuurstudiewerkgroep”.

Met natuurvriendelijke groeten,

Vanwege de voltallige bestuursploeg

Een nadere kijk op onze afdeling

Onze afdeling is gestructureerd rond een aantal kernen en werkgroepen die we hieronder even kort voorstellen.

Afdelingsbestuur Zuidrand Antwerpen

- Doel: algemene stimulatie en coördinatie en administratieve ondersteuning
- Huidige leden:
 - o Voorzitter : Hugo Waeterschoot
 - o Secretaris : Guido Hendrickx
 - o Coördinator werkingsprogramma : An Caers
 - o Penningmeester en ledenadministratie : Luk Smets
 - o Conservators : Peggy Beers, Johan Baetens, Johan De Ridder
 - o Coördinator cursussen : Catherine Vandercruyssen
 - o Coördinator educatieve werkgroep : Ria Thys
 - o Kernvertegenwoordigers KHOP: Wim Mertens en Danny Jonckheere

Werkgroep Activiteitenplanning

- Doel : plannen van de tochten, excursies en cursussen georganiseerd door de afdeling
- Contactpersonen : Hilde Vangrunderbeek : tel. 03/457 97 51 e-mail : vansevenant@skynet.be en Catherine Vandercruyssen (cursussen) : tel 03/288 81 07 ; e-mail : cvdx@pandora.be

Werkgroep Educatie :

- Doel : Organisatie en planning educatieve activiteiten op en rond Fort 7
- Contactpersoon : Ria Thys : tel. 03/289 73 66 of e-mail : ria.thys@pi.be).

Werkgroep Communicatie

- Doel : organisatie en uitvoering van het externe communicatiebeleid, inclusief ledenwerving.
- Contactpersoon : Daniella Van Peel : tel. 03/827 85 16 of e-mail : daniella.van.peel@skynet.be

Redactiewerkgroep :

- Doel : planning, organisatie en publicatie van het afdelingstijdschrift rAntGroen
- Contactpersoon : Johan Baetens : tel. 03/281 78 59 of e-mail : johan.baetens@yucom.be

Werkgroep Natuurbeheer Fort 7 :

- Doel : organisatie, planning en uitvoering natuurbeheer Fort 7
- Contactpersonen : Peggy Beers en Johan De Ridder : tel. 0485/52 81 25 ; e-mail : beerske@yahoo.com en johan.deridder@vln.be en Johan Baetens : tel. 03/281 78 59 of e-mail : Johan.baetens@yucom.be

Beleidswerkgroep :

- Doel : standpuntbepaling rond beleidsaspecten op lokaal vlak (gemeente, regio)
- Contactpersoon : Hugo Waeterschoot : tel. 03/455 22 12 ; e-mail : hugo_waeterschoot@hotmail.com

Kern Hobokense Polder :

- Doel : lokale werking organiseren van de afdelingskern Hoboken/Kiel
- Contactpersoon : Danny Jonckheere : tel. 03/828 64 03 of e-mail : jonckheeredanny@vt4.net

Werkgroep Natuurbeheer Hobokense Polder :

- Doel : organisatie, planning en uitvoering natuurbeheer Fort 7
- Contactpersoon : Wim Mertens : tel. 03/216 93 62 ; e-mail : wi.mertens@worldonline.be

Werkgroep Educatie :

- Doel : Organisatie en planning educatieve activiteiten op en rond Hobokense Polder
- Contactpersoon : Annie Vandeweyer-Van Zwieten : 03 828 37 60, walter.vandeweyer@pandora.be

Hebt u interesse voor één of meerdere van deze werkgroepen, neem dan gerust rechtstreeks en vrijblijvend contact op met de verantwoordelijke hierboven vermeld !

Jaarverslag 2002 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen

Onderstaand trachten we een bondig overzicht te geven van wat onze afdeling, het bestuur en talloze medewerkers het afgelopen jaar gepresteerd hebben.

Algemeen beheer

Vorig jaar (2001) hebben we de nieuwe structuren van onze afdeling uitgetekend. Dit jaar stond voornamelijk in het teken van de implementatie waardoor we in wat rustiger vaarwater terecht kwamen. Enkel wat de boekhouding betreft stonden we voor een uitdaging doordat we moesten overschakelen naar de Euro. Deze omschakeling is trouwens feilloos verlopen. Het ledenaantal is door het afstaan van een aantal gemeenten aan andere afdelingen enerzijds en de fusie met de Hobokense Polder anderzijds natuurlijk moeilijk te vergelijken met het afgelopen jaar. De afdeling heeft wel een gestage groei gekend. Van 1012 leden bij het begin van het jaar stegen we naar 1145 tegen het einde. De goed draaiende werkingskalender, evenals de cursussen en de promotiecampagnes zijn daar zeker niet vreemd aan.

Activiteiten

Het palmares van activiteiten dit jaar is gewoon indrukwekkend: een 50-tal natuuruitstappen en winteravonden, een 20-tal beheersvoormiddagen op Fort 7 en een 5-tal op de Hobokense Polder en twee aan de Hollebeek samen met de lokale bewonerskern. Voorts nog enkele tientallen cursusmomenten (paddestoelen, mariene, ...) en een trits aan educatieve activiteiten op het Fort. Als kers op de taart werden drie weekenden georganiseerd.

Natuurcursussen

Cursussen georganiseerd met ondersteuning door Natuurpunt-Educatie :

- Diersporen: korte theoretische cursus op 2 weekavonden
- Grassen : veldcursus op vrijdag

Cursussen volledig uitgevoerd met eigen beheer en met eigen gidsen

- Mossen: na lange onderbreking weer een veldcursus mossen op zaterdagvoormiddag
- Start van plantencursus die over verschillende jaren zal lopen. Fase 1 : plantendeterminatie

Paddestoelen :

- 3 cursussen : beginners - gevorderden - kaders.
- Kadercursus gegeven door Natuurpunt Educatie, deelnemers geven allen zelf les aan beginners en anderen !

Het tijdschrift

Zoals je vast en zeker merkte, heeft het tijdschrift vorig jaar een ware metamorfose ondergaan. rAntGroen werd geboren en telt momenteel 4 nummers. Het aantal oplagen bereikt reeds meer dan 1500 exemplaren per nummer.

De website

(www.natuurpunt.be/zuidrandantwerpen)

De website groeide uit tot een heus afdelingscommunicatie-instrument, waar info van alle aspecten van onze werking te vinden is. De paddestoelenwerkgroep heeft deze ook leren waarderen als didactisch werkmiddel. De fotogalerij wordt zeer druk bezocht. Voor de buitenwereld biedt deze site een goede kennismaking met onze afdeling. Regelmatig komt langs deze weg een aanvraag voor een proefnummer van ons tijdschrift binnen en zelfs aanmeldingen van lidmaatschap.

Reeds 140 leden worden via onze **snelberichten** op de hoogte gehouden van dringende oproepen en mededelingen.

Natuurbeleid

Dit jaar zijn we voor het eerst voorzichtig gestart met een **beleidswerkgroep**, die een advies heeft uitgebracht rond BPA 30 te Wilrijk, het Fortenplan van de Provincie evenals de eerste fase van de VEN-planning. In 3 gemeenten (Antwerpen, Aartselaar en Hove) werden door onze afdeling bezwaarschriften ingediend. Onze afdeling had het afgelopen jaar een vertegenwoordiging in de Mina-raad te Hove en te Aartselaar. Dit jaar werd de vertegenwoordiging in de stedelijke Minaraad van de stad Antwerpen versterkt.

Natuurbeheer

Fort 7: In de winter 2002 werden er elke zaterdag beheerswerken uitgevoerd op Fort 7 (januari tot begin maart). Afdeling Natuur voerde de grotere maaiwerken uit begin september. Op 12 oktober 2002 vond er een vergadering van de beheersploeg plaats (bespreking werkplanning). Sinds 19 oktober zijn de winterwerken terug gestart. Meldenswaardig is tevens de aankoop van

een maaibalk (overgekocht van de WHOP), waarmee we grotere trajecten op een efficiëntere manier kunnen maaien.

Oeyvaersbosch: Door het gemeentebestuur van Aartselaar werd een gemeenteterrein in beheer gegeven aan de afdeling. Het betreft een terrein dat een buffer vormt tussen een KMO-zone en het open landbouwgebied De Reukens. Vanuit de werkgroep Beheer werd een beheersovereenkomst met de gemeente m.b.t. het "Oeyvaersbosch" opgesteld. Na enkele terreinbezoeken werd een ontwerpbeheerplan opgesteld. Streefdoel is het beheren van een half-natuurlijke houtkant met open kruidenvelden met een hoge ecologische waarde. Hiermee tracht onze afdeling enerzijds de werking van het natuurbeheer in Aartselaar te versterken en anderzijds actief betrokken partner te worden in het gebied De Reukens.

Hobokense Polder: Dit jaar zijn er ongeveer 16 beheersdagen georganiseerd, met medewerking van zowel vrijwilligers als scholen. De meeste beheerswerken worden echter uitgevoerd door de sociale werkploegen van Natuurpunt-Beheer. Ook het finaliseren van het begrazingsproject en het uitzetten van 10 dieren was een topper voor de afdeling. Verder werd aan één van de plassen een kijkscherm geplaatst, dit om verstoring te vermijden. Dit jaar wordt er onderhandeld met het district Hoboken over een nieuwe **bijlage van het beheercontract**.

Hollebeek: dit valleitje tussen de woonblokken werd door een bewonersgroep van verkaveling gered. Via maai-beheer willen deze mensen de biodiversiteit van het grasland verbeteren. Daartoe riepen ze de hulp van onze afdeling in. En niet vergeefs: in het voorjaar en het najaar werd een beheerdag georganiseerd om met vereende krachten sluikestort op te ruimen en maaiwerken uit te voeren.

Natuurstudie

Fort 7: Door de conservators werden de eerste stappen gezet voor de opstart van de monitoring van het natuurreservaat Fort 7. Doel is het verzamelen van gegevens waarmee de effecten van het beheer kunnen beoordeeld worden en het aanvullen van de inventarisatie. Volgende projecten werden opgestart:

- Inventarisatie libellen (verantw. Johan De Ridder)
- Monitoring vegetatietypen a.d.h. van permanente kwadranten (verantw. Peggy Beers, Johan De Ridder en Johan Baetens)
- Opmaak streeplijsten hogere planten (verantw. Peggy Beers, Johan De Ridder en Johan Baetens)
- Inventarisatielijst pissebedden (verantw. Johan Baetens)

De bestaande inventarisatieprojecten werden verder gezet (o.a. vleermuizen, successie paddestoelen op dood hout, mossen)

Hobokense Polder : In het gebied Hobokense Polder werden volgende onderzoeken op reguliere basis verder gezet : waterkwaliteitsonderzoek van alle plassen, tweewekelijkse metingen van de grondwaterstand, de monitoring van de verspreiding van de Amerikaanse Vogelkokers in de populierenaanplant is dit jaar gestart,

monitoring van alle graslanden in het gebied en waterwildtellingen.

De Educatieve Werkgroep

Deze werkgroep, twee jaar geleden opgericht in de schoot van Fort 7, heeft een dubbel doel:

- Enerzijds heeft zij zich tot taak gesteld de gidsen van onze natuurgebieden bij te scholen. In 2002 werden meerdere initiatieven daar rond opgestart
 1. Maandelijks bijscholingswandelingen in Fort 7 en in de Hobokense Polder
 2. Didactische les: methodiek van het gidsen
 3. Dagcursus Wateronderzoek
 4. Tweedelige cursus Eerste Hulp Bij Ongevallen (hiervoor werden alle afdelingsgidsen aangesproken)
- Anderzijds tracht de educatieve werkgroep de bezoekers van onze natuurgebieden op educatief vlak "het beste van het beste" te geven. Verwezenlijkingen in 2002:
 1. Verdere actualisering van het educatief materiaal in lokaal De IJsvogel: boskoffer, up-to-date-informatie over Fort 7, thematische tentoonstellingspanelen, educatief lesmateriaal ten behoeve van de gidsen.
 2. Meer dan 20 geleide wandelingen in Fort 7 zowel voor volwassenen als schoolgroepen.
 3. Actualisering van de aanvraag- en bevestigingsformulieren voor geleide wandelingen en verspreiden van infobrochures van Fort 7 en de Hobokense Polder
 4. Ontwikkeling van een lespakket "Vleermuizen voor kleuters".
 5. Deelname aan de Open Natuurdag van Natuurpunt op 5 mei 2002 met geleide wandelingen in de beide natuurgebieden en thematentoonstelling Diersporen in De IJsvogel.

Werkgroep Communicatie

De Werkgroep Communicatie zag in de eerste helft van dit jaar het daglicht en groeide dit jaar meteen uit tot een stevige spruit dankzij de interesse en medewerking van een heel aantal vrijwilligers. Het palmares voor 2002 vermeldt o.a.

- Promotiestanden op de wetenschapshappening RUCA de open natuurdag Fort 7, de jaarmarkten van Wilrijk, Hoboken en Aartselaar.
- Infostand in de school van Wijk Polderstad te Hoboken.
- Ledenwerving tijdens natuurbeheer grasland Hollebeek Hoboken.
- De open vergadering van de werkgroep dit najaar was een gelegenheid voor alle geïnteresseerde leden om hun zegje te geven rond het beleid van de werkgroep.

Natuurvierdaagse in waterrijk Overijssel donderdag 29 mei - zondag 1 juni 2003

Gids: Luc Van Schoor
Leiding: Luk en Ria Smets-Thys

Onze afdeling organiseert een weekend in de **Kop van Overijssel**. In dit waterrijke gebied bezoeken we verschillende aaneensluitende natuurgebieden, die samen één der belangrijkste laagveengebieden in Europa vormen: **De Wieden, De Weerribben, de Rottige Meente en de Lindevallei**.

De Wieden en de Weerribben vormen samen het grootste laagveenmoerasgebied van West-Europa. Zeer waardevol zijn de trilvenen met hun heel bijzondere plantensoorten. Door de uitgestrektheid en de variatie van biotopen is dit 'wetland' ook van internationale betekenis als broed- en verblijfplaats voor (water)vogels. Zeldzamere soorten als Purperreiger, Roerdomp en Zwarte Stern vinden hier een geschikte leefomgeving.

Over een groot gebied is het huidige landschap ontstaan door het afgraven van veen voor de turfwinning. Sporen daarvan zijn zowel in het landschap als in de naamgeving terug te vinden. Ribben zijn smalle stroken land waarop de uitgestoken turf te drogen werd gelegd en de weren zijn de uitgeveende delen, ook wel petgaten genoemd. Na de vervingperiode werd de rietteelt bepalend voor het landschap.

Vanuit natuurwetenschappelijk oogpunt zijn deze gebieden bijzonder waardevol, onder meer omdat er verschillende stadia in de natuurlijke ontwikkeling van open water tot moerasbos voorkomen. Hierdoor is een grote verscheidenheid aan milieutypen te vinden. We onderscheiden: open water, rietlanden, hooilanden en moerasbossen. Elk milieutype heeft een eigen vegetatie. Deze verscheidenheid biedt aan allerlei diersoorten (zoogdieren, vogels en insecten) een geschikte leefomgeving. Onlangs werd de Otter geherintroduceerd.

Water is de overheersende factor in dit Nationaal Park. Alle levensgemeenschappen van planten en dieren die er voorkomen zijn in meer of mindere mate gebonden aan het water. De natuurlijke rijkdom is, zeker in deze omvang, heel bijzonder.

Het is echter ook een kwetsbaar natuurgebied. Voor veengebieden is voldoende water van goede kwaliteit met een niet te hoog voedingsstoffenniveau van wezenlijk belang. Verlaging van het grondwaterpeil in de omgeving, lucht- en waterverontreiniging hebben een negatief effect op de kwaliteit van het gebied.

De Kop van Overijssel wordt niet ten onrechte 'de watertuin van Nederland' genoemd. Het schilderachtige grachtendorp Giethoorn is een toeristische trekpleister temidden van de Wieden. Wij maken kennis met het minder bekende gehucht Dwarsgracht dat meer rust en authenticiteit uitstraalt. Dit is Overijssel op zijn mooist !

Praktisch:

We hebben een prachtig klein hotelletje volledig afgehuurd. Het is mooi gelegen langs een kanaal aan de rand van het Nationaal Park. In de tuin is een minicamping, waar enkele tenten kunnen opgesteld worden. Daarom zijn er twee formules mogelijk. Maximum 16 personen kunnen opteren voor de hotel formule (sanitair op de gang), terwijl max. 4 tentjes van 2 personen kunnen opgesteld worden in de tuin (met sanitaire voorziening). Die tentjes moet je wel zelf meebrengen. Maaltijden en uitstappen doen we uiteraard samen. Zowel wandelingen, boottocht als een fietstocht staan op de agenda. De prijs is 175 € per persoon voor overnachting in een hotelkamer. Eénpersoonkamers worden niet aangeboden. Indien je

opteert voor je eigen tentje, bedraagt de prijs 130 € per persoon. In de deelnameprijzen zijn naast overnachting inbegrepen: drie avondmaaltijden, 3 picknicks en 3 ontbijten, boot- en fietshuur, gids.

Vervoer doen we met eigen wagens volgens ons principe van kostendelend samenrijden (0,05 €/km te betalen aan de chauffeur).

Inschrijven doe je door betaling van een voorschot van 75 € (kamer) of 50 € (tent) op onze PCR (zie blz 2) met vermelding "Overijssel" en de naam van een eventuele partner. De deelnemers krijgen enkele weken voor het vertrek praktische inlichtingen en het verzoek om het saldo te betalen.

Een voorsmaakje van deze prachtige streek krijg je op onze ledenavond van 25 januari.

Wist je dat ...

1) ... onze afdeling Natuurpunt Zuidrand Antwerpen bruist van leven en enthousiasme ? Op meerdere vlakken werden in de loop van 2002 initiatieven genomen en worden ook voor 2003 plannen gesmeed. Wens je alles eens op een rijtje zien staan, kom dan naar de activiteiten vermeld in Wist je datjes 3 en 4.

2) ... het bruisende leven zich ook privé bij onze bestuursploeg en coördinatoren afspeelt? Peggy B. en Johan D. R. bewandelen sinds september de Fort 7 - (en andere) paden als een gehuwd stel. Proficiat vanwege de hele afdeling! An C. verwacht haar tweede kindje nog dit voorjaar; enkele maanden later verwelkomt ook Daniella V. P. nummer twee. Een vlotte bevalling en gezonde nieuwe Natuurpuntertjes toegewenst !

3) ... je de afdelingsactiviteiten van 2002 opnieuw kan beleven tijdens de ledenavond met sprankelende receptie op zaterdag 25 januari 2003? (zie agenda). Het wordt nu trouwens de allerlaatste moment om foto's of dia's te bezorgen voor onze ledenavond. Half januari moeten we onherroepelijk afsluiten !!!!

4) ... je tijdens de Algemene Vergadering op zaterdag 22 februari 2003 een overzicht krijgt van de verschillende werkingsdomeinen van onze afdeling en van de plannen voor 2003? (zie middenkatern)

5) ... de educatieve afdelingswerkgroep in Fort 7 en de Hobokense Polder in de loop van 2002 tientallen school- en volwassenengroepen heeft laten kennismaken met onze prachtige natuurgebieden?

6) ... diezelfde werkgroep al onze afdelingsgidsen in het najaar tijdens 2 lessen de kans gegeven heeft hun kennis Eerste Hulp Bij Ongevallen op te frissen? Je kan je veilig voelen bij wandelingen of beheerswerken in onze natuurgebieden en tijdens onze weekenduitstappen.

Lessen Eerste Hulp Bij Ongevallen in ons lokaal De IJsvogel
(Foto: Ria Thys)

7) ... de gangmuur van ons lokaal De IJsvogel dank zij Peter Annemans er weer heel netjes uitziet? Bedankt Peter! Nu nog een likje verf, ...

8) ... meerdere mensen van de beheersploegen van Fort 7 en de Hobokense Polder de nodige ondersteuning gegeven hebben aan de Bewonerswerkgroep Hollebeek tijdens de beheerswerkdag in de Hollebeekstraat op de grens van Hoboken en Wilrijk-Valaar op 12 oktober 2002?

9) ... de paddestoelenwerkgroep de website heeft ontdekt als een gebruiksvriendelijk werkmedium bij de determinatie van paddestoelen?

10) ... je op de website trouwens heel wat up-to-date-afdelingsinformatie kan vinden en een fotogalerij waar verschillende activiteiten getoond worden? Nog even ons adres: www.natuurpunt.be/zuidrandantwerpen

11) ... tijdens een wandeling in één van onze natuurgebieden de gids ons vertelde dat sommige planten zich "vegetarisch" voortplanten? Tja, beste plantenliefhebbers, we leren altijd bij, he!

12) ... we in onze afdeling dit voorjaar starten met een Zwaluwenproject? Meer info vind je hierover elders in dit tijdschrift. Een weetje: Marc Hofman van de milieudienst van Agfa Gevaert in Mortsel plaatste in het najaar van 2002 zeven nestkasten voor Gierzwaluwen aan gebouw 65 van Gevaert 1. Op de schoorsteen van Gevaert 1 werd bovendien ook een nestkast voor een Slechtvalk geplaatst. De beide initiatieven kaderen in het ondersteunen van de biodiversiteit en tonen aan dat natuur en bedrijf best kunnen samengaan. Proficiat met dit initiatief.

Plaatsing van nestkast voor Slechtvalk (Foto: Leo Oms)

13) ... de gidsenwerkgroep onze leden weer een zeer gevarieerd aanbod aan weekendactiviteiten, cursussen, weekends, ... aanbiedt? Heb jij interesse om - als gids of als leiding met een andere gids - onze leden eens een bepaald gebied beter te laten kennen? Je kan contact opnemen met Hilde Van Grunderbeek, tel.03/457 97 51. Of je bent van harte welkom op de eerstvolgende gidsenvergadering in lokaal De IJsvogel, Fort 7 op dinsdag 18 februari om 19.30 u. Hilde is trouwens een voortreffelijke gastvrouw die haar gidsenploeg ook culinair weet te verwennen.

Behaag...Natuurlijk scoort opnieuw

Luk Smets

Behaag...Natuurlijk, editie 2002, was weer een succes. Niet minder dan 3.373 haagpakketten, 319 knotwilgpoten en 961 klimplanten, goed voor in totaal 80.263 planten, werden aan de man of beter in de tuin gebracht. Dit jaar werd de actie gedragen door 8 Natuurpuntafdelingen en 19 gemeenten.

Voor de regionale afdelingen van Natuurpunt is dit alleszins een stevige stimulans om ook volgend jaar in samenwerking met de gemeentebesturen en gemeentelijke Minaraden uit de deelnemende gemeenten een nieuwe Behaag...Natuurlijkcampagne op te starten.

De verkoop van klimplanten werd dit jaar voor het eerst via Behaag...Natuurlijk gepromoot en heeft vooral tot doel om in meer verstedelijkte gemeenten meer natuur in de straten te brengen. De verkoop van 329 knotwilgpoten is een financiële opsteker voor onze natuurbeheerders. Die worden immers uit eigen oogst geleverd.

Streekeigen hagen, een prima alternatief voor een steriele coniferen haag.

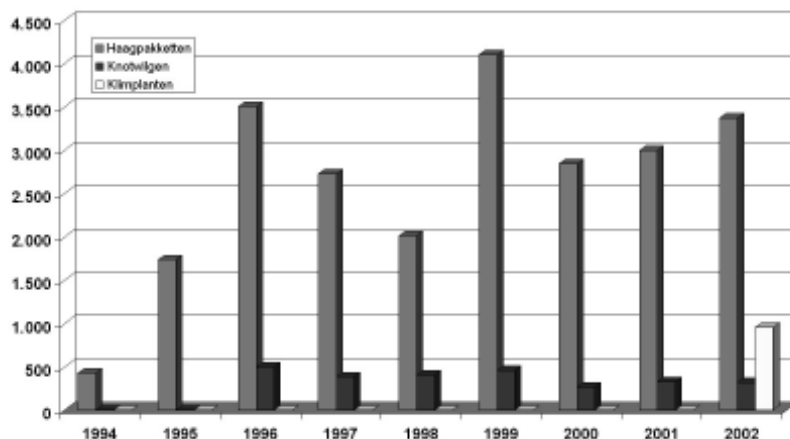
De prima resultaten van de opeenvolgende Behaag...Natuurlijkcampagnes tonen duidelijk aan dat streekeigen hagen opnieuw aanvaard zijn als een prima natuurlijk alternatief voor steriele coniferenhagen, die decennialang steevast een onderdeel waren van zowat alle Vlaamse tuinen.

Met de campagne Behaag...Natuurlijk realiseert Natuurpunt alvast één van de doelstellingen van de vereniging: de herwaardering van kleinschalige natuur, zoals hagen, houtkanten en knotbomen.

Tevens is de campagne voor Natuurpunt een prima middel om blijvende contacten te leggen met actieve en enthousiaste medewerkers van de verschillende gemeentelijke Minaraden, Milieu- en Groendiensten van de gemeenten.

	Haagpakketten	Knotwilgpoten	Klimplanten
Gemeente			
Aartselaar	165	11	0
Antwerpen-Ekeren	79		17
Antwerpen-Wilrijk	129	7	98
Boechout	213	34	51
Boom	31	3	25
Bornem	235	10	0
Edegem	100	19	133
Hemiksem	89	18	0
Hove	174	17	92
Kontich	240	34	160
Lint	170	15	108
Mortsel	112		61
Niel	90	20	0
Puurs	304		0
Rumst	191	20	54
Schelle	202	24	0
Schilde	235	12	39
Sint-Amands	265	30	0
Willebroek	176	10	56
Wommelgem	173	53	67
Totaal	3373	319	961

Verkoopsresultaten haagpakketten

Hebt u een andere mening ?

Reacties van de lezers

Naar aanleiding van het artikel van Tim Vermeiren over de Amerikaanse Vogelkers in het vorige nummer van rAntGroen, kreeg ik een reactie binnen van Maria Vercauteren. Dit deed het idee groeien om een reactierubriek te voorzien en vandaar dat jullie dit nu dus kunnen lezen. De redactie is evenwel niet verantwoordelijk voor verkondigde meningen. Hier en daar zijn wel enkele verduidelijkingen van de redactie toegevoegd (nvdr = noot van de redactie).

Maria:

Beste redactieleden,

In rAntGroen (nvdr. jaargang 1, 2002, nr 4) blz. 20 en 21 las ik uw artikel over voornoemde 'bospest'. Tot mijn spijt las ik achteraan bij bestrijding dat deze boom niet uit te roeien is. Mijn ervaring is anders. Op een aangekocht bosperceel kwam deze boom in alle maten voor. Ik vroeg aan de boswachter, die op mijn verzoek een bezoek bracht, om een effectieve bestrijding en deze is als volgt: boom afzagen en binnen de 20 minuten de stomp instrijken met pure Roundup (nvdr. waterige oplossing van glyfosaat) Ik ben zelf tegen alle gebruik van pesticide, maar hier is dat het enige effectieve middel. Daar ik een perceel grond bijkocht en het niet zag zitten om alle bomen in één winter om te zagen, ge-

bruikte ik de volgende methode om de bomen niet tot bloei te laten komen: een diepe inkeping in de boom en op enkele plaatsen ontschorsen, deze plaatsen instrijken met Roundup. De boom gaat dood en zal ook later na omhakking niet meer uitlopen. Natuurlijk moet de instrijking in verhouding staan tot de grootte van de boom; bij een klein struikje kan men het beter uittrekken en in 't oog houden of er bijkomende opkomst op oude wortels is. Regelmatig rondgaan en alle zaailingen uittrekken voor ze kunnen uitgroeien, blijft nodig. Als nu alle eigenaars in de buurt hetzelfde zouden doen, en ook de overheid, dan was mijn stukje natuur bospest-vrij!

Dit bericht werd doorgestuurd naar Tim en gevraagd voor een reactie. Onderaan vind je zijn antwoord.

Tim:

Hallo,
Ja, mijn bedoeling was enkele eenvoudige, milieuvriendelijke methodes te geven waarmee mensen een vogelkers kunnen afdoden, moest er eentje groeien in hun achtertuin bijvoorbeeld. Op grotere schaal, in de Polder bijvoorbeeld, kan het gebruik van Roundup zeker overwogen worden, maar de mensen dienen zich steeds bewust te zijn van de schadelijk neveneffecten van dit goedje. Een duidelijke uiteen-

zetting naar het publiek toe lijkt mij dan ook wel nodig. De mensen denken misschien nogal gauw dat alles wat Natuurpunt gebruikt per definitie niet slecht kan zijn voor het milieu. Ik vind die reactierubriek een goed initiatief, zo kan deze onduidelijkheid in mijn artikel meteen rechtgezet worden.

Hier werd een zeer degelijk, maar iets te wetenschappelijk artikel aan toegevoegd wat we voorlopig hebben weggelaten. De bedoeling is wel om in een volgende editie van rAntGroen een duidelijke uiteenzetting over het gebruik van dit pesticide te geven.

Tim:

Hallo,
ik wou toch nog wat extra zeggen op de reactie: naast de reeds in mijn artikel vernoemde natuurvriendelijke methode van doding door ontworteling en de methode met Roundup bestaan er nog 2 andere methoden.
1) Je kunt ze ook doden door te ringen, hoewel je na een tijd deze ring wel moet hernieuwen en het water-

lot moet verwijderen
2) Er bestaat ook een biologisch bestrijdingsmiddel op basis van de loodglansschimmel, maar in deze methode schuilt misschien een groot gevaar omdat deze schimmel helemaal niet soortspecifiek is en vele soorten uit de amandelfamilie kan aantasten.

't rAntGroentje !

Kinder"natuurpunt"hoek !
Januari 2003

Nieuw ! Nieuw ! Nieuw !

Weet je nog dat ons wormpje in het tijdschrift van begin oktober op vakantie was? Jullie hebben het even moeten missen. Maar geen nood, ... het wormpje is weer terug. Met frisse ideeën en met nieuwe moed.

We starten met iets totaal nieuw !

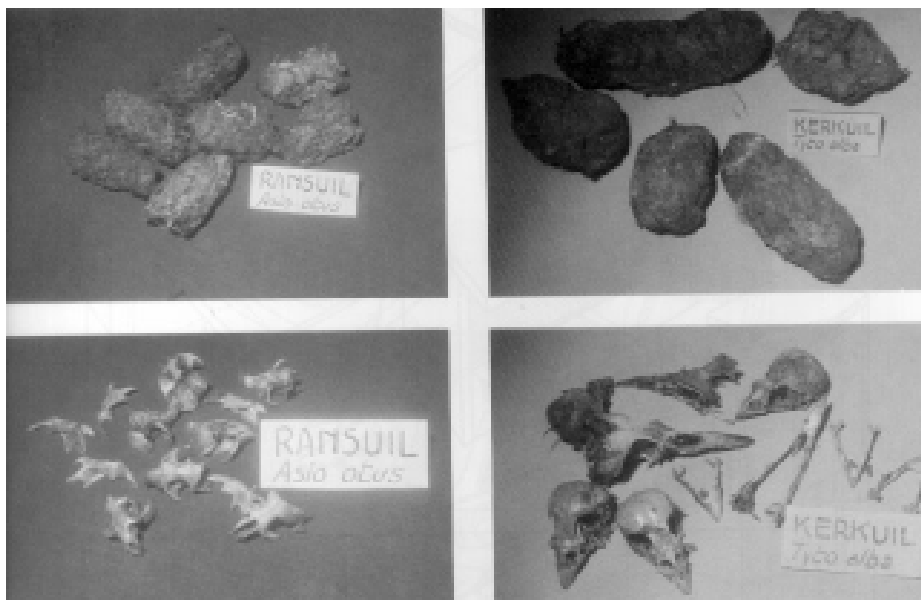
Voortaan zullen jullie, kinderen (en kleinkinderen) van onze leden van Natuurpunt, éénmaal per drie maanden kunnen deelnemen aan een activiteit, speciaal voor jullie.

In 't rAntGroentje zal je er telkens wat meer over vernemen. En uiteraard kan je in de agenda van je (groot)ouders alle praktische details bekomen. In de mate van het mogelijke zullen we ook voor jullie (groot)ouders een wandeling plannen, zodat ze geen overbodige kilometers dienen af te leggen om jullie op de afspraakplaats te brengen/halen.

Onze eerste activiteit is binnenskamers in Fort 7 in Wilrijk.

Braakballen pluizen !!!! Zondag 16 februari: 14u tot 17u

Dit lijkt wel iets heel vies te zijn, maar dat is het niet. Braakballen zijn heel normaal in de natuur. Een aantal vogels braakt de onverteerbare delen van het voedsel terug uit. De beste braakballen om te onderzoeken zijn die van de uilen.

Zij eten hun prooien, zoals muizen, kleine vogeltjes, mollen, ... met huid en haar op. Maar het haar en de beentjes kunnen niet verteren. Die worden in de maag van de uil samengeperst tot een balletje. En dat braakt ie dan weer uit. In de braakbal kan je beentjes en - met wat geluk - zelfs een volledig schedeltje aantreffen.

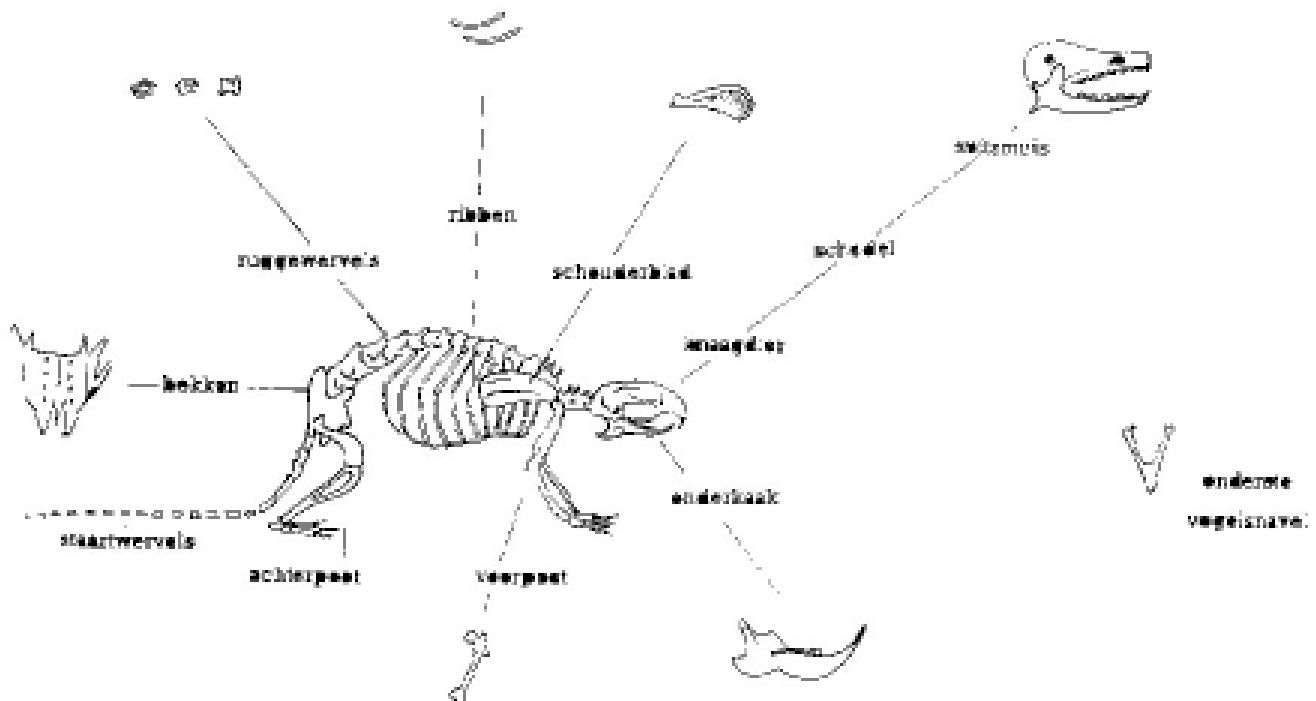
Weet jij een plaats waar soms uilen te zien zijn?

Kijk dan eens goed waar ze hun rustplaats hebben: in een stalletje, op een paal, op een zolder, ... Daar heb je veel kans om hun braakballen te vinden.

Kom je zondag 16 februari 2003 naar het Braakballen pluizen?

Als je braakballen zou gevonden hebben, mag je die altijd meebrengen. Je kan ze thuis best bewaren in een klein potje of plastic zakje, bij voorkeur in je diepvries (of in een koele kelder). Braakballen meebrengen mag, maar hoeft niet, want wij zullen zelf voor alle kinderen het nodige materiaal voorzien.

Wat kan je zoal vinden in een braakbal?

Kan je er echt niet bij zijn op zondag 16 februari in Fort 7?

Dan kan je nog deelnemen aan het Braakballen pluizen bij onze buurafdeling: ook in de Rupelstreek wordt een kinderactiviteit 1 x per drie maanden ingericht. Afspraak: zaterdag 15 maart van 13.30 u tot 16.30 u in De Paardenstal, Boomsestraat 221 Niel

Educatief

Wat zei Eva hier *****:

SCHORS, BAST of KORST?

N.v.d.r. Adam wist toen niet beter want er waren nog geen natuurliefhebbers om hem er op te wijzen dat hij daarmee zijn fameuze appelboom beschadigde.

Uit de Dikke Van Dale

Schors: buitenste bekleeding van houtachtige delen van gewassen (onderscheiden van de bast die er vlak onder ligt).

Bast: laag die de schors van het hout scheidt, in het dagelijks gebruik ook: schors (met inbegrip van de bast of niet).

Korst: harde laag die zich gaandeweg op iets vormt; laag van harde substantie waarin een stof overgaat; oppervlak van een lichaam die door grotere hardheid of taaiheid van de eronder liggende stof verschilt en daarvan min of meer scherp af te grenzen is.

Een beetje plantkunde...

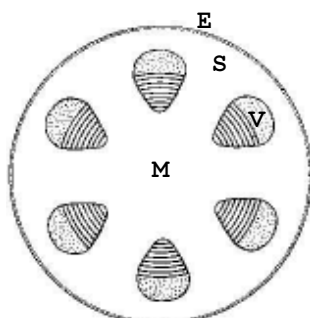
voor Eva en Adam en alle andere geïnteresseerden.

In de natuur ontstaat elke boom uit een zaad.

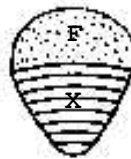
Kieplantje van de Grove den met aanhangende zaadhuid en acht zaadlobben

Kieplantje van de Beuk met twee zaadlobben

Schematische dwarsdoorsnede door een jonge dicotyle stengel

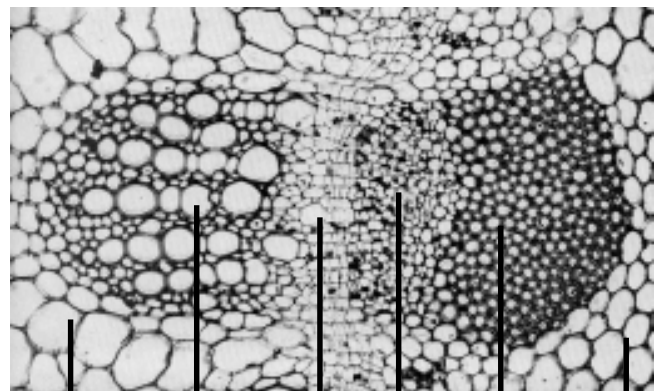
Een jonge stengel is eerst kruidachtig. Kruidachtige stengels van dicotyle (tweezaadlobbige) planten hebben alle ongeveer dezelfde eenvoudige bouw. De stengel is omgeven door een epidermis (opperhuid E) die meestal slechts één cellaag dik is. Het weefsel onder de epidermis wordt de schors (S) genoemd en die bestaat uit niet verhoude parenchymcellen. Dan ligt er een ring met vaatbundels (V) waardoor het vervoer in de stengel plaatsgrijpt. Het weefsel binnen in de ring, in het midden van de stengel, wordt het merg (M) genoemd en bestaat ook uit parenchymcellen.

Elke vaatbundel bestaat uit bastvaten (floëem F) en houtvaten of tracheïden (xyleem X). Langs de houtvaten wordt het water (van beneden naar boven) vervoerd, langs de bastvaten de voedingsstoffen (van boven naar beneden). Het houtgedeelte van de vaat-bundels is altijd naar het midden van de stengel gericht.

Nu moet de kruidachtige stengel een houtig takje worden.

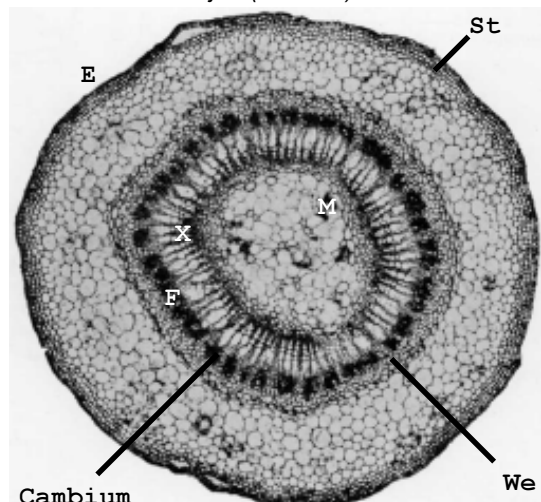
Een vaatbundel in een dicotyl die zal verder groeien (microfoto)

Mergparenchym Xyleem (hout) Cambium Floëem (bast) Schorsparenchym

In de vaatbundels, op de scheiding tussen hout en bast, groeit een weefsel dat kan delen: het cambium. Dit cambium gaat naar de xyleemkant nieuw hout vormen, naar de floëemkant ontstaat nieuwe bast. Het takje wordt dikker: het nieuwe hout groeit rond het 'oude' heen, de 'oude' bast wordt naar buiten gedrukt.

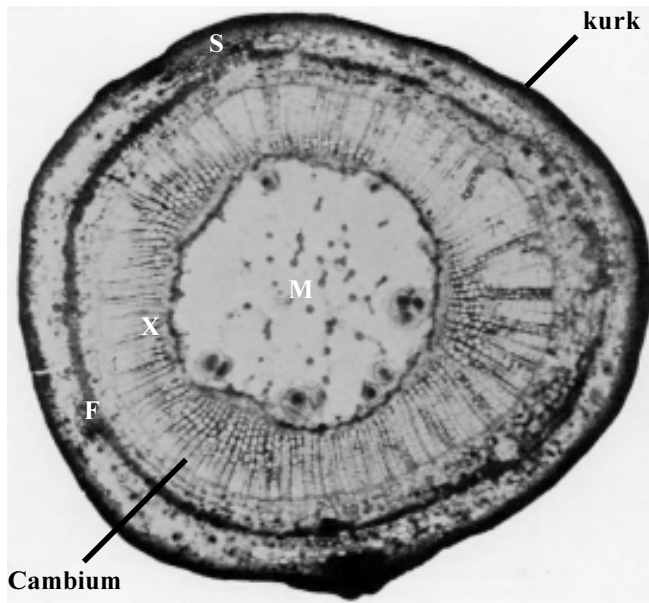
Dwarsdoorsnede door een jong lindetwijgje tijdens het eerste groeijaar (microfoto)

St Steunlaag We Weefsellag Beide lagen verdwijnen op den duur

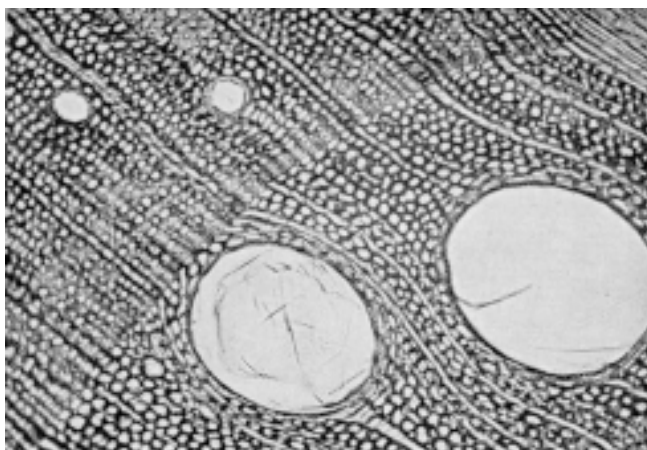
Een jong takje (twijgje) op doorsnede heeft in het midden een beetje zacht merg, wit hout, een dun laagje bast (soms groen) en een bruine opperhuid (epidermis).

Dwarsdoorsnede van een jong eenjarig lindetwijgje (microfoto)

Naar de binnenkant wordt door het cambium dus nieuw hout afgezet, rond het oude hout. Het vroeger gevormde hout wordt langzaam buiten gebruik gesteld: in het oudere hout worden allerlei (afval)stoffen afgezet, het weefsel wordt ondoordringbaar voor water en de cellen sterven af. Dat wordt het dode, harde kernhout. Het jonge, nieuwe, levende hout wordt **spint** genoemd. In de winter staat het watervervoer vrijwel stil. Voor het uitlopen van de knoppen in het voorjaar moet er in de lente meer water door de stam worden vervoerd dan later op het jaar. De in het voorjaar gevormde houtvaten zijn daarom wijder dan de houtvaten die in de zomer ontstaan. Door de regelmatige afwisseling van nauwe en wijde vaten ontstaan de **jaargrenzen**. Het hout tussen twee jaargrenzen vormt een **jaarring**.

Dwarsdoorsnede door een jaargrens in beukenhout (microfoto)

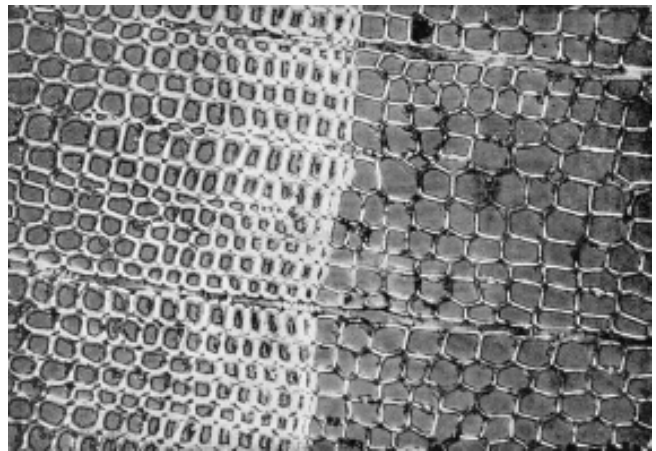

Denkvraag 1: waar is het midden van de stam van de Beuk, linksboven of rechtsonder? Kijk naar de ligging van zomer- en lentehout.

Hoe ouder een tak wordt, hoe meer het merg samengedrukt wordt om tenslotte te verdwijnen. Die overgang is zeer duidelijk te zien bij jonge en oude vliertakken. Stam en takken van een boom worden elk jaar dikker doordat er elk jaar een jaarring hout bij gevormd wordt. De boom wordt ook hoger, niet omdat het reeds bestaande gedeelte langer wordt

maar omdat hij bovenaan bijgroeit. Een hartje dat in de 'schors' gesneden wordt staat 20 jaar later nog steeds op dezelfde hoogte en 'groeit' niet omhoog.

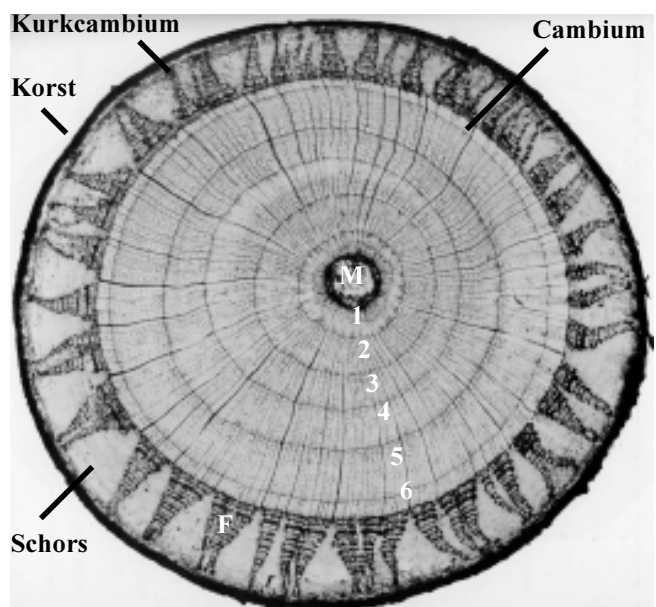
Dwarsdoorsnede door een jaargrens in grenenhout (microfoto)

Denkvraag 2: waar is het midden van de stam van de Grove Den, links of rechts?

Naar de buitenkant zet het cambium een dun laagje nieuwe bast af. De vroeger gevormde bast wordt samengedrukt, de schors wordt samengedrukt en de epidermis barst. Omdat daardoor de bescherming tegen schadelijke invloeden van buiten (uitdrogen en stukvriezen) verloren gaat, wordt op de grens tussen epidermis en schors een cellaag gevormd die ook kan delen: het kurkcambium. Het kurkcambium vormt naar buiten een laag van cellen, die voor een belangrijk deel uit kurk bestaan. Doordat kurk geen water doorlaat, sterven de lagen die er buiten liggen af en worden bruin. Deze laag wordt steeds dikker en wordt de korst genoemd. De korst kan effen blijven (bv. Beuk), barsten (bv. Grove Den) of in platen afvallen (bv. Plataan). De laag bast blijft nagenoeg steeds even dik, het buitenste gedeelte sterft telkens af en gaat tot de korst behoren. Daaruit volgt dat ook de schors (tussen bast en korst) naar buiten toe afsterft, maar het kurkcambium kan naar binnen toe wel nieuwe schorscellen vormen.

Dwarsdoorsnede van zes jaar oude lindetak (microfoto)

1-6 zes jaarringen 6 is het spint, 1-5 is kernhout F bast
De ruimte tussen de bastgroepen is opgevuld met parenchymcellen. Later vormt de bast een aaneengesloten band weefsel.

Denkvraag 3: waarom heeft een holle boom geen schade van het feit dat hij hol is?

Denkvraag 4: waarom gaat een boom dood als hij geringd wordt?

Besluit

Wat zei Eva?

Eva zei: "Oooo Adam, hoe romantisch om voor mij een hartje in de SCHORS van onze appelboom te kerven" want de plantkunde bestond toen nog niet en ze wist dus niet dat hij eigenlijk in de KORST aan 't snijden was. En al goed dat hij niet helemaal door de korst en de schors tot op de BAST gesneden heeft, want dan zou hij zijn boom flink verwond hebben.

Denkvraag 1: het midden van de beukenstam ligt linksboven want het lentehout met grote cellen ligt rechts van de jaargrens, daarom is het zomerhout links van de jaargrens ouder en dat ligt dus meer naar 't midden.

Denkvraag 2: het midden van de dennenboom ligt langs links.

Denkvraag 3: het kernhout is dood weefsel en als de boom hol wordt is dat geen probleem want er wordt geen levend weefsel geraakt.

Denkvraag 4: bij het ringen wordt rondom een deel van de bast en het spint weggehakt. Er kan dus geen water meer stijgen (spint) en de onderstam ontvangt ook geen voedingsstoffen meer (bast).

Geraadpleegde werken

Moderne plantkunde - Bossier, Brat et al. - Van In - Lier, (1968)
Plantkunde voor de lagere klassen - Ijsseling en Scheygrond - Thieme-Zutphen (1955)

Photomicrographs of the flowering plant - A.C. Shaw et al. - Longman Group Ltd - London (1970)

Herman Snoeck

Parkvijver Hove, Grote Kroosvaren doet zijn intrede:

Walter Suys

Na herhaaldelijke pogingen om waterplanten in de gemeentelijke parkvijver van Hove te introduceren, doet de natuur zelf zijn werk. Begin mei was er nog geen spoor van te bekennen, maar einde juni is een groot deel van de gemeentelijke parkvijver bedekt met een groen – rood tapijt, veroorzaakt door een kleine drijfplant: Grote Kroosvaren (*Azolla filliculoides* Lam.)

Al wordt van uit een bepaalde hoek gesuggereerd dat de plaatselijke natuurbeweging deze waterplant zou hebben ingeplant! (klassiek verhaal), is het waarschijnlijker dat deze nieuweling op eigen kracht deze vijver heeft bereikt.

Bij sportvissers is deze kleine waterplant niet onmiddellijk geliefd, en dat is begrijpelijk. Wanneer het jaar verder naar de herfst vordert, zal deze plant zich sterk vermeerderen tot zij uiteindelijk een dikke laag vormt van verscheidene centimeters.

Maar toch even kennis maken met deze plant.

In een geologisch recent verleden kwamen in Europa verscheidene Kroosvaren soorten voor. Tijdens de ijstijden werden ze naar zuidelijke streken teruggedrongen, maar in de warmere tussenijstijden breidden ze zich weer noordwaarts uit. Pas de voorlaatste ijstijd, waarin een grote ijskap noordelijk Europa bedekte, betekende voor de Europese kroosvarens de genadeslag. Aan het eind van de 19de eeuw heeft men twee soorten uit

Amerika in Europese botanische tuinen ingevoerd. Van hieruit verwilderden ze snel. Een van deze soorten was de Grote Kroosvaren, die ooit tot de Europese flora had behoord en met bekwaame spoed haar prijsgegeven areaal heroverde.

Grote Kroosvaren is een zeer kleine waterplant die in de herfst rijpe sporen heeft. De plantjes steken kroezig boven het water uit. Ze zijn aanvankelijk blauwachtig groen en krijgen in de herfst een rode tint. Met Grote Kroosvaren bedekte sloten zien er steenrood uit. In groefjes in de bovenste bladlobben van kroosvarens leeft een blauwwier met de naam *Anabaena azollae*. Dit eencellig plantje is in staat stikstof uit de lucht te binden. De kroosvaren bouwt de aldus gevormde stikstofverbindingen in haar eigen eiwitten in. Als de plantjes 's winters sterven, komt de vastgelegde stikstof tenslotte in het water terecht, zodat de samenwerking *Anabaena* en *Azolla* tot het voedselrijker worden van het water leidt.

Waarom in deze parkvijver?

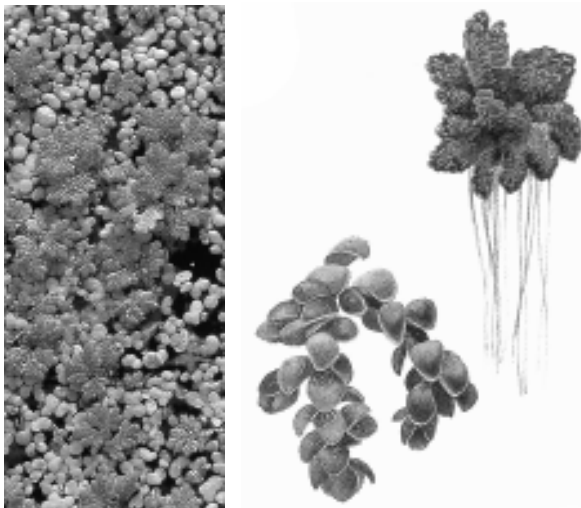
Deze kleine waterplant voelt zich thuis in zeer voedselrijk water en breidt zich uit bij sterk organisch vervuuld water. Hieraan leveren afgevallen boombladeren vaak een bijdrage. Kortom: Grote Kroosvaren is dus een indicator voor een slechte waterkwaliteit, voedselrijkdom, fosfaten en vervuiling.

En wat nu?

Net als Eendekroos kunnen kroosvarens zich door deling vermeerderen. 's Winters sterven de meeste planten af, maar gewoonlijk zijn er wel een paar die op een beschutte plek overwinteren. Afscheppen is zeer arbeidsintensief en herbicide is uiteraard helemaal uit den boze. Om massaal dichtgroeien van de parkvijver te voorkomen zijn vooral maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit noodzakelijk.

Geraadpleegde bronnen:

- * Vademecum wilde planten, Arie Koster: Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek - Stichting Leefmilieu
- * Nederlandse oecologische Flora, Weeda – Westra: IVN – KNNV
- * Herkenning van de voornaamste water- en oeverplanten in vegetatieve toestand, B.J. Hoogers – H. van Oeveren: Pudoc

Grote kroosvaren (*Azolla filliculoides*)

Adviesprocedure Vlaams Ecologisch Netwerk

Johan De Ridder

Op 19 juli 2002 werd de 1e fase van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) door de Vlaamse regering voorlopig vastgesteld. VEN-gebieden vormen samen een netwerk van waardevolle natuurgebieden in Vlaanderen. Voorbeelden van dergelijke netwerken zijn onder meer bepaalde riviervalleien of bijzondere landschappen. De selectiekaart van de VEN-gebieden duidt deze netwerken van waardevolle natuur aan. In deze gebieden krijgt de natuur een bijkomende bescherming en worden er instrumenten ingezet zodat eigenaars en beheerders mogelijkheden en middelen krijgen voor de instandhouding van die natuur, zodat in de toekomst iedereen in Vlaanderen nog kan beschikken over voldoende bos en natuur.

In de eerste fase werd 86.740 ha VEN aangeduid van de 125.000 ha die volgens het Decreet op Natuurbehoud voor januari 2003 moeten aangeduid worden. Van 23 september tot 21 november 2002 liep het openbaar onderzoek over de afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk 1e fase. Voldoende reden dus om een vergadering van de beleidswerkgroep rond dit thema te organiseren.

Op 12 november verzamelden een tiental mensen (bestuursleden, vertegenwoordigers van onze afdeling in milieuraden en geïnteresseerden) in De IJsvogel voor de discussie. Er werd een uitgebreide toelichting gegeven over het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN), de afbakeningsprocedure en de stand van zaken. Tevens werd een overzicht gegeven van de wettelijke bepalingen die gelden binnen het VEN. Nadien werd een toelichting ge-

geven over de gebieden binnen onze afdeling die binnen deze voorlopige afbakening vallen. Het gaat over de **Hobokense Polder, de vallei van de Struisbeek en het gebied Cleydael in Aartselaar** (en een klein stukje in het district Wilrijk) en het **Moretusbos in Hove**. De aanduiding van deze gebieden als VEN werd door de aanwezigen als gunstig ervaren, maar er waren toch enkele opmerkingen.

Zo zijn er kleine fouten geslopen in het afbakenen van de Hobokense Polder als Grote Eenheid Natuur (GEN). De Hobokense Polder is verder opgenomen in "GEN: slikken en schorren langsheen de Schelde". De Hobokense Polder is echter geen polder- of slikken- en schorregebied meer. De relatie met de Schelde is grotendeels verdwenen. Dit heeft tot gevolg dat het gewenst beheer voor de Hobokense Polder sterk verschilt van de overige gebieden in deze Grote Eenheid Natuur en bijgevolg moeilijk in één natuurrichtplan beschreven kunnen worden. Onze afdeling stelt dan ook voor om de Hobokense Polder als apart GEN te beschouwen.

Voor het GEN Cleydael vraagt onze afdeling dat in een volgende fase de afbakening van het VEN-gebied uitgebreid wordt met delen van de Struisbeek ten oosten van de Boomssteenweg (A12). Ook de gedeeltelijke opname van het golfterrein is onlogisch. Onze afdeling vraagt dat heel het Golfterrein opgenomen zou worden in de VEN-afbakening.

Door onze afdeling werden adviesschriften opgesteld waarin we specifiek de aanduiding van de VEN-gebieden in onze afdeling goedkeuren.

Verlagen

Libellentocht naar De Teut en Tenhaagdoornheide in Midden-Limburg d.d. 18/08/2002

Gids: Tim Adriaens
Leiding: Ria Thys
Aantal deelnemers: 26
Verslag: Vm: Tuur Wuyts
Nm: Johan Baetens

Voor deze thematocht was er weer flink wat volk komen opdagen ondanks de weersvoorspellingen met 32° C in de Kempen !

In haar inleiding vertelde Ria dat deze twee gebieden (+ 640 ha) één geheel vormden tot voor de aanleg van de E 314. Intussen evolueerde de zorg voor de natuur in gunstige zin zodat ruim geld werd vrijgemaakt voor de aanleg van een ecotunnel in 1999 waardoor dieren terug kunnen migreren van het ene naar het andere gebied. Nu over de tocht zelf. De eerste paar honderd meters liepen over een smalle zandweg en het toeval wilde dat uitgerekend op deze voormiddag ons beginparcours samenviel met dat van enkele honderden mountainbikers. Gelukkig kwamen ze vanuit de tegenovergestelde richting, zodat we steeds tijdig konden uitwijken. Het dient gezegd dat de meesten veel begrip hadden voor ons en zich verontschuldigen voor het ongemak.

Besluit: organisatoren zouden beter een ander parcours uitstippelen! Tot daar.

Vermits de Tenhaagdoornheide een droog terrein is, diende Tim zich toe te leggen op het vangen en determineren van allerlei sprinkhanen. Voor oningewijden geen gemakkelijke insectengroep! Sikkelsprinkhaan, Snortikker, het Negerdje en de Krasser werden bekeken en becommentarieerd. Tim had ook een bat-detector meegebracht om sommige exemplaren te lokaliseren. Een tweede groep waren de lieveheersbeestjes, zoals het Hiëroglyfenlieveheersbeestje en het Veertienvlekkig Lieveheersbeestje. Op heel de heide was het opvallend stil en er was haast geen pluim te zien. Met 3 Buizerds hoog in de lucht, een Torenvalk en wat klein grut moesten de vogelliefhebbers het stellen. Zo kwamen we rond 12.30 u terug aan de parking waarna we naar de camping Holsteenbron te Zonhoven reden om er te eten en vooral iets fris te drinken. Nu over naar Johan. Na de wandeling in Tenhaagdoornheide houden we even middagpauze in het cafetaria van de lokale camping nabij het uitgestrekte natuurreservaat De Teut. Na gedwongen mijn Grimbergen iets te vlug te hebben geledigd, gaan we op stap ... richting De Teut. Onderweg vindt Catherine toevallig een fossiele zee-egel. Prompt iedereen met de oogbollen op het asfalt. Iedereen wil wel zo'n mooi fossiel-tje.

Het pad loopt door een bos dat overwoekerd is met Amerikaanse Vogelkers (*Prunus serotina*) en Amerikaanse Eik (*Quercus rubra*). Toch nog enkele typische bosplanten: Klaverzuring (*Oxalis* sp.) en Wilde Kamperfoelie (*Lonicera periclymenum*), aan de rand van een roestbruin gekleurde waterloop. Een goed teken.

Achter het bos komen we op een open vlakte met een groot ven ... het libellenparadijs. Onze eerste vangsten: Water-

snuffel (*Enallagma cyathigerum*) en Houtpantserjuffer (*Lestes viridis*), wel mooi maar vrij algemeen, niet echt typisch voor het vennenmilieu. Tim weet ons met deze vangst toch te boeien door iets te vertellen over de levenswijze van de Watersnuffel. Het mannetje van deze soort is namelijk een echte "held"; hij "redt" vrouwtjes van de verdrinkingsdood, die door het water gevangen werden op het ogenblik dat ze er een deel van hun eitjes in probeerden afzetten.

De Koraaljuffer (*Ceriagrion tenellum*) vliegt in ons net, wel een typische soort van voedselarme, zure vennen. Ook de meer algemeen voorkomende Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*) en Gewone Pantserjuffer (*Lestes sponsa*) komen in de libellenval terecht. De Zwarte Heidelibel (*Sympetrum danae*), waarvan het jonge mannetje nog geel is in plaats van zwart, is dan wel weer typisch voor dit soort biotopen.

De vangst van een Heikikker (*Rana arvalis*) bewijst dat zo'n netje niet alleen gebruikt kan worden voor libellen. Verderop nog een Lantaarntje (*Ishnura elegans*), gekenmerkt door z'n 2-kleurig vleugelvlekje en een Beekoevelibel (*Orthetrum coerulescens*).

Er wordt echter niet alleen gekeken naar libellen. Ook de typische heide- en venplantjes komen aan bod: Lavendelheide (*Andromeda polifolia*), Kleine Veenbes (*Vaccinium oxycoccus*), Ronde Zonnedaauw (*Drosera rotundifolia*), wat uitgebloeide Beenbreek (*Narthecium ossifragum*) en Witte Snavelbies (*Rhynchospora alba*). Ook het getjirp van de typische Heidesabelsprinkhaan (*Metrioptera brachyptera*) ontgaat ons niet.

In een zandtalud aan de kant van de weg is een merkwaardig fenomeen te zien: overal zijn er zandhoopjes van de onderliggende zavellaag bovenop de witte zanddeklaag terechtgekomen. Welke vlijtige mijnwerkers zijn hier aan de slag geweest? Aha, het antwoord komt er al aangevlogen: het is de Bijenwolf (*Philanthus triangulum*), een graafwesp. Ze graaft een gang met verschillende zijkamertjes uit, waarin ze telkens 1 eitje legt, vergezeld van enkele dode of verlamde bijen. Zo zijn haar toekomstige borelingen van eten voorzien en zit haar moederschapstaak erop.

Paardenbijter (*Aeschna mixta*) (Foto: Jan Bekaert)

Iets verderop staan we nog even stil bij de ecotunnel die in 1999 onder de autostrade werd gebouwd om de 2 natuurgebieden 'De Teut' en 'Tenhaagdoornheide' terug met elkaar te verbinden. Luk licht ons in over de technische details. Een vernuftig staaltje techniek.

De terugweg wordt een eindje flink doorstappen. We nemen een kortere weg over een boomstammetje dat over een beekje ligt. Als toetje krijgen we nog de Blauwe Glazenmaker (*Aeshna cynea*), die - raar maar waar - niet blauw maar groen is en de Paardenbijter (*Aeshna mixta*) voorgeschofeld.

Werkelijk een fantastische tocht. Bedankt Tim, Luk en Ria. Ik heb er alleszins terdege van genoten.

Flora- en Faunawandeling op het Groot Schietveld d.d. 25/08/2002

Gids:	Arlette Lemouche
Leiding:	Luk Smets
Aantal deelnemers:	20
Verslag:	Tuur Wuyts en Ria Thys

We startten de wandeling op een parking langs de weg naar Wuustwezel waar Arlette een bondige uitleg gaf over het ontstaan van dit oefenterrein. En dan . . . speuren naar planten, insecten, spinnen en enkele schaarse vogels. Eén van dé planten van het Schietveld is ongetwijfeld de Grondster, een bescheiden vertegenwoordiger van de anjerfamilie die hier overvloedig voorkomt op zandig terrein. Een andere merkwaardige plant is Dwergviltkruid. Het giftige Moederkoren vindt men dan weer op de halmen van het Pijpenstrootje en onze gids wist daar ook wat boeiends over te vertellen. Een ven dat nog niet zolang geleden uitgegraven is door de militairen, ontwikkelde zich tot een mooi biotoop waar libellen zich kunnen ontwikkelen. Koraaljuffer is zo'n juweeltje dat we hier konden observeren.

Het was de bedoeling om een bosgedeelte te verkennen, maar de overvloedige regenval van de vorige dag dwong ons een minder nat parcours te volgen, geen probleem overigens op een domein van 1.570 ha !

Ik noteerde verder Bleekgele Droogbloem, Moeraszegge, Klein Vogelpootje en Roodbekermos. Wat fladderde er aan vlinders rond ? Klein Koolwitje, Kleine Vuurvlinder, Blauwtje spec. (wat zijn Blauwtjes moeilijk !) Oranje Zandoogje, vrouwtje - mannetje (dubbel gekernde oogvlek) en Gehakkelde Aurelia. Eindelijk wat leven in de lucht met een Sperwer die een Torenavalk opjutte en op de grond Roodborsttapuit.

Weer wat plantjes: Kleine Leeuwentand, Noorse Ganzerik, Duinreigersbek en Aardbeiganzerik.

't Was intussen middag en onze auto was reeds vertrokken naar "De Witte" in Overbroek zodat vier personen uit de groep een uitgebreide ontmoeting met de Adders misten. Daarom even over naar Ria Thys.

Tja, Tuur, die ontmoeting met slangenbezweerster Katja Claus en haar moeder was een topper van formaat. Met enig ontzag luisterden en keken we naar de gehandschoende Katja en haar vondsten. De dag na de "Brechtse zondvloed" was het schitterend weer, dus ideaal om pa en ma Adder te verrassen tijdens hun zonnebad. Adders houden van droge en vochtige heide, maar ook van

Adder (*Vipera aspis*) (Foto: Jan Bekaert)

hakhoutgebieden. We voelden met eigen hand de eitjes in het moederlichaam van dit levendbarende reptiel. Het verhaal van de dubbele penis bij de mannetjes zorgde voor de nodige hilariteit. Onze fotografen togen in actie, vooraleer we Tuur en zijn metgezellen gingen vervoegen.

Bedankt, Arlette en Katja, dat jullie ons met dit fel gewaardeerd extraatje verrasten !

Weer over naar Tuur.

't Was reeds een eind in de namiddag toen we met 17 personen de wandeling terug startten aan de tribune. Dank zij de GSM vernam Arlette dat Katja nog één Adder in bezit had. Samen met haar moeder kwam ze speciaal voor het groepje dat voor de middag iets te vroeg vertrokken was. Het was een mannetje van 47 cm. Ook nu weer gaf Katja bereidwillig de nodige commentaar. Daarna trokken we weer het terrein in. Niet alledaags is Liggend Hertshooi en Moeraswolfsklauw ! Spoedig maakten we kennis met een overspoelde brandgang en wat verder met een "hangven" waar het water door een dijkbreuk uitkolkte. 't Was moeilijk het evenwicht te vinden op de graspollen en verschillende deelnemers hielden er volgelopen laarzen of een natte broek aan over tot jolijt van de overigen (foei!). In een mooi randgedeelte komt nog levend hoogveen voor, iets zeldzaams in Vlaanderen !

Begeleidende planten zijn Lavendelheide, Kleine Veenbes en Beenbreek. Een eind verder Witte Snavelbies en de zeldzamere Bruine Snavelbies. Na veel geploeter bereikten we een brandweg waar overvloedig Moeraswolfsklauw voorkwam. Aan de randen van de verharde weg stond Stijve Ogentroost. We genoten van de rust en het landschap en stapten terug naar het vertrekpunt. De trektijd begint stilaan want het Paapje vloog hier rond. Een Zwarte Heidelbergel was zowat het laatste insect dat nog grondig bekeken werd. Terug aan de auto's vernamen we van Valère Dupont en Jef de Ridder dat we wel een groep van 92 + 2 Ooievaars gemist hadden, maar och, we hadden danig genoten van deze schitterende tocht met een aangenaam zonnetje! Arlette, Katja, Lucienne en Luk bedankt voor deze fijne dag!

Steltlopers in Zeeland d.d. 01/09/2002

Gids: Luc Van Schoor
Leiding: Rudy Vansevenant
Aantal deelnemers: 24
Verslag: André De Mul

Zeeland blijft een aantrekkingspool voor natuur- en vooral vogelliefhebbers en een vaste waarde op het programma. Ook het gros van de deelnemers zijn inmiddels vaste waarden geworden.

Dat kunnen we van deze zomer niet zeggen, maar vandaag had ze toch goed weer voor ons gereserveerd: een beetje bewolkt, wat zon, aangenaam temperatuurtje en een zacht briesje.

Bij de inlagen, aan de zuidkant van Schouwen-Duiveland ontvouwt zich stilaan het Plan Tureluur. Een gebied van 650 ha wordt in de mate van het mogelijke in zijn oorspronkelijke staat hersteld door uitgraving van plassen. Het kwelwater van de Oosterschelde wordt onder de dijk aangevoerd en stimuleert de groei van zoutminnende planten, o. a. Zeekraal, Zeeaster, Zoutmelde en Rupia. De overblijvende landbouwgronden (zoet water) worden van het zout water afgeschermd door grachten.

We wandelen de dijk af. Luc heeft goed getimed want rond 10 uur is het hoogwater en zullen duizenden vogels de HWV's (hoogwatervliegplaatsen) aandoen. Alle vogelssoorten opnoemen is onbegonnen werk. We komen ogen en kijkers te kort. Naast de courante en minder courante steltlopers, eenden en ganzen krijgen Gele en Witte Kwik, Graspieper, Paapje, Tapuit, Geoorde Fuut en Distelvink een speciale vermelding. Ook vrouwtje Sperwer niet vergeten a.u.b. Zij kwam op een 30-tal meter op een paal poseren. Een lokale vogel "kenner" had recent zelfs een Zeearend gesignaleerd, maar al snel werd duidelijk dat hij zijn wensen voor werkelijkheid had genomen. Inmiddels is de lucht verder opengetrokken en schijnt de zon. Rond 12.30 u arriveerden we in de Heerenkeet en konden we - althans het merendeel - op het terras onze boterhammen en een soepje eten.

Na de middag reden we eerst naar de Schelphoek. Turen in de verte. Op een zandplaat ver weg, enkele stippen. Even bijtrekken. Vormeloze massa's. Eén beweegt, steekt zijn kopje op. Ja, 't zijn zeehonden, 9 exemplaren. Op de plas langs de weg: Krombekken, Bontbekken, Kanoten, Rotganzen, Zilverreiger (2 ex.), Torenvalk, Buizerd, . . ., noem maar op, 't was er. 's Morgens was het al bingo en nu dit nog. Dat belooft. Op naar de Prunjepolder. Dit gebied van 150 ha is nog volop in ontwikkeling (Plan Tureluur, weet je wel). Dichtbij op een paal, fier rechtop: Tapuit (2 ex.), wat verder Nijlganzen (+ 200 ex.) en opvliegende Lepelaars (+ 15 ex.), in de lucht Buizerd, nee, Bruine Kiek. Een wolk Spreeuwen opgejaagd door een Boomvalk. Komt dichterbij. Ten aanval. Afgeslagen. Volgende poging. Ultiem manoeuvre. Weer mis. Uit pure frustratie hapt hij dan maar een libel in de vlucht mee. Dag Boomvalk. Luc heeft op één van zijn uitstapjes een tof logementje gevonden met zicht op de Prunjepolder. Hij heeft toen aan de vrouw des huizes gevraagd of wij vanuit haar tuin ook eens van het panorama mochten genieten. Het mocht. Op weg erheen, weer prijs: onmiskenbaar met zijn brede, zware oogstreep: Grauwe Klauwier (juv.) zittend op een paal langs de weg. Wim schuift dichterbij, ca-

mera in aanslag. Klik! En hij is weg. Ten huize Rietgors (logementje) vullen Kemphaan en Kneu (2 ex.) de lijst aan.

Inmiddels is de tijd gevorderd en om op schema te blijven, stelt Luc voor om binnendoor af te zakken naar de Galgenpolder. Onderweg: Torenvalk en Witgatje. Tussen en boven de distels vliegen Putters, zowel mannetje als vrouwtje, verschillende koppeltjes. Wij wenden onze steven naar de plassen en eilandjes van de Galgenpolder. Een gans scala aan watervogels dringt door mijn kijker mijn netvlies binnen. Ik neem de telescoop en kijk. Ik zie een Watersnip. Zij houdt mijn aandacht gevangen. Op de achtergrond hoor ik andere waarnemingen en noteer bijna machinaal: Dodaars, Pijlstaart, Kleine Strandloper, Zwarte Ruiter in zomerkleed, Kleine Mantelmeeuw, . . . ik kan het niet bijhouden, trouwens observeren en noteren gaan niet goed samen.

Het is genoeg geweest voor vandaag. Hoe laat is het? Vijf uur. Sorry, maar hier moeten we eindigen. Inpakken, afscheid nemen en naar huis want we moeten om zes uur thuis zijn. Van wie eigenlijk?

Bedankt Luc en Rudy, het is meer dan genoeg geweest voor vandaag. Volgende week ga ik terug.

Landschapswandeling: De zuidrand van de Hoge Venen d.d. 08/09/2002

Gids en leiding: Hugo en Fons Waeterschoot
Aantal deelnemers: 40
Verslag: Tuur Wuyts

Als men de weersvoorspellingen moest geloven zouden ze nu en dan een bui krijgen, maar ze genoten van een schitterende nazomerdag! Aan de kerk van Oviat stonden Manu en echtgenote ons al op te wachten en na een korte inleiding werd de wandeling aangevat langs de wegen met de typisch oude beukenhagen. Sommige ervan zijn reeds enkele honderden jaren oud. Na korte tijd bleek duidelijk dat de groep zich opsplijste in twee delen, namelijk de wandelaars en de planten- en paddestoelenfreaks. In de wegbermen vonden we Schaduwkruid; Dubbelloof, Smalle Beukvaren, het prachtige Groot Springzaad met zijn goudgele bloemen welke inheems is, evenals het Paarbladig Goudveil.

De mycologen vonden dan weer Vergelende Russula en Gele Koraalzwam. Zo kwamen we aan de kabbelende

Bayhon. De voorhoede zag hier de Grote Gele Kwikstaart tussen de stenen aan de oever. Hugo wees ons op het voorkomen van de Chalopyriet, een koperijzer sulfide dat als kleine kristalletjes in de steile rotswanden zit maar je moet wel een vergrootglas hebben om sommige kristalletjes te bewonderen. Moeilijk naast te kijken is de Vermiljoenzwam die vroeger vrij zeldzaam was maar nu meer en meer gezien wordt. Aan de bosrand werd er gepicknickt en konden we even verpozen. Daarna volgde een steile klim naar een meer open stuk met Jeneverbessen en een afgetakelde Eik die echter respect afdwong door zijn knoestige groeiwijze.

In de onderlaag vonden we de Rijsbes welke alleen in Oost-België voorkomt. Even later richtten alle ogen zich op drie rondzwevende Buizerds. Op een andere open plek was er een hangven met aan de rand uitgebloeide Beenbreek en iets verder een polletje Klokjesgentianen. Op de hoogvlakte een weide met aan de randen Grasklokjes. Wij genoten hier van het weidse uitzicht.

In Longfaye verzamelden een 100-tal Huiszwaluwen zich rond een hoeve. Hun grote trek is niet ver meer af. Gele Monnikskap en Beemdooievaarsbek vonden we naast een houtkant. Nu voerde de weg ons door een smalle, steile vallei. Op de zure ondergrond vonden we Stijve Naaldvaren en Gebogen Driehoeksvaren of *Gymnocarpium dryopteris* (L.), vroeger Gebogen Beukvaren genoemd waarvan slechts 2 groeiplaatsen in België bekend zijn. Tenslotte wandelden we langs de Warche. De Gele Monnikskap stond hier nog in bloei! Nu volgde een steile klim met als beloning een uitzicht op de gerestaureerde burcht Reinhardstein.

De stuw van Robertville ligt hier in de buurt. Tussen 1925 en 1929 kwam dit waterbouwkundig werk tot stand. De hoogte van de dam is 54 m en het meer heeft een oppervlakte van 67 ha.

Moe maar voldaan kwamen we bij de bus aan. Na nog een frisse pint of een uitgebreide ijscoupe, hé Ronny, vatten we de terugweg aan. Vader en zoon Waeterschoot, bedankt voor de voorbereiding en het gidsen van deze tocht!

Lieveheersbeestjesinventarisatie d.d. 15/09/2002

Gids: Tim Adriaens
Leiding: Ria Thys
Aantal deelnemers: 18 volwassenen en 3 jonge nieuwsgierigen: Liesbeth, Koen en Yannick
Verslag: Moniek Van Den Berghe

Een stralende zon! ... mooi, dan zouden we toch wel wat beestjes vinden waarover het vandaag zou gaan. Tim, onze gids voor vandaag, kreeg hulp van Sigri die blazend en puffend kwam binnen vallen (met de fiets van Mechelen komend).

Tim gaf ons wat theorie mee. Eerst wat kennismaken met de hemelbeestjes, of hoe de bijnamen ook zijn.

Je moet toch wel weten hoe de beestjes eruit zien voor je op vangst kan gaan. In twee groepen en gewapend met stok en laken trokken we er op uit in 't Fort. Het laken op een zonnige plek onder een boom en dan maar schudden met de stok. Je kan natuurlijk hoog in de boomkruin kruipen en van daaruit schudden, zoals Sigri deed in de andere groep.

Vruchteloze pogingen in de groep van uw verslaggever,

met spinnen en nog eens spinnen. Van Koen kregen we te horen dat we toch maar eens een spinnentocht moesten doen. Het Veelkleurig Lieveheersbeestje liet zich eerst vangen. De exoot (nog een!), de veelvraat onder de coccinella. Als deze te vinden is, zal er in de buurt geen ander lieveheersbeestje waar te nemen zijn, zei Tim ons. 't Was nog waar ook!

Staartmezen en andere ... begeleiden onze zoektocht naar In Koens potje zien we achtereenvolgens: Groene Stinkwants, Roodpotige Boomwants, Icarusblauwtje, een rups van ... ?

We hadden toch wel een aantal van die hemelbeestjes gevonden. Die werden dan gedetermineerd door veel vlijtige mensen. Al het gevonden kleinood werd op naam gebracht, terwijl uw verslaggever genoot van een heerlijk zonnebad op de bank buiten. Luk kwam vertellen dat het bord vol stond met namen. Nu werd ik wel wat nieuwsgierig.

Tim had gemeld dat we toch wel een 15-tal soorten zouden vinden. Wel 18 soorten, waarvan er 2 zelfs nog niet in de lijst opgenomen waren. "Dwergkapoentjes", mooie naam hé. Als ik op het bord kijk zie ik een aantal libellen en vlinders waarvan de naam "Acronita Tridens" mij opvalt. Nooit van gehoord, maar daar zijn boeken goed voor. De volledige lijst van gevonden beestjes kan je raadplegen bij Peggy Beers, conservator van Fort 7 en in deze rAntGroen. Zo'n namiddag is altijd veel te vlug om. Bedankt gidsen, vooral voor het enorm enthousiasme om ons wat door te geven en te laten kennen.

Burgers' Dierenpark d.d. 29/09/2002

Leiding : Danny Jonckheere en Ann De Smedt
Aantal deelnemers : 53, van alle leeftijden
Verslag : Chris Verwaest

Op een zachte herfstzondag in september brengt een bus vol natuurliefhebbers ons naar Nederland, tot in Arnhem, waar we tussen 11 en 17 uur een reis om de wereld kunnen maken in Burgers' Zoo. Dit dierenpark, opgericht door Johan Burgers, heeft een oppervlakte van 45 ha en toont ons de evolutie van het concept "Dierentuin" doorheen de 20ste eeuw. Van tralielozes roofoediervlijvoren, reusachtige voliëres, over het safaripark, het wolvenbos tot de allernieuwste dierpresentaties, de eco-displays Bush, Desert en Ocean. In deze indrukwekkende ecosystemen, die men dankzij de moderne technologie op vrij grote schaal heeft nagebouwd, kunnen planten en dieren zich in hun eigen biotoop in stand houden. De dieren genieten zelfs van een relatieve vrijheid, daar waar ze geen gevaar kunnen vormen voor medebewoners of bezoekers.

Op aanraden van onze reisleiders Danny en Ann bezoeken we eerst de eco-displays. Gewapend met de nodige plattegrondjes en infobrochures vertrekken we op ontdekkings-tocht!

Wanneer we het reusachtige oerwoud van de Bush binnestappen voelen we dadelijk de warme, vochtige atmosfeer en horen we het krachtige ruisen van de indrukwekkende waterval. In de impressionante hal tiert een welige, tropische plantengroei. Je vindt er houtsoorten met bekende namen als Teak, Meranti en Rotan. Tussen het groen zien we prachtige exotische bloemen zoals orchideeën en bromelia's. Ook veel vruchtendragende bomen en planten,

een voedselbron voor de fauna. In het Cacaohuisje vinden we alle informatie over het telen, oogsten en verwerken van de grondstof voor onze onmisbare chocolade. Als we goed kijken, zien we tussen het bladerdek exotische vogels met een schitterende kleurenpracht. Jammer dat ze geen naamplaatje dragen! In de brochure lezen we namen als Roelroel, Tinamoe, Buulbuul en Toerako! Behalve de vele vogels kunnen we ook de aardvarkens en de kaaimannen van op een veilige afstand bewonderen. Het grootste dier in de Bush is ongetwijfeld de Caribische Zee-koe, die zich echter niet zo makkelijk vertoont. We zien slechts haar enorme schaduw in het water.

Voor kinderen is de Bush een echt paradijs. Kronkelende paadjes die je tot aan de top van de waterval voeren en een smalle hangbrug over een poel maken het bezoek echt avontuurlijk. In het regenwoud heeft de mens ook zijn sporen nagelaten, bewijs daarvan het "mannenhuis" van de Papoea's van Nieuw-Guinea en de Afrikaanse boshut. Het wrak van een geslipte Landrover dient als waarschuwing dat de jungle zich niet zomaar laat bedwingen door de westerse mens.

Vanuit de Bush gaan we door een oude mijngang naar de Desert, de woestijn. Als onze ogen zich wat aan de duisternis hebben aangepast, zien we in de schemering honderden Bladneusvleermuizen. Een grot met al dan niet echte stalagmieten en -tieten en we wanen ons al speleologen. In de rotswanden zien we fossielen, kleurige gesteenten en kristallen. Zelfs een goudader! En dan staan we plots in het dorre en stenige landschap van de Amerikaanse Sonorawoestijn. De rotsen lijken wel van echt graniet. Het is er niet zo warm als we verwacht hadden, er heerst hier al een winterse temperatuur. Wie van cactussen en ander stekeligs houdt, vindt hier zijn gading. We zien

prachtige reuzencactussen met grillige vertakkingen, sommige nog in bloei, agaves en yucca's, in Amerika bekend als de "Joshua tree". In de armen van de yucca zagen de eerste kolonisten van het Wilde Westen de profeet Joshua die hen de weg naar het beloofde land wees, vandaar de naam. In het landschap ligt een verongelukte huifkar ter illustratie dat het pad van deze migranten met veel hindernissen was bezaaid.

De meeste woestijndieren zijn 's nachts actief en daarom kunnen we ze bekijken in hun donkere schuilplaatsen onder de grond. We komen oog in oog te staan met een

vogelspin en een ratelslang, gelukkig met een veilige glaswand er tussen! Rondwandelen zien we op een rotspateau een groep Woestijndikhoorns, met prachtige hoorns. Hagedissen laten zich aan ons niet zien, maar vogels zijn er volop. Zoals de Renkoekoek, oftewel roadrunner "beep beep!" uit de tekenfilms!

Lunch- en rustpauze houden we in de Mexicaanse pueblo, waar we aan tafel gezelschap krijgen van de bijna tamme Gele Kernbijters, zeg maar de mussen van de woestijn. En dan naar de laatste verwezenlijking van Burgers' Zoo, het spectaculaire ecosysteem Ocean. Met de bouw van dit enorme aquarium werd in 1996 gestart en zoals de andere eco-displays is ook de Ocean, een presentatie van een tropische koraalzee, nog in volle ontwikkeling. Vanuit de Bush volgen we het bordje Beach en we staan plots op een tropisch strand waar we de golfslag kunnen horen en zien. In het heldere water van de lagune zwemmen felgekleurde vissen tussen allerlei schelpdieren en prachtige koralen. We dalen af tussen de rotsen tot we ons onder de zeespiegel bevinden, gescheiden van de immense kleurenpracht van vissen en koralen door een dikke acrylwand. We wandelen nu door het rif waar duizenden dieren leven en achter iedere hoek wacht weer een pleiade van zeeleven. Langzaam dalen we naar de duistere diepten van de oceaan, waar er minder kleur is maar daarom niet minder imposante zeezezens. Uit de duisternis doemt een scheepswrak op, de ideale schuilplaats voor heel wat dieren. Scholen vissen zwemmen boven en naast ons, een hallucinante ervaring. De verschijning van een Luipaardhaai en een enorme rog maken indruk op alle bezoekers. Jammer, maar we moeten ons uit deze sprookjeswereld losrukken, want Burgers' Zoo heeft nog ander moois te bieden. Het Safaripark bezoeken we al wandelend over een lange overdekte wandelbrug vanwaar we de savannedieren zoals giraffen, zebra's en neushoorns kunnen observeren. Hier bewijst de verrekijker zijn dienst. De grote jagers, leeuwen en jachtluipaarden, laten zich bewonderen vanuit observatiehutten met educatieve panelen.

Ook heel bijzonder is het bezoek aan de Mangrovenhal, de reconstructie van een tropisch vloedbos. Hier zien we de wonderlijke zoutwaterbomen met hun speciale wortels die bij eb boven de vloedlijn uitsteken. In de warme modder krioelt het van leven, in het zilte water zwemmen honderden vissen. Schildpadden die gered werden van de kookpot hebben hier een tweede thuis gevonden.

Bij de grote vogelvolières is er een toeloop. De gieren zijn net in een gevecht om een grote kluif gewikkeld en dat lokt heel wat kijklustigen. Aan de overkant ijsbeert de Secretarissvogel statig op en neer. De mooie Sneeuwuil, heel populair dankzij Harry Potter, laat zich ook bewonderen.

We sluiten af met een rondwandeling in het oudste gedeelte van de zoo, waar de olifanten, de bisonen en de kamelen hun stek hebben.

Op een zonnig terrasje genieten we nog van een bord verse Hollandse poffertjes en een kopje koffie als afsluiter van ons bezoek. Bedankt aan de initiatiefnemers Danny en Ann voor deze schitterende dag!

Voor de geïnteresseerden: bezoek zeker eens de website van Burgers'Zoo: www.burgerszoo.nl

Paddestoelenweekend d.d. 28-30 /09/ 2002

Gids: Hans Vermeulen
Leiding: Catherine Vandercruyssen
Aantal deelnemers : 18
Verslag: samenwerkende vennootschap

Een deel van de groep vertrok al vrijdag na de middag richting Vielsalm om er onder begeleiding van Hans en Dirk de korstmossen van de steengroeve van Cahay te ontdekken. 's Avonds was de groep voltallig aanwezig in Salmchâteau voor een uitgebreid avondmaal in ons hotel. De kamers waren aangeduid met "paddestoelen-naambordjes", waarin iedereen zich kon herkennen. Zaterdagmorgen begon het serieus werk. De zon scheen, de vogeltjes floten, de Kruisbekken waren van de partij en wij ook. In ons eerste gebied, een gemengd loof- en naaldbos, zagen we onder andere de Rossige Stekelzwam en de Zwartwordende Stuiфzwam. Het weer viel prachtig mee en we konden 's middags onze picknick eten in de zon bij le "Rond Chêne". Daar waren het meer naaldbossen. Met verschillende soorten boleten, vaalhoeden, gordijnzwammen, russula's en dergelijke, werden wij door onze leraar Hans om de oren geslagen, zodat bij velen in de groep de gedachte en het gevoel van ... "Ik ken er toch al wat van!" ter plaatse een ferme deuk opliep. Wie herinnert zich nog de mooie Kopperode Spijkerzwam en het gek Egelzwammetje? Duizenden paddestoelen hebben we gezien van superkleine tot reuzengrote, op den duur werd het een soep en wat kregen we 's avonds als eten? Boschampignonsoep! Na dit lekker maal en omdat wij er nooit genoeg van krijgen, konden wij al de prachtige educatieve paddestoelenfoto's van Jan op het scherm bewonderen, als herhaling van de voorbije dag.

Zondag gingen we naar een loofbos. De energie en het enthousiasme om paddestoelen op naam te brengen was nog erger dan de vorige dag en de paddestoelen nog talrijker. We zagen enkele mooie exemplaren, o.a. de prachtige Pronksteeleboleet en het Kleinvlekkig Kristalkopje, een myxomyceet. In de late namiddag, wanneer de energie verminderde, toverde Catherine uit haar rugzak een uitgebreide keuze aan voedzame tussendoortjes en sappige apeltjes. In totaal kwamen we aan zo'n 230 soorten, maar we blijven met één frustratie: de treiterend-subtiel wisseling in kleur en gedaante van Cortinarius Zus en Cortinarius Zo... Mis-

schien is het wel inderdaad een afwijking, of misschien een zonderlinge manier van zijn. Maar voor ons, blijft paddestoelen zoeken en op naam brengen toch een groot festijn.

Europese Vogelkijkdagen: Vogelobservatie in Broek De Naeyer en Blaasveldbroek d.d. 06/10/2002

Gidsen: Vm: Luc Van Schoor
Nm: Tuur Wuyts
Leiding: Tuur Wuyts
Aantal deelnemers: 40
Verslag: Ronny Deckers

Met een 15-tal deelnemers ging de tocht richting Klein-Willebroek. Zoals beloofd door Wannes Van De Velde ging de oude brug over het kanaal in Willebroek netjes voor onze neus de hoogte in, maar dit was slechts een kort intermezzo op weg naar het Provinciaal domein Broek De Naeyer. Daar aangekomen bewees Luc nog maar eens hoe gedreven hij het onderwerp "natuur- en habitatbescherming" wel verdedigt. Het werkte zo aanstekelijk dat ik in mijn enthousiasme zowaar de opdracht van mijn eerste dagverslag aanvaardde. Het domein is door de aanwezigheid van verschillende bezinkputten van de vroegere papierfabriek een schitterend mozaïek van minivogelrustplaatsen geworden. Waarnemingen waren o. a. Wilde, Krak-, Slob-, Pijlstaart- en Tafeleend en Wintertaling. De meeste van deze soorten in eclipskleed. Wel jammer dat de kijkhutten hier, voorzien zijn voor mensen kleiner dan 1.45m of groter dan 1.95m. Verder Aalscholver en Blauwe Reiger in mooie hoeveelheden. Maar de toppers waren toch de IJsvogel en de Dodaars. Nooit zag ik op 1 dag zoveel exemplaren van onze Kleinste Fuut als vandaag. Voor de paddestoelenfans onder u vermeld ik nog een grote vindplaats van Geschubde Inktzwam. Schitterende exemplaren in alle vormen van ontwikkeling en vervloeiing. Prachtig gewoon. Na een rustige wandeling rond het domein werden we verwacht door Fons, de vogelringer. Hij gaf ons een uiteenzetting van zijn werk en verbaasde ons met het minuscule detailwerk dat het mogelijk maakt haast alle door hem gevangen vogels (dat zijn er maar een kleine 11.000 per jaar) te determineren op soort, geslacht en leeftijd. Als ik vertel dat bij sommige soorten de achtste handpen, die al of niet afgesleten is, uitsluitsel moet brengen over de leeftijd, is het begrijpelijk dat iedereen met open mond stond te luisteren. Fons toonde ons nog enkele soorten uit de hand, die we anders slechts zelden te zien krijgen. Koolmees, Zanglijster, Heggenmus, Zwartkop, Kleine Karekiet en Winterkoning zien er van op een meter afstand plots heel anders uit dan van op 20m tussen het groen. Als kers op de taart kwam enkele malen de residentiële Sperwer overvliegen om te zien of die gekke tweevoeters nog lekkere hapjes gingen loslaten. Veel te vroeg en veel te laat namen we afscheid van Fons en zijn trouwe labrador Fokke. Daar het boterhammenuur reeds lang overschreden was, kreeg ik de kans om al die "groene" jongens en meisjes ook eens echt groen te zien (van de honger). Na de middag bracht Tuur ons naar het Blaasveldbroek. Een afwisselend gebied waar iedereen van een gezonde brok natuur kan genieten. Het was er zelfs iets te druk naar mijn zin. Ook hier was de IJsvogel zo een beetje de geest aan de rand van ons gezichtsveld. Verschillende ke-

ren zagen (en hoorden) wij hem in de verte voorbijflitsen, maar hoe we ook zochten, goed in zicht kregen we hem niet. Gelukkig was dat 's morgens wel even gelukt, al was het van ver. De grootste plas van het domein werd volledig ingepalmd door Canadese Ganzen. Daar er ook een aantal Roodwangschildpadden lagen te zonnen, werd deze plas onmiddellijk de Zee der Exoten gedoopt. Tussen de plooiën door werd nog een Brusselse twitcher de weg naar het Noordelijk Eiland van Wintam en de daar gesignaleerde Steppekievit, geweest. Maar toen kwamen we tot een spijtige vaststelling. Daar Fons en Fokke ons in de voormiddag een uur langer dan voorzien in de ban hadden gehouden, kwamen we in tijdnood. De terugtocht moest dus in een sneller tempo afgewerkt worden dan we gewild hadden. Jammer, want er viel nog veel te zien en te leren in dit leuke gebied. Een plaats waar ik zeker alleen nog eens op expeditie kom. Bedankt, Tuur en Luc, voor een afwisselende en leerrijke dag.

Landschapswandeling kleiputten Terhagen (Rumst) d.d. 13/10/2002

Gidsen:	Jeannine Nielandt en Jules Moens
Aantal deelnemers:	Vm: 14 Nm: 20
Verslag:	Vm: Nancy Geldhof Nm: Michel Van Megroot en Nancy Geldhof

In de voormiddag hebben we een bezoek gebracht aan het steenbakkerijmuseum "Rupelklei". Een enthousiaste gids die zelf heel zijn leven in de streek heeft doorgebracht, vertelde ons aan de hand van heel realistische uitbeeldingen de geschiedenis van de klei die hier al sinds de tijd van de Romeinen gestoken wordt en tot baksteen wordt omgevormd. Eerst in primitieve veldovens per familie, later in klampovens, waar tot 1 miljoen bakste-

nen gelijk in gebakken konden worden. Dit verhaal werd doorweven met het verhaal van de steenbakkers; d.w.z. hoe iedereen in de streek bij het steenbakken betrokken was. Over de kinderarbeid, de kindersterfte, de zware lange werkdagen en het alcoholisme. Het was een boeiend relaas over kwaliteitsvolle baksteen, die tot ver buiten Vlaanderen bekend stond, maar ook over schrijnende armoede. Iedereen was onder de indruk. Over naar Michel.

Na de middag vonden we aan de overzijde van de hoofdstraat een poort die voor ons een prachtige wandeling verborgen hield. Door de regen en het vochtig weer van de vorige dagen uitzonderlijke waarnemingen van Vliegezwammen van beginstadium tot volwassen en bijna uitgestorven exemplaren. Beginnen met tellen, na enkele minuten gestopt - het waren er "ontelbare" - zelfs in mooie kring rond de Zilverberken (en waren er enkele niet bewoond door kabouters ??). Het middaguur was reeds voorbij en we gingen richting lokaal van de plaatselijke vissers midden in het natuurgebied. Over naar Nancy.

We bekeken nog een aantal paddestoelen, waaronder: Berkenboleet, Parelstuiwzwam, Loodgrijze Melkzwam, Krulzoom en Aardappelbovist (of Smoorpatat). Daarna ging de wandeling verder tussen de vele oude kleiputten. Deze zijn wel 30 meter diep, maar hebben zich in de loop der jaren met regenwater gevuld en vormen nu grote vijvers waarvan de randen weelderig begroeid zijn met Lisdodde, Riet en wilgen. In één van de recentere hellingen bleek zelfs een kolonie Oeverzwaluwen te huizen. Over naar Michel.

Planten waren nu ook nog herkenbaar: zoals Vlasleeuwenbekje, Kleine Teunisbloem, Boerenwormkruid, Hoefblad met schimmel op het blad, Jacobskruiskruid en een prachtige amfibieënpool, Koninginnekruid (door Luk Smets "Boelekeskruid") genoemd. Over naar Nancy.

Watervogels hebben we niet veel gezien, maar toen een Knobbelzwaan in een grote bocht over kwam gevlogen, werd iedereen toch even stil. Legenden en volkswijsheden leerden ons onderweg, o. a. hoe je gezondheidssigaretten maakt van Klein Hoefblad, Lievevrouwenbedstro en Munt, of hoe je speen kan verhelpen door een Distelgal in je zak te dragen. Deze en nog andere gallen kwamen we heel wat tegen en terwijl de grote mensen ze bestudeerden, verzamelden de kinderen ijverig zaadjes van een bloem die opengaat als zij gaan slapen: de Teunisbloem. Het werd een fijne wandeling, waaraan zeker ook de stralende herfstzon haar steentje heeft bijgedragen.

Vogeltrekweekend d.d. 19 -20 oktober 2002

Gids:	Luc Van Schoor
Leiding:	Tuur Wuyts
Aantal deelnemers:	15
Verslag:	19/10/2002: Guido Hendrickx 20/10/2002: Nadia De Aantrekker

Na een vlotte verplaatsing lieten we de regen achter ons en bereikten Westkapelle, the place to be, als je zeetrek wil observeren.

We stelden ons op aan het "Kiek-uys", een soort buskotje boven op de dijk, iets noordelijker van de vuurtoren, waar educatieve platen en afbeeldingen van trekvogels de voge-

laar direct goedgestemd maken, maar bescherming tegen de westenwind, 4 tot 5 mooi-sterk, een illusie bleek. Nauwelijks de tele's opgesteld en er klonk reeds: twee Jan-van-Gent adult onder de rode boei door naar links, Grauwe Pijlstormvogel recht voor, Aalscholver in V-formatie boven . . . Alles werd genoteerd en besproken tijdens een openluchtcolloquium over zeetrek, gezeten op de dijktrappen in de luwte van een deugddoend herfstzonnetje, genieten op zijn best! Het werd ons duidelijk dat, wanneer we juist op deze plek komen voor goede zeetrek, dit alles te maken heeft met kustlijnen en opstuwing en ideale oversteekplaats in 's vogels drang naar zuidelijker oorden. We zaten erbij en keken ernaar: IJseend, Roodkeelduiker, Slechtvalk, Rotgans, Grote (late) Stern, Dwergmeeuw, Drieteenmeeuw, Middelste Zaagbek en slierten Zwarte Zee-eend en zeldzamere Grote Zee-eend passeerden de revue. We leerden dat Jan-van-Gent er vier jaar over doet tot adultdom en tot dan elk jaar een nieuwe garderobe heeft, en Aalscholver (zelfs nu nog) een witte vlek heeft op haar flank in het broedseizoen. Lekker uitgewaaid en expert in zeetrek trokken we zelf verder richting bokes in Wissenkerke, afspanning De Kroon. Waar is de tijd van een lekkere verse soep in Holland ?

Neuzen richting Oosterschelde om een voor ons nieuw gebiedje te verkennen, iets oostelijk van de inlaag 's Gravenhoek en Oesterput, waar een vroeger modderhaventje, nu terug overspoeld, voor de toekomst hoge vogelwaarde doet verwachten. Op de dijk staat een barbiehuisje als kijkhut met fraai uitzicht op de twee Scheldebruggen. Een wandeling langs de inlagen bracht ons een pak kruisjes op de aantekenlijst, vooral eenden. De vogelkijkhut op de Keihoogte bracht verpozing en rust en toch nog mooie zichten op troepen Smienten, Grutto, Scholekster en Pijlstaart. Met 83 soorten en een ganse dag contente mensen was dit weekend goed begonnen en de avond in ons hotel "De Zilvermeeuw" - bij hete Cor - in Westenschouwen een communiefeest waard. Alles onder regie en productie van Luc en Tuur, ze zijn wreed bedankt en mogen dat nog doen (ze kunnen het toch niet laten).

Zondagochtend rond 7.45u komt de ene na de andere vogelaar uit zijn bed en naar de ontbijttafel.

Terwijl de choco doorgegeven wordt en iedereen de nodige calorieën naar binnenwerkt om er de ganse voormiddag tegen te kunnen, horen we 'kauwen'!!! Neen, niet voor een betere spijsvertering, maar wat blijkt? We hoeven zelfs ons hotel niet uit om de vogeltrek te zien. De dakrand van het huis achter ons is de uitverkoren landingsplaats van een groep Kauwen. Het is er werkelijk dringen voor een plaatsje in de rij. En nu op naar het echte werk! Onderweg zien we al Koperwieken, Sperwer, Houtduif, Kraai, Wilde Eenden en een Torenvalk. Na de nodige sightseeing van wegels en enkelrichtingstraten voegen we ons bij de plaatselijke vogeltellers in de duinen van Westschouwen. Daar zien we Spreeuw, Vink en Lijster voorbijtrekken. In de waterpoelen voor ons zit Witgatje, Kramsvogel en verder door zelfs een Reebok in het bietenveld. Verder werden de volgende soorten nog waargenomen: Beflijster, Goudhaantje, Keep, Rietgors, Zilvermeeuw, Groenling, Graspieper, Zanglijster, Aalscholver en een hele vloot Merels. Enthousiast wordt er geroepen 'Baardmannetje!', we

horen ze wel, maar zien ze niet. Eventjes zitten ze voor ons in het riet en dan vliegen ze op. Luc trekt met een aantal mensen verder de duinen in naar rechts en zet de achtervolging in. Na het nodig luister- en tuurwerk worden de Baardmannetjes (12) terug gelokaliseerd, de aanhouder wint !

Van op deze locatie zien we ook nog een Blauwe Reiger, Fazant, Scholekster, Koperwieken.

Volgende soorten werden ook nog waargenomen: Oeverpieper, Kneu, Witgatje, Boomleeuwerik, Watersnip, Ekster en Boerenzwaluw.

Weer trekken we kriskras door het Zeeuwse land langs kleine straatjes en wegen. In Renesse aangekomen, worden we opgevangen door het plaatselijke 'welkomstcomité'. De nodige drukte wordt gemaakt over het wel dan niet geoorloofd parkeren, maar we houden voet bij stuk, wij hebben een vergunning. We maken ons op voor een fikse strandwandeling. Nog maar pas op het strand aangekomen, hebben we al twee Zeehonden in de kijker. Verder nemen we nog waar: een Nijlgans, Drieteenstrandlopertjes, Eidereenden, Middelste Zaagbekken, Roodkeelduiker, Grote Mantelmeeuwen, Veldleeuweriken, Dwergmeeuwen, trekkende Pijlstaarten, Grote Stern, Fuut, Grote en Kleine Mantelmeeuwen. Op de terugweg volgen we een fietspad door de duinen waar we ook nog menige zangvogel herkennen. Onderweg terug naar het hotel zien we ook nog een Buizerd.

Van dit alles zou je wel trek krijgen, terug naar het hotel dus waar een lekker kopje soep met brood staat te wachten op ons. Nadat iedereen terug op krachten gekomen is, wordt onze tocht verdergezet.

Luc brengt ons naar de volgende mysterieuze bestemming. Wim en Jos die bij mij in de auto zitten, beginnen stilaan de omgeving te herkennen en dan zijn ze het eens, we zijn in Brouwersluis op de afsluitdijk. De telescopen worden opgesteld en hier zien we Eiders van heel kort bij. Wat verderop zit er Fuut en Roodhalsfuut. Helemaal in verte zien we een Grote Zee-eend, Kuifduiker en ook nog Roodkeelduikers. Op een toren in de verte zit een Slechtvalk. We gaan een stukje verder en we zien in de spui kom nog heel wat Eiders van kortbij. Plots duikt er een Zeehond op, tot enthousiasme van Gerda en de rest ook natuurlijk.

We beginnen aan de terugtocht naar Antwerpen, maar eerst passeren we nog een gebiedje waar blijkbaar iets te zien valt, want er staan nog auto's langs de weg. Blijkbaar zou er een Koereiger te zien zijn. Dus draaien we terug en nemen een zijweg waar we kunnen parkeren. De telescopen worden weer opgesteld. Iedereen zoekt naar iets wit tussen de koeien, maar welke koeien want er staan er zoveel...

We zien een plastic zak, Kleine Zwanen, een Lepelaar, Kemphanen, zelfs een Tureluur, Kluut, Goudplevier, Brandganzen. We zien ook nog een Buizerd in de verte op een paaltje zitten, maar spijtig genoeg valt de Koereiger niet te bespeuren. We vertrekken terug, maar moeten telkens weer remmen wanneer Luc denkt iets wits gezien te hebben. Terug een stop, iedereen stapt uit. We zien Putters, Rosse Grutto's, Zilverplevieren. En jawel hoor, iedereen is wild enthousiast, we hebben de Koereiger gevonden !!! Dit is toch wel een prachtige afsluiter voor een zeer geslaagd vogeltrekweekend.

Bedankt Luc en Tuur.

Paddestoelentocht in Schildehof d.d. 27/10/2002

Gids: Catherine Vandercruyssen
Leiding: Lydia Peeters
Aantal deelnemers: + 20
Verslag: Ludwig Van den Eynde

Je kan veel zeggen van de mensen van onze afdeling, maar "watjes" zijn het zeker niet.

Zondagmorgen: windkracht 6 tot 8 Beaufort, regen die neergutste. Meer dan 20 enthousiaste mensen waren aanwezig, ondanks deze gure weersomstandigheden. Ik vraag me af hoeveel mensen er niet aanwezig geweest zouden zijn, als de zon had geschinen.

Ongelooflijk wat een hardnekkigheid, allemaal op zoek naar kennis, op zoek naar de magie van de schimmel. En dan kwam het spijtige bericht: "Binnenlandse Zaken had boswandelingen ten stelligste afgeraden".

En Catherine had, na advies van de voorzitter, wijselijk besloten om de wandeling af te gelasten. Spijtig want we waren allemaal benieuwd naar de verschillen tussen honingzwammen en bundelzwammen (n.v.d.r.: de ene heeft witte, de andere bruine sporen). Spijtig dat we die mooie porseleinzwammen, oesterzwammen, boschampignons,...

hebben gemist. Met een leeg gevoel gingen we naar huis. P.S.: Achteraf bleek het afgelasten van de wandeling een hele wijze beslissing(!). Iemand die op eigen verantwoordelijkheid had rondgewandeld, vertelde mij dat een heel dikke tak hem op een haar (halve meter) had gemist !

Determinatieavond rond schelpen d.d. 2/11/2002

Leiding: Hugo Waeterschoot
Aantal deelnemers : 21
Verslag: Hugo Waeterschoot

Je kon het duidelijk zien wanneer de deelnemers in ons lokaal De IJsvogel binnenkwamen. Allen gewapend met plastic zakjes, confituurpotten en doosjes, soms een halve generatie oud en vol met schelpen. De ogen leken wel kinderarbonkels die glunderden in het duister. De sfeer was uitgelaten en men was enorm geïnteresseerd. Toch wel gek hé, welke emoties dat strandleven en in het bijzonder schelpen oproepen bij mensen. Onvrijwillig doet dit ons allen terugdenken aan onze kinderjaren, het dolen langs de kust, het rollende geluid van de golven en de zachte zeebries. Je zou voor minder goed gezind zijn, nietwaar. Nu goed, we hadden het die avond natuurlijk niet over onze kinderbelevissen, integendeel. Na een korte toelichting met enkele dia's waarbij we de morfologische kenmerken, ecologisch belang en enkele soorten toelichtten, kon éénieder aan de slag. Gewapend met enkele afbeeldingen en een determinatietabel trachtte éénieder de meegebrachte schelpen op naam te brengen. Zo passeerden erg algemene schelpen de revue, zoals de Kokkel, de Stevige of Ovale Strandschelp, de Strandgaper of de Amerikaanse Boormossel. Maar ook minder algemene schelpen bekeken we met aandacht, denken we maar aan het Koffieboontje, de Purperslak of de Gedoornde Hartschelp. Iets moeilijker was het "ontwarren" van de levenswijze van de schelp, toen deze nog leefde. Belangrijk was dat de deelnemers zelf eigenhandig konden vaststellen wat de ecologie was van deze dieren, aan de hand van de schelpdikte, de vorm, de spierdrukken en de afdruk van mantel en sifon. Jongens, jongens, jongens, wat heb ik als begeleider vanavond genoten zulk een interesse en motivatie van het deelnemerspubliek! Die blinkende ogen staan nog steeds in mijn geheugen geprent.

Voor al wie enige basiskennis bezit, bijv. verkregen tijdens een cursus Natuur-in-Zicht, en de natuur nog intenser wil leren kennen om het verworven inzicht later aan anderen door te geven, ...

... is er de **Cursus Natuurgids**.

In onze regio kan je deelnemen aan deze intensieve cursus in de gemeente Edegem in **Natuurcentrum Fort 5**. De natuurgidsen van VMPA/CVN en de gemeente Edegem zijn de initiatiefnemers. De cursus loopt van 1 februari tot en met 13 december telkens op zaterdag van 9 u tot 12.15 u. Het cursusgeld bedraagt 161 €.

Dertig praktijkgerichte lesbeurten, waarvan de helft excursies in eigen streek, met aandacht voor planten, dieren, ecologie, landschappen, methodiek in de begeleiding van wandelingen, enz. De kandidaten die met succes de cursus beëindigen ontvangen het diploma Natuurgids en kunnen daarna desgewenst als natuurgids wandelingen voor een doorsnee publiek of andere natuureducatieve activiteiten begeleiden in een gebied van hun keuze.

Info en inschrijven op het CVN-nummer: 03/226 02 91 of het VMPA-nummer: 03/231 56 53

Dieren in onze omgeving

UIA Wilrijk:

2/09/02: 2 juv en 1 ad **Boomvalk** (P.H.)
6/09/02: 1 dode **Haas**, 1 dode **Egel**, ++ **Zwarte Kraai** (K.M.)

RUCA Antwerpen 2020:

2/09/02: **Buizerd**, **Grote Bonte Specht**, 1 dode **Houtduif** (K.M.)

Fort 7 Wilrijk:

24/09/02: 2 koppels **Krakeend**; **Vuurjuffer** nog zien rondvliegen (T.W.)
30/09/02: 1 **IJsvogel**, **Tjiftjaf** zang (H.C.)
11/10/02: **Dodaars** in winterkleed op vestinggracht (vernauwing); laatste waarneming voor 1982 (T.W.)
12/10/02: 40 **Wilde Eenden** op het fort (P.B.)
22/10/02: **Buizerd** en **Sperwer** lastig gevallen door enkele **Kraaien** (T.W.)
25/10/02: **IJsvogel** door het bos zien vliegen richting Schoonselhof (T.W.)
28/10/02: **Atalanta** en **Gehakelde Aurelia** vliegen nog rond (T.W., K.M.)
29/10/02: 10 koppels **Krakeend**; zeer veel **Wilde Eend**, 1 **Aalscholver**, 1 **Buizerd**, 2 **Vuurgoudhaantjes**, veel **Houtduiven** (T.W.)
31/10/02: 50-tal **Grauwe Ganzen** richting ZW om 8.50u en 23-tal om 9.40u, **Sperwer** (vrouwetje) (T.W.)
05/11/02: 3 **Staatmees**; 1 **Koperwiek** (T.W., B.G.)
9/11/02: **IJsvogel**, 3 **Aalscholwers**, **Blauwe Reiger**, 3 **Buizerds** in gevecht met 3 **Zwarte Kraaien**, groep **Staatmezen** (J.B., J.D.R. & B.G.)

Fort 6 Wilrijk:

24/07/02: 3 koppel **Fuut** (1 broedend, 1 met pullis op de rug), 1 juv. **Aalscholver** (R.D.)
2/09/02; 9/09/02; 20/09/02 en 15/10/02: **IJsvogel** (P.H.)
23/09/02: 3 **Nijlgans** (P.H.)
3/10/02: 1m+4v **Mandarijneend** (P.H.)

Kleine Doornstraat Wilrijk:

12/09/02 en 13/09/02: 1 **Boomvalk** (P.H.)

Grote Doornstraat Wilrijk:

21/10/02: 4 **Nijlgans**, vliegend Z (P.H.)

Fazantenlaan Wilrijk:

23/09/02: 1 **Boomvalk** (P.H.)

Golf Aartselaar:

26/07/02: **Velduil**, **Groene Specht**, **Winterkoning** (R.D.)

Groenenhoek Aartselaar:

9/09/02 en 11/09/02: 1 **Wespendief**, trek ZW (P.H.)
7/10/02: 4 **Graspieper**, 2 **Keep** (P.H.)
18/10/02: 1 **Eekhoorn** (P.H.)
25/10/02: 1 v **Bosuil** (P.H.)
26/10/02: 1 m **Bosuil** (P.H.)
12/11/02: **Zwarte Mees** (P.H.)

Aartselaar tussen Kleistraat en A. Sanderslei:

vlucht van ca.250 **Canadese Ganzen** (T.W., R.T., L.S.)

Weiland Atlas Copco, Klein Doornstraat Wilrijk:

2/09/02 tot 12/09/02: 3 **Tapuit**, 2 **Paapje** (P.H.)

Hobokense Polder:

5/08/02: 1 **Blauwe Reiger**, 2 juv. **Bruine Kiekendief**, 1 **Fuut**, 2 **Krakeend**, 1 **Lepelaar**, 9 **Meerkoet**, 3 **Slobeend**, 1 **Tafeleend**, 125 **Wilde Eend**, 4 **Wintertaling** (W.M.)
8/08/02: 1 juv. **Bruine Kiekendief** (W.M.)
11/08/02: 2 juv. + 1 vr. **Bruine Kiekendief** (D.J., I.G. & W.M.)
29/08/02: 3 **Buizerd**, 3 **Paapje**, 1 **Sperwer** (F.B. & W.M.)
13/09/02: 1 **Boomvalk** (E.D.B.)
29/09/02: 1 **Blauwe Reiger**, 1 **Kuifeend**, 62 **Pijlstaart**, 27 **Slobeend**, 16 **Wilde Eend**, 5 **Wintertaling** (W.M.)
11/10/02: 2 **Aalscholver**, 1 **Bergeend**, 4 **Blauwe Reiger**, 6 **Dodaars**, 1 **Grote Gele Kwikstaart**, 2 **IJsvogel**, 4 **Krakeend**, 1 **Kuifeend**, 111 **Pijlstaart**, 22 **Slobeend**, 1 **Watersnip**, 76 **Wilde Eend**, 1 **Wintertaling**, 1 **Witgatje** (E.D.B. & W.M.)
15/10/02: 2 **Pijlstaart**, veel **Wintertaling**, 1 **IJsvogel**, 3 juv. **Dodaars**, **Koperwiek** (R.D.)
20/10/02: 2 **Bergeend**, 2 **Buizerd**, 2 **Krakeend**, 30 **Pijlstaart**, 11 **Slobeend**, 3 **Vuurgoudhaantje**, 155 **Wilde Eend**, 150 **Wintertaling** (I.G. & W.M.)
8/11/02: 1 **Aalscholver**, 5 **Bergeend**, 2 **Blauwe Reiger**, 1 **Dodaars**, 1 **Grote Gele Kwikstaart**, 2 **Houtsnip**, 13 **Krakeend**, 3 **Kuifeend**, 30 **Slobeend**, 289 **Wilde Eend**, 20 **Wintertaling**, 2 **Witgatje** (W.M.)
9/11/02: **Houtsnip**, 2 **Nijlgans**, 2 **Waterral** (Beheersploeg Hobokense Polder)

Schoonselhof Wilrijk:

13/10/02: 2 **Nijlganzen**; 1 **IJsvogel** (P.B.)

Fort 8 Hoboken:

13/10/02: koppel **IJsvogel**, 38 **Wilde Eenden** (P.B.)

Tunnel Boomssteenweg/Valaar Wilrijk:

18/10/02: **Buizerd** (R.D.)

Kennedytunnel:

20/06/02 (8.25u): **Zwarte Roodstaart**, 1 dode **Egel**, 60 **Zilvermeeuw**; (11.35u) 700 **Zilvermeeuw**, **Kievit** trek (K.M.)

25/06/02 (7.35u): >200 **Zilvermeeuw**; (11.35u) >500 **Zilvermeeuw**, 1 dode **zwart konijn** (wild?) (K.M.)

3/07/02 (13.15u): >600 **Zilvermeeuw** (K.M.)

2/09/02 (13.15u): 300 **Zilvermeeuw**; (19u) ++ **Zilvermeeuw**, **Scholekster** (K.M.)

4/09/02 (7.30u): ++(+) **Zilvermeeuw**; (14.15u) 800-900 **Zilvermeeuw** (K.M.)

6/09/02 (7.20u): ++(+) **Zilvermeeuw**; (17u) >600 **Zilvermeeuw**, ++ (+) **Kokmeeuw** (K.M.)

9/09/02 (13.30u): 1 dode **Houtduif**, 1 dode **Egel**, 500 **Zilvermeeuw**, **Boomvalk**; (17.40u): 300 **Zilvermeeuw** (K.M.)

10/09/02 (13.40u): 400 **Zilvermeeuw**; (19.15u) >500 **Zilvermeeuw** ==> Schelde (K.M.)

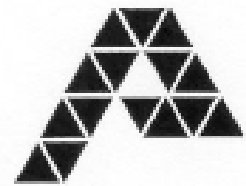
16/09/02 (12.15u): + **Zilvermeeuw** (K.M.)

26/09/02 (18u): +800 **Zilvermeeuw**, ++ **Kokmeeuw** (+ op Schelde) (K.M.)

30/09/02 (10.30u): 50 **Kokmeeuw** op Schelde, géén **Zilvermeeuw** (K.M.)

Waarnemers: Danny Jonckheere (D.J.), Johan Baetens (J.B.), Johan De Ridder (J.D.R.), Koen Maes (K.M.), Luk Smets (L.S.), Ria Thys (R.T.), Peggy Beers (P.B.), Ronny Deckers (R.D.), Tuur Wuyts (T.W.), Wim Mertens (W.M.), Erwin De Backer (E.D.B.), Frank Buysse (F.B.), Ingrid Goovaerts (I.G.), Bob Gabriels (B.G.), Hector De Ceulaer (H.C.), Peter Hofman (P.H.)

+ = tussen de 1 en 10 ex. , ++ = tussen de 10 en 100 ex., +++ = tussen de 100 en 1000 ex. +(+) = ongeveer 10 ex., ++(+) ongeveer 100 ex., ...

Zesde ontmoetingsdag Antwerpse Koepel voor Natuurstudie

ANKONA, de ANtwerpse KOepel voor NATuurstudie organiseert in 2003 voor de zesde maal haar jaarlijkse ontmoetingsdag. Eenieder die begaan is met de natuur en natuurstudie in de provincie Antwerpen is van harte welkom op **zaterdag 8 februari 2003** in het **Provinciehuis, Koningin Elisabethlei 22 te 2018 Antwerpen**. Op deze studiedag worden een aantal natuuronderzoeken in de pro-

vincie Antwerpen uit de doeken gedaan, maar wordt ook aandacht gevraagd voor paleontologie en sterrenkunde. De voormiddag start met het openingswoord en een reeks korte oproepen, waarna men voordrachten kan bijwonen van één van volgende themagroepen: beheer, reptielen en amfibieën, zoogdieren, paleontologie en sterrenkunde.

Op het namiddagprogramma staan (onder voorbehoud, wijzigingen kunnen nog volgen)

Eddy Gadeyne (MILVUS)

Wouter Van Landuyt (IN)

Tim Adriaens (werkgroep Coccinula)

Bart Van de Vijver en Sofie Vincke (UA)

Jos Volders (KAMK)

Dirk Vandenbussche (PIH)

Dagroofvogeltellingen

Atlasproject flora van Vlaanderen: stand van zaken en toekomst

Verspreiding en ecologie van lieveheersbeestjes in Vlaanderen

Diatomeeën in het Netebekken

Wat zijn Gordijnzwammen?

Adders, zwarte gaten en laarzen, een blik op het provinciale soortenbeleid

Gedurende de ganse dag zijn info- en boekenstands van diverse natuurverenigingen te bezoeken. **De deelname aan deze studiedag is gratis, maar inschrijven is noodzakelijk.** Voor meer informatie en inschrijving kan u terecht bij Dirk De Beer (03-259 12 36/ natuur@pih.provant.be). Op de ANKONA-site vindt u het volledige programma terug (www.ankona.be)

Activiteitenkalender

Meer gedetailleerde informatie (vertrekplaats en -uur, kledij, ...) over de activiteiten vind je in dit tijdschrift.
Activiteiten, waar je je op voorhand voor moet inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

Natuurbeheer:

Zaterdag 11 januari:	Natuurbeheer Hobokense Polder
Zaterdag 1 februari:	Natuurbeheer in het Cleydaelhof: Aartselaar
Zondag 9 februari:	Natuurbeheer Hobokense Polder
Zaterdag 8 maart:	Natuurbeheer Hobokense Polder en afsluiting winterbeheerwerken Fort 7

Uitstappen:

Zondag 5 januari:	Vogelobservatietocht: van Kreekrak tot Tholen
Zondag 12 januari:	Vogelobservatietocht: Bospolder, Grote Kreek, Kuifeend en Brabantse Wal
Zondag 19 januari:	Winter(bus)tocht naar Goeree-Overflakkee
Zaterdag 25 januari:	Ledenavond in zaal Steytelinck te Wilrijk: Natuurpunters op stap
Zondag 2 februari:	Mosseninitiatie
Zaterdag 8 februari:	Gezellig samenzijn KHOP
Zondag 9 februari:	Wintervogeltocht naar Schouwen-Duiveland
Zaterdag 15 februari:	Dia-avond met Bernard Castelein
Zondag 16 februari:	Braakballen pluizen en winterse wandeling in Fort 7
Zaterdag 22 februari:	Algemene Lokale Vergadering
Zondag 23 februari:	Zoo Antwerpen, achter de schermen
Zondag 2 maart:	Vogelexcursie naar de Oostkust
Zaterdag 8 maart:	Infoavond Zwaluwenproject
Zaterdag 15 maart:	Uilentocht in Vremde-Ranst
Zondag 23 maart:	Landschapswandeling Noordelijk Eiland en Walenhoek
Zaterdag 29 maart:	Zeeieren: een eerste kennismaking
Zondag 13 april:	Voorjaarsflora in het bos van Zevenbergen Ranst
Maandag 21 april:	Kalkense Meersen en Berlarebroek
Zondag 27 april:	Vlaamse Ardennendag

Geleide wandelingen in onze reservaten:

Zondag 16 februari:	Winterwandeling Fort 7
Zondag 16 maart:	Kalenderwandeling Hobokense Polder
Zondag 30 maart:	Monumentenwandeling Fort 7
Zondag 20 april:	Kalenderwandeling Hobokense Polder

Vergaderingen (vrij toegankelijk):

Woensdag 15 januari:	Kern Hobokense Polder (om 19.30u, zaal 'Moretus', Berkenrodelei 32-36, Hoboken)
Dinsdag 18 februari:	Gidsenvergadering (om 19.30u, lokaal De IJsvogel, Fort 7, Wilrijk)
Woensdag 19 februari:	Kern Hobokense Polder (om 19.30u, zaal 'Moretus', Berkenrodelei 32-36, Hoboken)
Woensdag 19 maart:	Kern Hobokense Polder (om 19.30u, zaal 'Moretus', Berkenrodelei 32-36, Hoboken)

In dit nummer:

2	Nuttige adressen en informatie	22	Ecologische tips
3	Editoriaal	24	Wist je dat ...
4	Agenda	27	Kinderkatern rAntGroentje
13	Bestuursberichten	29	Educatieve artikels: Schors, Bast of Korst Grote Kroosvaren
14	Cursussen		
16	Fort 7- nieuws	33	Verslagen
18	Hobokense Polder-nieuws	42	Dieren in onze omgeving

**Teksten voor het volgend nummer van rAntGroen ontvangen we graag
voor 15 februari 2003**